

Česká zemědělská univerzita v Praze
Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů
Katedra zahradní a krajinné architektury

**Vývojové trendy v návrzích městských parků ve východních Čechách
v tvorbě zahradního architekta Josefa Vaňka (1.polovina 20. století)**

Autor práce: Simona Vylíčilová

Vedoucí práce: doc. Ing. arch. Jan Vaněk, CSc.

2018

Prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

V Praze dne

.....
Simona Vylíčilová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu diplomové práce doc. Ing. arch. Janu Vaňkovi, CSc. za věnovaný čas a věcné připomínky. Poděkování patří Jaroslavě Vaňkové, snaše zahradního architekta Josefa Vaňka, která mi s ochotou umožnila studium v rodinném archivu. Děkuji také kolegům z Regionálního muzea v Chrudimi a Státního okresního archivu v Chrudimi za velmi vstřícný přístup a poskytnutí materiálů k vypracování mé práce.

OBSAH

1 ÚVOD.....	6
2 CÍL PRÁCE.....	8
3 LITERÁRNÍ REŠERŠE.....	9
3.1. Městská zeleň.....	9
3.1.1. Obecná definice městského parku.....	9
3.1.2. Funkce městských parků.....	10
3.2. Historická charakteristika vývoje městské zeleně.....	12
3.2.1. Období od středověku do 18. století.....	12
3.2.2. Období přelomu 19. a 20. století.....	13
3.2.3. Vznik veřejných parků.....	14
3.2.4. Vývoj městských parků v druhé polovině 19.století.....	15
3.2.5. Vývoj městských parků první poloviny 20. století.....	16
3.2.6. Současná parková architektura.....	20
3.3. Směry ovlivňující zahradní architekturu v 1. polovině 20. století.....	21
3.3.1. Secese.....	21
3.3.2. Kubismus.....	22
3.3.3. Funkcionalismus.....	23
3.4. Vegetační prvky zahradní architektury 1. poloviny 20. století.....	24
3.4.1. Květiny.....	24
3.4.2. Květnice.....	25
3.4.3. Květinový záhon.....	25
3.4.4. Ornament.....	26
3.4.5. Květinové a mosaikové skupiny.....	27
3.4.6. Kobercový záhon.....	27
3.4.7. Rabato.....	28
3.4.8. Obruba.....	29
3.4.9. Parter.....	30
3.5. Hlavní představitelé zahradní architektury 1. poloviny 20. století.....	30
3.5.1. Zahradní architekt František Thomayer (1856 – 1938).....	30
3.5.2. Zahradní architekt Josef Miniberger (1878 – 1955).....	32
3.5.3. Zahradní architekt Josef Kumpán (1885 – 1961).....	33
3.5.4. Zahradní architekt Otakar Fierlinger (1888 – 1941).....	36
3.6. Život a tvorba zahradního architekta Josefa Vaňka (1886 – 1968).....	37
3.6.1. Dětství.....	38
3.6.2. Studium a praxe.....	38
3.6.3. Příchod do Chrudimi.....	44
3.6.4. Firma.....	45
3.6.5. Přednášková, organizační a dobročinná činnost.....	51
3.6.6. Nakladatelství a publikační činnost.....	52
3.6.7. Sběratelství.....	57
4 MATERIÁLY A METODY.....	60
5 VÝSLEDKY.....	65
5.1. Charakteristika zahradně architektonické tvorby Josefa Vaňka.....	65
5.2. Vegetační prvky.....	67
5.2.1. Letničky, letničkové záhony.....	67
5.2.2. Trvalky, trvalkové záhony.....	68
5.2.3. Rabato.....	69
5.2.4. Perenová partie.....	72
5.2.5. Živé ploty a stěny.....	72

5.2.6. Solitérní stromy a keře	73
5.2.7. Skupiny stromů a keřů	73
5.2.8. Stromořadí	74
5.2.9. Popínavé rostliny	74
5.2.10. Růže	74
5.2.11. Trávník.....	75
5.2.12. Skalnaté partie, alpina, květinové zídky	76
5.2.13. Přehled výběru skupin rostlinných druhů využívaných Josefem Vaňkem	78
5.2.14. Přehled výběru sortimentu dřevin využívaných Josefem Vaňkem.....	78
5.3. Technické a architektonické prvky	79
5.3.1. Cesty	79
5.3.2. Ohraničení zahrady	80
5.3.3. Vodní prvky, bazény, kašny, studny	80
5.3.4. Besídka.....	82
5.3.5. Pergola	83
5.3.6. Loubí.....	84
5.3.7. Zahradní nábytek	85
5.3.8. Zahradní umění – sochy a plastiky	86
5.4. Tvorba Josefa Vaňka v první polovině 20. století	87
5.4.1. Počátek 20. století	87
5.4.2. Dvacátá léta 20. století.....	91
5.4.3. Třicátá léta 20. století.....	94
5.4.4. Čtyřicátá léta 20. století	97
5.4.5. Padesátá léta 20. století	99
5.5. Projekty zahradního architekta Josefa Vaňka ve východních Čechách v 1. polovině 20. století.....	100
5.6. Projekty městských parků a parkově upravených ploch architekta Josefa Vaňka v Pardubickém kraji v 1. polovině 20. století	104
5.6.1. Zjištěné městské parky a parkově upravené plochy v návrzích zahradního architekta Josefa Vaňka v Pardubickém kraji v 1. polovině 20. století	106
5.6.2. Výběr městských parků a parkově upravených ploch projektovaných Josefem Vaňkem v 1. polovině 20. století v Pardubickém kraji.....	109
6 DISKUZE	125
7 ZÁVĚR	127
8 SEZNAM LITERATURY	130
Ostatní studovaná související literatura	136
Zákony a technické normy.....	141
Seznam zdrojů obrazových příloh	142
Seznam zdrojů plánů.....	145

1 ÚVOD

Vývoj městských parků, veřejné zeleně, zahrad aj. procházel v období 1. poloviny 20. století zásadními změnami. Do povědomí veřejnosti pronikalo přesvědčení, že zahrada není výsadou aristokracie a zámožnějších vrstev, ale může si ji pro zpříjemnění chvil oddechu či pro užitek pořídit každý. V této souvislosti byla zahradními architekty všemožně propagována myšlenka potřeby plánu pro založení jakékoliv zeleně a její následné odborné údržby. Zároveň v návaznosti na postupně se měnící módní styly se měnily i životní potřeby obyvatelstva. Tyto měnící se trendy zasahovaly do všech možných odvětví a zásadně ovlivňovaly i zahradní architekturu. Měnily se kompoziční styly v zakládání zahrad, rovněž používání vegetačních a architektonických prvků prodělalo během sledovaného období svůj vývoj. Na to velmi obratně reagovali zahradní architekti. A právě jejich tvorba se stala základem zahradního umění v Českých zemích. V tomto období si mnoho škol na celém území našeho státu nechávalo navrhnout a zřídit školní zahrady, které sloužily nejen k užitku a praxi, ale i jako učební pomůcka. V období po první světové válce téměř každá obec či město vzdávaly poctu padlým vojínům prostřednictvím budovaných pomníků s vkusně upraveným okolím. Upravovala se ale i veřejná prostranství, návsi, náměstí. Zakládány byly nové městské parky. Módní trend výrazně ovlivnil i české hřbitovy, vznikaly nové moderně parkově upravené hřbitovy a urnové háje. S propagací zdravého životního stylu se počaly budovat rozsáhlé sportovní areály s hřišti a bazény. Pozadu nezůstávaly ani nemocniční areály se svými požadavky na lepší hygienicky nezávadné prostředí pro léčbu pacientů. Za tímto účelem se nově upravovaly areály nemocnic, sanatorií a lázní. Úpravy ve stejném duchu byly realizovány i u sirotčinců a jiných sociálních domovů. Nejvíce požadavků přicházelo ale ze soukromého sektoru.

Zásadní roli v tomto období sehrála i osobnost zahradního architekta Josefa Vaňka, jehož velmi obsáhlá projekční tvorba zahrnuje všechny výše zmíněné funkční typy úprav zeleně. A právě jeho tvorba úzce vztažená na návrhy a úpravy městských parků v 1. polovině 20. století je předmětem předkládané diplomové práce.

Diplomová práce se nejprve v obecné rovině věnuje fenoménu zeleně ve městě, jejímu historickému vývoji od dob středověku až po současné trendy. Definiuje počátky vzniku nejen městských parků, ale i vilových zahrad a celých městských čtvrtí, které byly rovněž osazovány veřejnou zelení. Jednotlivé kapitoly pojednávají o funkci veřejné zeleně, o stylech, jež ovlivnily vývoj zahradní architektury či definují základní pojmy základních vegetačních prvků. V předkládané práci nechybí ani kapitoly, které přibližují současníky Josefa Vaňka a

jejich tvorbu. Velká část je věnovaná samotnému zahradnímu architektovi Josefu Vaňkovi, jeho životu, charakteristickým rysům jeho tvorby a stavebním a vegetačním prvkům, využívaných v jeho návrzích. Samostatná kapitola je věnována městským parkům a městské zeleni v rámci Východočeského kraje v návrzích Josefa Vaňka, podrobněji je pak zpracován kraj Pardubický, doplněný o existující plány, dobové a současné fotografie.

2 CÍL PRÁCE

Cílem diplomové práce je shromáždit dostupné podklady, zpracovat a představit ucelený obraz o vývojových trendech v návrzích městských parků ve východních Čechách v tvorbě zahradního architekta Josefa Vaňka v 1. polovině 20. století.

1. charakteristika nejdůležitějších faktorů ovlivňujících použití vegetačních a architektonických prvků v 1. polovině 20. století
2. charakteristika tvorby Josefa Vaňka
3. sestavení přehledu vytvořených parků ve vybraných lokalitách Pardubického kraje, zhodnocení jejich současného stavu

3 LITERÁRNÍ REŠERŠE

3.1. Městská zeleň

V současném městském prostředí plní zeleň velké množství funkcí viz kap. 3.1.2. Ty vyplývají z jejího umístění a charakteru. Veškerá městská zeleň tvoří neoddělitelnou součást veřejných prostranství. Z odborného pojetí není však pojem zeleně lehce vymezitelný. Hurych (2008) ve svém pojednání *Mělník, město v zeleni* charakterizuje komplexně zeleň jako „*Ucelené vegetační plochy upravené pro užívání občany k pobytu a rekreaci, tedy včetně cest, odpočívadel, dětských hřišť, drobné zahradní architektury, uměleckých děl i jiných doplňků. Z širšího hlediska sem zahrnujeme též stromořadí uliční a krajinná i jinou doprovodnou zeleň podél komunikací a vodních toků, a dokonce i ojedinělé stromy nebo jejich skupiny v obcích i krajině.*“ Narozdíl od Kavky a Šindelářové (1978), kteří zeleň dělí příhodněji do několika kategorií. V zásadě oddělují zeleň ve volné krajině od složitějších účelových výsadeb. Městskou zeleň kategorizují jako skupinu, do které spadají parky, zahrady, stromořadí v ulicích, květinová výsadba a zatravněné plochy. Typické pro tuto skupinu je její umístění v intravilánu města. Nejdůležitější plochy městské zeleně jak do územního rozsahu, tak do počtu funkcí představují veřejné parky.

Konkrétní podoby městské zeleně definuje i Macháček (2002). Městskou zeleň dělí na parky, osázená náměstí, zahrady, osázené parkové areály, zelené prostory mezi bloky domů, hřbitovy, městské lesy, sportovní hřiště se zelení, komunikace osázené stromy, botanické a zoologické zahrady, arboreta apod.

3.1.1. Obecná definice městského parku

Městský park je jednou z podob veřejného prostranství, konkrétně jednou z forem městské veřejné zeleně. Definovat ho můžeme jako okrasnou, rekreační plochu se zelení s převážně rekreační funkcí. Jeho hlavní charakteristikou je kompozice zeleně. Typická je volná výsadba a střídání otevřených travníkových ploch, kompaktnějších výsadeb dřevin a stromových solitér (Šilhánová, 2003).

Zajímavé pojetí parku jakožto „živého uměleckého díla“ popisuje ve své publikaci Jaroslav Petrů (1971). Popisuje park jako umělecké dílo, které se neustále vyvíjí.

K definicím parku můžeme řadit i tvrzení Sylke Nissena (2008). Městské parky popisuje jako místa pro veřejnost otevřená, s neomezeným vstupem zdarma bez poplatku a využitelná bez kontroly, ovšem s určitými platnými pravidly.

Pojetí definice městského parku lze také přesně formulovat pomocí platných zákonů a norem:

- v Zákoně o obcích 128/2000 Sb. je park zahrnut v rámci veřejných prostor jasným vymezením: „Veřejným prostorem jsou všechna náměstí, ulice, tržiště, chodníky, veřejná zeleň, parky a další prostory přístupné každému bez omezení, tedy sloužící obecnému užívání, a to bez ohledu na vlastnictví k tomuto prostoru.“
- v technické normě ČSN 83 9001 je park popsán jako „objekt zeleně, ztvárněný do charakteristického kompozičního celku o výměře nad 0,5 ha a minimální šířce 25 m (např. historický, městský, lázeňský).“

3.1.2. Funkce městských parků

Nejen městské parky, ale zeleň obecně plní hned několik důležitých funkcí a prostřednictvím nich vytváří příznivé podmínky pro život ve městě.

K vystihnutí funkce parků je možno použít pohledů hned několika autorů. Jaroslav Horký (1984) dává do souvislosti přítomnost parků a zeleně ve městech se zvýšením příjemnosti a klidového působení celkové atmosféry prostředí a v kladném slova smyslu jejich přítomnost ovlivňuje pocity vnímání pobytové hodnoty prostředí. Vymezuje celkem osm funkcí přítomnosti zeleně ve městech. Funkci estetickou, psychickou, hygienickou, bioklimatickou, prostorotvornou, rekreační, vodohospodářskou a půdoochrannou, hospodářskou a ekologickou.

Tento názor vesměs zastává i Tüzin Baycan – Levant (2009). Je přesvědčen, že prostranství takového typu pozitivně ovlivňují kvalitu života v daném městě a tím podporují i konkurenceschopnost daného města. Vyzdvihuje pozitivní působení na životní styl a zdraví lidí, parky poskytují lidem prostor pro trávení volného času, různá setkání, aktivní a pasivní rekreaci. Společně s dalším autorem Peterem Nijkampem se pokusili definovat obecně funkce parků v pěti bodech. Význam ekologický, ekonomický, společenský, plánovací a multidimenzionální. Všechny tyto významy dohromady mají signalizovat jediné tvrzení, a to je, že městská zeleň má komplexní a mnohorozměrnou strukturu a významným způsobem přispívá k celkové kvalitě městského života (Baycan-Levent, 2009).

Více z historického hlediska se funkcí parků zabývají Jason Byrne a Jennifer Wolch (2009). Pohlízejí na parky jako na místa sociální kontroly. Drží se původní myšlenky smyslu parků,

kdy byl park zamýšlen jako místo prospěšné zdraví, jako takzvané „plíce města“ a sociální interakce. Parky sloužily v minulosti zejména k odrazu kulturní identity a paměti, rovněž byly vyhledávaným turistickým cílem a místem rozvoje.

Vycházíme –li z myšlenek všech zmiňovaných autorů, můžeme vymezit nejdůležitější funkce městských parků a veřejné zeleně vůbec. První funkcí je funkce biologická – zeleň ve městech má vliv na mikroklima a hygienické podmínky, jež v prostředí města přímo ovlivňují především zdraví, a i každodenní pocit vnitřní pohody obyvatel, vztaženo i na návštěvníky města. Do této funkce můžeme zařadit jevy jako například teplota vzduchu (vzrostlé dřeviny působí proti přehřívání budov, chodníků, poskytují stín), vlhkost vzduchu (zvlhčování vzduchu ve městech díky odpařování vody z listových ploch), čistota ovzduší (vegetace ze vzduchu zachycuje prachové částice, pohlcuje oxid uhličitý a produkuje kyslík), zeleň má vliv na snižování – pohlcování hluku, rychlost větru (zeleň funguje jako větrolam, zpomaluje a umírňuje proudění větrů, omezuje tak vysoušení a větrnou erozi (Balabánová, 2000)). Další významnou funkcí je funkce rekreační a naučná. Funkce rekreační je chápána jako regenerace duševních a tělesných sil, důležitých k podpoře zdraví. Zejména v současném 21. století se stala součástí životního stylu. Aktuální je i pojem tzv. „denní rekreace“, zahrnující procházky, společenská setkávání, odpočinek na lavičce, trávníku apod.. Popsaný způsob rekreace je běžnou součástí dne mnoha pracujících lidí. Na oddych mají pouze omezené množství času, tudíž je záhodno, aby prostor - v našem případě park - byl v blízkosti jejich pracoviště či bydliště (Balabánová, 2000). Jak ve své studii zmiňuje rovněž Balabánová (2000) zeleň působí na člověka i psychologicky a to v pozitivním a uklidňujícím slova smyslu. Všeobecně platí, že pohled do zeleně a na zelenou barvu má vliv na odpočinek nervové soustavy člověka. Toto tvrzení potvrzují i výzkumy v této oblasti, jejichž důkazem jsou zjištění, že pohled do zeleně zmírňuje bolesti, pomáhá se vyrovnat se stresovými zážitky, zlepšuje soustředění, či dokonce urychluje léčbu po chirurgických zákrocích (Franěk, 2002).

Z dalších funkcí musíme zmínit funkci kulturní a estetickou. Zeleň často zvýrazňuje přirozenost a jedinečnost daného místa, rovněž může podtrhnout význam i kulturních památek (Wittmann, 2012) .

3.2. Historická charakteristika vývoje městské zeleně

3.2.1. Období od středověku do 18. století

Z historického pohledu je zezeň s lidskými sídly spjata již od pradávna. Existence veřejných zahrad je doložena už ze starého Říma a jiných antických měst. Budování parků podpořili zejména bohatí mecenáři, kteří je pak dali obyvatelům města do užívání.

Stručné shrnutí vývoje parků a zahrad v českých zemích prezentuje Jaroslav Petř (1971)

„Formální vývoj této zeleně je nesmírně zajímavý a tvoří souvislý, bohatý řetězec, počínající u klášterních zahrádek středověku, kdy byl tzv. rajský dvůr s rostlinami sevřen ambitem kvadratury. Odtud šel vývoj přes renesanční a manýristické zahrady k barokním a klasicistním parkům a konečně k anglickým volným útvarům.“

Obširně se historií zahrad zabýval i Jakob Falke (2. polovina 19. století, přesný rok neuveden). Ve svém díle předkládá průřez celou historií zahrad od zahrad starověku, přes zahrady ve středověku a orientu, italské, francouzské, anglické zahrady až k moderní krajinné zahradě.

Z dob středověku máme doloženou přítomnost tzv. „rajských zahrádek“ uvnitř klášterního komplexu. Obsahovaly hlavně léčivé rostliny, zeleninu a byliny vhodné pro klášterní nebo hradní kuchyni. Přístupné byly pouze pro duchovní a pro panstvo (Hošťáková, 1999). Městské plochy byly vesměs všechny využity pro stavby. Pro vznik zelených ploch tu nebylo místo, byly považovány za zbytečné. Zezeň byla pouze součástí prostor hřbitovů kolem kostelů. Tato situace se začala pozvolna měnit v 16. století, kdy za hradbami měst vznikaly společensky využívané okrasné zahrady. Jejich vzorem byly zámecké renesanční zahrady, nabízející návštěvníkům možnost procházky, zábavy i odpočinku. V období baroka nedošlo k žádnému zásadnímu posunu v oblasti budování parků. Příležitostně však docházelo v rámci významných událostí a slavností k otevírání mnoha soukromých zahrad veřejnosti. Tento vývoj byl přerušen třicetiletou válkou a další etapy vývoje se okrasné zahrady dočkaly až v století osmnáctém (Flodrová, 2004).

Přelom 18. a 19. století byl opět ve znamení zhušťování městské zástavby. Často zastavění podlehly i dosud zelené plochy. Veškerá zezeň z měst ale nevymizela, pouze se dočasně zúžila na formu alejí kolem promenád. Velmi pozvolna se počaly zakládat první veřejné městské parky. K založení nových parků se využívalo například míst po zboření hradeb, jejichž fortifikační funkce již přestávala plnit svoji roli (Horký, 1984). Vhodnou plochou se stávala i náměstí, zastávající dříve funkci středověkého tržiště, říční ostrovy, nábřeží a jiné.

Problematiku rozpínání měst dokládá i studie Zdeňka Dokoupila (1957). Podrobněji popisuje boření uzavřených hradeb a zakládání veřejných sadů na těchto plochách. Rovněž zmiňuje i otevírání soukromých zahrad a parků veřejnosti.

3.2.2. Období přelomu 19. a 20. století

Období konce 19. a počátku 20. století bylo dobou podstatných vědeckých objevů a technických vynálezů. Toto období velkého posunu kupředu bylo označováno jako „2. průmyslová revoluce“. Z velkých vynálezů, jež toto období ovlivnily, bylo využívání elektřiny, plyných a tekutých paliv, pro zemědělství pak vynález složitějších a účinnějších strojů. Do střední Evropy tyto pokrokové novinky přicházely z vyspělejších západních zemí. Nové vynálezy a objevy nastartovaly rychlý hospodářský růst. Důsledkem toho se zvyšovala i produktivita práce, čímž rapidně vzrostlo osidlování měst lidmi přicházejícími sem z venkova za prací (Žaláková, 1992).

Rozvoj průmyslu ovlivňoval ve velké míře urbanismus a architekturu. Architektonické a urbanistické teorie měly podstatný vliv na strukturu, vzhled a zdravotní stav měst, krajiny a přírody. Postupně se do plánování měst a regionů začal prolínat i zájem o problémy životního prostředí. Do popředí se dostával požadavek jak urbanisticky plánovat nové výstavby, aby nebyla ničena příroda a aby obyvatelstvo bylo zdravé a spokojené. V Českých zemích se rovněž silně projevovaly následky průmyslové revoluce. Setkáváme se postupně i zde se snahou chránit území, přírodní památky. Do tohoto období spadá i vznik ochranných okrašlovacích spolků a hledat zde můžeme i základy vzniku veřejných parků. Mezi první a nejznámější veřejný park můžeme jmenovat Central Park v New Yorku z konce devatenáctého století. Kromě USA vznikaly veřejné parky i v západní Evropě.

Do této doby existovaly spíše hospodářsky využívané zahrady a příchod nového trendu parků a okrasných zahrad se podstatně lišil, a to i do funkce, kterou park či okrasná zahrada měla plnit. Vznik a vývoj městských parků byl ovlivněn několika faktory. Zejména kulturní vyspělostí města a finančním zabezpečením jejich zakladatelů, v neposlední řadě to byli i důvody společenské a reprezentativní (Horký 1984). Steinová (2017) ve svém historickém exkursu zabývajícím se zahradně – architektonickou tvorbou první Československé republiky označuje toto období přelomu 19. a 20. století jako „zlatý věk zahradnictví“ v naší zemi dosud nedosažený.

3.2.3. Vznik veřejných parků

Jak již bylo zmíněno v předchozím textu, zavedení zeleně do města a vznik veřejných parků významně ovlivnila rychlá urbanizace 19. století. Doba velkého rozvoje průmyslu a s tím spojeného nárůstu počtu obyvatel, přicházejících do měst za prací. Vysoká frekvence přísunu obyvatel měla za následek enormně rychlý rozvoj měst. V rozpínání městům bránily středověké hradby. Byly bourány a ustupovaly novým dělnickým čtvrtím a průmyslovým zónám. Zeleně ve městě téměř nebyla a rapidně se zhoršovalo životní prostředí a podmínky obyvatel. Špatné hygienické podmínky a opakované vlny epidemií, byly jednou z příčin, proč města zostrčila pozornost a začala více dbát na zdraví obyvatel. Docházelo k asanacím celých bloků domů, výstavbě nových domů, zavádění pitné vody do města a v neposlední řadě se vyzdvihla důležitost parků jakožto místa k odpočinku, zvláště pak se zdůraznila jeho zdravotní funkce (Homerová, 2012).

Také Steinová (2017) zmiňuje skutečnost, že urbanistický rozvoj měst byl v první polovině 20. století v mnoha případech závislý na existenci vojenských pevností se stabilní posádkou, které zásadně omezovaly stavební a hospodářský rozvoj měst. Po cíleném zrušení těchto pevností v druhé polovině 20. století se na těchto místech začaly budovat rozsáhlé parky. Situovány zde často byly i nejdůležitější stavby ve městě, jako budovy soudů, divadla, školy apod.

Dle Kupky (2006) vedly k zrodu parku postupné kroky, které shrnul do několika podstatných časových zastavení:

- období od poloviny 18. století, kdy docházelo zprvu příležitostně k zpřístupňování královských a šlechtických zahrad pro veřejnost
- období konce 18. století a počátek 19. století, kdy docházelo k zakládání zahrad soukromých, určených především pro veřejnost
- období 19. století – vysazování pouliční zeleně, zeleně kolem promenád, jakožto první veřejné zeleně
- počátek 19. století, zakládání veřejných parků ze soukromých prostředků, později budování veřejného parku z veřejných finančních prostředků
- téměř úplné dokončení systému veřejné zeleně v historických městech – do první světové války

Budování parků na zbořeništích se zpočátku týkalo jen velkých měst tehdejší doby jako Londýn, Paříž, New York a Berlín. Parky byly pevně zakomponovány do urbanistických

plánů o nové výstavbě těchto měst. Postupně s probíhajícími změnami ve velkých městech se inspirovala další města v Evropě (Novák, 1995).

Při zakládání parků na zbořeništích byl preferován nový trend ve formě volné kompozice. K výsadbám se uplatňovalo velké množství nově zavážených okrasných rostlin, hlavně dřevin. Jednotlivé úpravy v parcích často napodobovaly partie z přírody, jako zmenšené skalní partie, vodopády apod. Květinové partery se umisťovaly pouze v blízkém okolí budov, altánů, zahradních restaurací či okolí pomníků věnovaných různým osobnostem. Jako inspirace se často užívalo německých vzorů (Steinová, 2017).

U nás bylo budování veřejných městských parků úzce spojeno s budováním promenádních alejí již od poloviny 19. století. První nově vzniklé ozeleněné parky z této doby najdeme v Náchodě, Litoměřicích, Plzni, Klatovech či Chrudimi. Nejvíce se však budovalo v Praze, kde v této době vznikl první veřejný pražský park nazvaný Lidová zahrada, dnes Chotkovy sady (Wagner, 1981).

Vůbec nejstarším veřejným městským parkem v českých zemích dle Černouškové (2004) je park Lužánky v Brně. Park má velmi bohatou historii, počátek jeho vzniku je datován až do 17. století, kdy se ještě jednalo jen o pouhou zahradu. Již roku 1849 byl prohlášen za národní památku.

Toto období bylo také dobou vzniku okrašlovacích spolků, díky nim se občané mohli dobrovolně a aktivně podílet na tvorbě městské zeleně.

3.2.4. Vývoj městských parků v druhé polovině 19.století

V 19. století v českých zemích vrcholil proces industrializace. Postupně docházelo i k proměně společenské zábavy. Do popředí společenského života se dostává nově vznikající spolková činnost. Skoro v každém městě vznikaly až desítky volnočasových spolků (Machačová, 2008). Spolkový život s sebou nesl i rozvoj všeobecného vzdělávání, což ovlivnilo především život dělnictva. Pořádány byly osvětové přednášky, kurzy, organizovány byly různé oslavy (např. stromkové slavnosti), taneční zábavy, pěvecké či recitační soutěže, dobročinné a jiné akce. Velmi oblíbenými se staly i návštěvy zahradních restaurací. K zpříjemnění cesty z města do těchto restaurací se často vysazovaly aleje, které se posléze v mnohých případech rozrůstaly do parků. Příkladem takto vzniklého parku je například hlavní městský park v Chrudimi (Vylíčilová, 2011).

Jít do parku znamenalo společenskou a kulturní záležitost. Jednotlivé součásti všech parků tehdejší doby musely funkčně odpovídat novým požadavkům veřejnosti. Oblíbenými byly

altány, ve kterých k promenádám hrála hudba, pavilónky, kolonády, besídky, hodinové sloupy, galerie, tribuny, různé zábavné stánky poutí a lunaparků včetně houpaček a kolotočů, rozhleden a slavobran. Velmi často byly parky využívány k výstavám. K těmto účelům bylo v parku budováno zázemí formu různých objektů, které po skončení výstavy v parku většinou zůstaly (Kupka, 2006). Městské parky plnily díky rozličnému způsobu aktivního využití důležitou společenskou funkci. Hojně byly parky navštěvovány i v zimě, zejména pak díky sportovním aktivitám jako je bruslení a sáňkování.

O vzhledu parků zpočátku nerozhodovali zahradní architekti, ale městští zahradníci, kteří čerpali inspirace v historii, oblíbené byly renesanční a barokní prvky. V parku nesměla chybět vodní plocha a výsadby kobercových květinových záhonů.

3.2.5. Vývoj městských parků první poloviny 20. století

Koncem 19. století dosáhl vývoj městské zeleně téměř svého vrcholu. Díky první světové válce dochází ale k přerušení jak zakládání parků, tak údržby zeleně všeobecně. Tento stav se v mnohém nezměnil ani po skončení války. Potřeba veřejné zeleně byla velmi podceněna. Sice docházelo k rozšiřování městské zeleně, ale na druhé straně, dle tvrzení Kavky (1978) ztrácela na kvalitě. Jedním z možných důvodů byl i odchod původních zakladatelů, kteří park finančně podporovali, úpadek okrašlovacích spolků a v neposlední řadě směřování zahradní tvorby převážně na soukromé zahrady (Novák, 1995).

Dvacáté století bylo již obdobím, kdy se plně rozvíjel obor zahradní architektury. O vzhledu městských výsadeb, parků a ostatních zelených ploch rozhodovali již zahradní architekti, zahradníci se starali jen o údržbu. K tomuto významnému posunu vpřed přispěli i naši přední zahradní architekti, kteří se všemožně snažili přesvědčit okolí, že k založení zeleně, je potřeba promyšleného odborně zpracovaného plánu. Chtěli dosáhnout toho, aby zahrada byla považována za rozšířené obydlí. Josef Kumpán (1911) v článku „*Moderní krasosadovnictví?*“ zmiňuje rozdíl v přístupu k zakládání ploch zeleně mezi městy německými a městy u nás. Německá města dával příkladem. Každé větší město v Německu mělo své zahradní úředníky, kteří měli vyměřený svůj roční plat, narozdíl od našich měst, kde byl zahradník podřízeným městskému výboru a vytvářel své sady zcela neodborně na „vlastní pěst“. Realizací veřejných sadů v cizině rovněž předcházely soutěže v předkládaných návrzích. Ceny pro výherce na předních pozicích byly finančně ohodnoceny. Na tuto skutečnost Kumpán reagoval slovy: „*Proč se tak nečiní u nás? Byť by již ceny nebyly tak*

vysoké, bylo by přece důkazem, že veřejnost má zájem pro díla, která hygienicky jsou tak významná.“ Dále šířil, že krasosadovnictví, jak označoval moderní zahradní architekturu, „musí jít s kulturou ruku v ruce, hygiena měst, okrašlování země, estetická výzdoba zahrady jako příbytku ve volné přírodě závisí na uměleckém vkusu zahradníka.“ Byl toho názoru, že články o zahradnictví musí být publikovány v časopisech politických a zábavných, které jsou veřejnosti více přístupné, než časopisy odborné.

Důkazem toho, že v Německu bylo již vžitě zakládat plochy zeleně a dokonce i soukromé zahrady podle předem navrhnutého plánu, je i dostupná dobová literatura věnovaná zahradnickému umění. Eduard Schmidlin (1852) vydal obsáhlé pojednání nazvané v překladu „*Měšťanská zahrada neboli praktický návod k založení účelné domácí a hospodářské zahrady, její rozdělení, objednání.*“ V knize jsou zahrnuty kapitoly věnované návrhům plánů, celkovému rozpočtu, vyměření zahrady podle plánů až po sestavení osazovacích návrhů a četným radám jak o rostliny pečovat.

V propagování potřeby zahradních architektů při úpravách městské zeleně proslul i Leopold Batěk (1911). Rovněž zdůrazňoval, že je veliký rozdíl, zda jde o založení zahrady, parku pro majetného majitele, objekt uzavřený či o úpravu nebo doplnění části města, náměstí nebo ulic. Přichází i s otázkou „*Co znamená zřízení dokonalých městských sadů?*“ V odpovědi vyzdvihuje všechny přínosy, které by dobře založený park mohl městu zajistit. „*Ozdobu města, zvýšení přílivu zámožnějších obyvatel, zhodnocení okolních domů a dobré jméno českého výtvarnictví a v neposlední řadě zřízení nových míst zahradníků.*“

Sadovnictví 20. století se rovněž věnuje i Vaněk (1913) ve svém článku „*Sadovnictví XX. století*“. Reaguje v něm na spis vydaný zahradním architektem Leberechtem Miggem, který je příznivcem zahrad komponovaných v duchu přírodním s vévodící velkou plochou trávniku. S tímto názorem Vaněk zásadně nesouhlasil. Jeho krédem byla zahrada s množstvím křovinatých i stromových partií, které poskytují blahodárny stín při procházkách v letním období, a ne jen kolem zahrady.

Nové století bylo i ve znamení používání nových trendů, renesanční a barokní prvky ustupují a prostor se otvírá pro nové prvky kubismu a funkcionalismu, moderním se stalo využívání betonu nejen jako stavebního materiálu, ale například i jako materiálu povrchu cest. Novým prvkem v parcích bylo parkové osvětlení, mechanizovaná údržba a používání hnojiv. Nově používané trendy se prolínaly jak urbanismem, tak zahradní architekturou.

Z této doby pochází velmi zajímavá koncepce – myšlenka *zahradního města*, jejíž cílem bylo vytvořit jednotný komplex, zahrnující spojení výhod města a venkovského prostředí (Homerová, 2012). Autorem byl vizionář původem z Londýna Ebenezer Howard. Principem

koncepte bylo přesunutí obyvatelstva ze starých přeplněných měst do rodinných zahradních domů. Howard zamýšlel město s přesně stanovenou rozlohou, počtem obyvatel, přesně stanovenými činnostmi samosprávy, městskými institucemi, městskými parky, soukromou zelení, zelenými pásy okolo města zahrnující sady, zahrady i dalšími plány pro následný rozvoj všech složek města. Předpokládalo se obecní vlastnictví pozemků. Pozemky by pak následně byly pronajímány do soukromého využívání, jak uvádí Jiří Hrůza (1999), který se rovněž problematikou zahradních měst podrobněji zabýval. Vlna zájmu o zahradní města se přehnala celou Evropou. V Anglii byla roku 1899 dokonce založena Asociace zahradních měst. Roku 1903 zde bylo založeno první zahradní město v Letchworthu (First Garden City) o rozloze 1500 ha (Vaněk, 1912). Zahradní město Vaněk dále popsal jako systém v němž jsou domky stavěny pouze pro jednu rodinu. U každého domku je vpředu ozdobná zahrádka, vzadu ovocná a zeleninová. Ve všech ulicích jsou stromořadí vroubená trávnickovými koberci. V městě je část tovární, dělnická, hospodářská. Součástí je i veřejně přístupný anglický park. Při stavbě zahradního města musí být z celkové plochy zastavěná pouhá třetina, zbytek musí být uchován pro zahrady.

Mimo Anglii došlo k dalším realizacím zahradních měst např. v Londýně, Drážďanech či New Yorku (Vyskočil, 1914). Podle jeho slov nejsou zahradní města v Německu ničím jiným, než obrovskými parky, ve kterých jsou jednotlivé domy umístěny tak, aby ze všech stran k nim měl přístup vzduch i slunce. Součástí byly promenády, koncertní prostranství kolem hudebních pavilonů a prostorná hřiště. V Německu se zřizovaly i tzv. *Schreberovské* či *besídkové zahrádky*. Jednalo se o zahrádkové kolonie pronajímané obyvatelům města, kteří neměli vlastní zahrádku. Správa města zakoupila či vyčlenila veliké pozemky, které pak nechala parkově upravit a rozdělit na jednotlivé zahrádky s besídkami. Celá parkově upravená plocha byla rozdělena několika hlavními cestami, lemovanými alejemi, na křižovatkách byly budovány fontány s basény, k užítku všech zahrádkářů.

V České republice seznamoval s novými trendy, teorií i praxí zahradních měst budovaných v cizině, prostřednictvím svých časopisů, český architekt, urbanista a restaurátor Vladimír Zákrejs (Kubík, 1932).

Domek se zahrádkou se stal ideálem střední vrstvy a v českých a moravských městech začaly vznikat úřednické čtvrti, jako příklad můžeme uvést pražskou Ořechovku (Hošťáková, 1999). V této době se do celosvětového povědomí dostal i projekt tzv. „průmyslového města“. Princip takového města spočíval ve spojení funkcí města jakožto regionálního centra střední velikosti zasazeného velmi citlivě do prostředí, ale hlavně města socialistického bez

soukromého vlastnictví. Všechny nezastavěné plochy zde měly plnit funkci veřejného parku. Parkové plochy měly harmonicky přecházet do krajinného prostředí (Framton, 2004).

Funkcionalistické a kubistické trendy v zakládání zahrad vystřídal po druhé světové válce vliv skandinávského a japonského umění. Důraz se klade zejména na jednoduchost a symetrii. Šedesátá léta byla ve znamení uměleckého směru *land artu*. Cílem tohoto směru byla snaha o přenesení uměleckých děl z galerií do přírody.

Druhá polovina 20. století pak přináší koncept *zahrady ekologické*, svým přístupem vhodné spíše pro přírodní rezervace či výukové školní zahrady. Zahrada takového typu měla být ponechána jen přírodním procesům, bez jakéhokoliv zásahu člověka. Koncept se ujal spíše v cizině (Kupka, 2012).

U nás se po skončení druhé světové války při budování parků prosazovaly spíše vzory sovětské. V tomto trendu se plochy zeleně zvětšovaly. Hlavním důvodem bylo zvětšení prostoru pro větší počet lidí. V parcích se budovaly plochy pro pořádání slavností, koncertů a dalších akcí. Vznikaly specializované „Parky kultury a oddechu“, zábavní parky, sportoviště (Novotný, 1958). Vznik nových parků v druhé polovině 20. století převážně závisel na výstavbě panelových sídlišť. Parky byly pojímány velmi důmyslným a funkčním způsobem. Tento trend ovlivnil až v sedmdesátých letech zákon o ochraně půdního fondu. Zákon měl za následek následné rozdělení zeleně v sídlišťích do více malých ploch, z důvodu šetření půdou. Zeleň ustupovala i z důvodu nárůstu parkovacích míst a zahušťování volných ploch zástavbou.

V současném 21. století se mnoho velkých měst ve světě potýká s obrovským znečištěním ovzduší a velmi zahuštěnou zástavbou. S jedním z nápadů jak tento problém vyřešit přišel italský architekt Stefano Boeri. Přichází s teorií tzv. „lesních měst“, jako zbraní proti smogu. Odívá mrakodrapy do stromového porostu. Označuje je jako vertikální les – *Bosco Verticale*. První takový projekt realizoval roku 2009 v Miláně, čímž vzbudil celosvětovou pozornost. Balkony a terasy dvou výškových domů osázel stovkami stromů a tisícovkami keřů. Stromy i keře byly velmi pečlivě vybrány s ohledem na jejich schopnost absorbce nežádoucích zplodin a produkci kyslíku. Tato zalesněná plocha se rovná jednomu hektaru pravého lesa. Přítomnost rostlin v takovém měřítku je jedinečným přínosem z hlediska pohlcování prachu vyprodukovaného městským provozem. Ideou tohoto projektu bylo spojení domů či mrakodrapů a parků v jeden celek. Myšlenka „lesních měst“ se s velkým zájmem shledala v Číně, jejíž velkoměsta jsou ve velkém měřítku smogem zamořena. A právě zde je plánován další projekt nazvaný „zelené věže – *Green Towers*“, jehož dokončení je plánováno v letošním roce. Sám Boeri popisuje svůj projekt vertikálního lesa jako „*cílený chirurgický*

zárok, který je proveden tak, aby vdechl nový život malému výseku znečištěné městské aglomerace.“ Podobný projekt vzniká i ve Švýcarsku (Kryzánek, 2017).

3.2.6. Současná parková architektura

Současní zahradní architekti ve své tvorbě často navazují na historické vzory. Ve svých návrzích se ale již striktně nedrží vymezených pravidel, nýbrž do svých návrhů zapracovávají své vlastní nápady a fantzii. Tvorba je celkově sice volnější, ale přehledná a účelná (Hurych, 2008). Do značné míry je rovněž podoba dnešních parků, hlavně z hlediska jejich vybavenosti, ovlivněna podmínkami stanovenými Evropskou unií. Existují různé normy, směrnice a předpisy, které se musí zejména při stavbě komunikací, hracích prvků apod. přísně dodržovat.

Novodobým trendem je ve vznikajících návrzích a projektech provázat městskou zeleň s architekturou, krajinářstvím a urbanismem. Důležitým bodem je i spolupráce s umělci pracujícími s novými technologiemi. Jako příklad této vzájemné spolupráce a propojenosti uvádí Kupka, v rámci své přednášky na téma *Současné trendy v zahradní a parkové tvorbě*, Millenium Park Chicago ve Spojených státech amerických, obsahující nejen zeleň, ale i umělecká díla, galerii, restaurace, kluziště či promenády určené ke koncertům a představením. Dalším možným příkladem vzniku parků, respektive městské zeleně, se zabývá Nádvořníková (2013) ve své diplomové práci. Jedná se o přeměnu bývalých průmyslových areálů, jako jsou bývalé továrny, hutě, těžební oblasti, nádraží apod. Část těchto areálů je zdemolována a část je zrekonstruována pro nové využití. Příklad uvádí ze sousedního Německa, konkrétně Emscher Park v německém Porúří či pařížský Park André Citroën ve Francii.

Nové veřejné parky jsou v současné době spíše vzácností, mohou vznikat například v rámci zásadního rozšiřování či změn urbanistického uspořádání částí obce nebo města. Jako příklad může posloužit nedávno vybudovaný centrální park v Dolních Břežanech ve Středočeském kraji, který vznikl ve spojitosti s nově vybudovaným centrem obce (Nádvořníková, 2013).

3.3. Směry ovlivňující zahradní architekturu v 1. polovině 20. století

3.3.1. Secese

Styl přelomu 19. a 20. století zasáhl všechny formy umění, literaturu, módu, nově i design. Název secese (něm. Secession, v českém překladu „odštěpení“) pochází z označení protestního hnutí moderních umělců v Německu a Rakousku proti tradičnímu přístupu k umění, proti konzervativcům a akademikům. V různých zemích se pro pojem secese užívalo specifických názvů. V Německu to byl Jugendstyl, v Anglii Modern Style, častěji se ale používalo francouzského označení Art Nouveau. Španělský termín pro secesi byl Style Modernista. Vedle těchto častých názvů se v období rozkvětu slohu užívalo i dalších jmen jako Styl Guimard (podle projektanta pařížského metra), Styl Métro, Style Mucha (podle českého malíře Alfonze Muchy) a mnoho dalších (Mráz, 1971).

Secese klade velký důraz na funkční využití pozemku a na účelnou dispozici domu. Typické pro secesi je návrat k přírodním tvarům (listy, květy, krása lidského i zvířecího těla). Hlavními znaky secese jsou linie, ornament, stylizace, symbolika a barevnost. Secese využívá neobvyklé barevné odstíny, které se velmi vzdalují od dříve používaných teplých tmných odstínů náležících například pro baroko. Barvy mají spíše zdůraznit, vyplnit plochu, než vytvořit iluzi plastičnosti. Typická je paleta světlých, chladných barev v odstínech žluté, fialové, modré a zelené. Znovu se začíná používat černá barva.

Zásadní změna charakteristická pro secesi je přístup ve využití ornamentu, který se stává jejím ústředním motivem. Dříve byl ornament chápán jen jako ozdoba, v secesi se stává ornamentem již samotná stavba jako celek. Využití ornamentu se objevuje i v zařízení interiéru a výrobě nábytku. Často bývá do ornamentu zakomponovaná i lidská postava. Prioritou pro secesi je symbolika a zejména symbolika rostlin. Secesní květinu představovala lilie, jež byla považována za symbol čistoty a cudnosti. Dalšími vyhledávanými květinami byly tulipány, kaly, máky, magnólie, růže, pivoňky, kosatce nebo lekníny (Koutná, 2013).

Tento směr se v celé míře promítnul i do zahradního umění. Zcela novým trendem, který se připisuje secesi je rodinná okrasná zahrada u vily nebo domu v městské zástavbě. Zprvu se týkala pouze majetnějšího měšťanstva (Šimek, Zámečník, 2015).

Budované vilové zahrady byly charakteristické volnými úpravami krajinářského typu. Pro zahrady byla typická pravidelnost – pravidelné květinové záhony, do nichž secese vnáší nový dekor ve stylu popínajících rostlin. Zprvu se na výsadbu takovýchto záhonů používaly rostliny s barevným listem, jako například *Begonia semperflorens*, později se začaly využívat květnaté rostliny, zejména letničky, jež snášely řez. Záhony byly ohraničeny různými

odrůdami netřesků (*Sempervivum sp.*), zrovna tak byly použity i na vyznačení dekorů. Hojně bylo využíváno rostlin pěstovaných na kmínku. Jednalo se o rostliny v nádobách, zapuštěných do terénu. Zajímavé byly nejen svým habitusem, ale i listem. Jednalo se například o palmy, agáve, banánovníky. Přezimovaly v oranžeriích (typických pro zámecké zahrady), nově se pro ně stavěly skleníky. Nově vystavované skleníky plnily hned dvě funkce. Sloužily pro přezimování nádobových rostlin a dále jako celoroční oázy klidu. K tomuto účelu byly vybaveny lavičkami, vybudovanými jezírky s vodopády a barevnými rybkami, nechyběly ani klece s exotickým ptactvem. Příklad takového skleníku nalezneme v Palmovém skleníku v Lednici.

Do tohoto období je možné u nás situovat začátky tvorby zahradního architekta Františka Thomayera (1856 – 1938).

Na přelomu 19. a 20. století vznikají na území českých zemí v každém větším městě tzv. okrašlovací spolky, jež lze dnes přirovnat k dnešním spolkům (dříve občanským sdružením), neziskovým organizacím či nadacím. Zrušeny byly v roce 1948 a již nikdy neobnovily.

3.3.2. Kubismus

Avantgardní umělecké hnutí první poloviny 20. století. K vyjadřovacím prostředkům patřila dynamika a soustava šikmých geometrických linií a útvarů. Jak uvádí Staňková (1979) „*Princip kubismu spočívá v rozkládání předmětů na jednoduché geometrické tvary, především krychle (latinsky cubus), které pak byly dle fantazie skládány do různých obrazů, ale promítaly se i do návrhů a projektů stavební a zahradní architektury.*“

Autorem samotného názvu kubismus je Louis Vauxcelles, který ostře až hanlivě kritizoval nejen celý styl, ale i jeho díla. Označoval je jako „Bizzare cubiques“ – podivná krychle. Kubističtí autoři čerpali pro svojí tvorbu inspiraci z předchozích architektonických stylů, jako byla gotika, baroko, a klasicismus.

Území našeho státu bylo tímto směrem silně ovlivněno. Stavební i zahradní architektura pracovala vzájemně na principu vedoucím k vytvoření jednotného uměleckého díla. Interiér, exteriér i okolí domu byly vytvářeny a navrhovány současně a to do podrobných detailů. Mezi významné kubistické architekty v České republice patřili Josef Gočár, Josef Chochol a Pavel Janák. Roku 1912 založili Pražské umělecké dílny a navrhovali pro ně nábytek. K dalším významných výrobcům kubistického nábytku či jiných drobnějších předmětů v kubistickém stylu se věnovalo i družstvo Artěl. Rozkvět v podnikání, ale přerušila první světová válka.

Po jejím skončení nastupují nové umělecké styly, jako například futurismus, impresionismus, konstruktivismus či expresionismus, jejichž vývoj byl silně ovlivněn kubismem

U nás v letech 1911 – 1923 ovlivnil kubismus nespočet návrhů a úprav především rodinných zahrad při vilách. Upraveno v tomto stylu bylo i několik veřejných parků. V návrzích zahrad se stále častěji prosazovalo použití formálně upravených partií. Typickým prvkem v zahradách bylo pravidelné členění záhonů se stříhaným trávnikem na základu kubistických tvarů. Záhony byly lemované živým plotem či zídkou. Použití ornamentálních záhonů bylo již méně časté, výsadba takovýchto záhonů nacházela uplatnění pouze ve veřejných parcích nebo lázeňských areálech. Doplňkem zahrad byly často tvarované dřeviny, vysazované v pravidelném sponu. Charakteristickým rysem bylo ohraničení zahrady podezdívkou s pilíři prolomenými mřížovou či dřevěnou výplní. V kubistickém duchu byly v zahradách i v parcích budovány dřevěné altánky.

3.3.3. Funkcionalismus

Architektonický sloh založený na principu, že forma následuje funkci. Budovy stavěné v tomto slohu působí velice stroze, nicméně jsou elegantní, často velmi luxusně pojaté. Typickými materiály byly beton, ocel, sklo a kámen. Využíváno bylo nejmodernějších technických zařízení, důraz se kladl na moderní design celého interiéru i exteriéru.

Architektura staveb je charakteristická strohou bílou fasádou či barvou betonové šedi, bez jakýchkoliv barevností a dekoru. Veškerá zdobnost budovy byla zúžena na neomítanou cihelnou fasádu nebo pásy oken. Nový trend byl v pojetí střechy, která byla terasovitě rovná a plnila funkci střešní zahrady, slunečních lázní či sloužila jako terasa s výhledem na město, ideální pro různé rodinné oslavy. Pro vnitřní vybavení domu byl typický nábytek z ohýbaného dřeva nebo ocelových trubek. Existovalo hned několik firem specializujících se na jeho výrobu jako například firma Tonet, UP závody a další.

Významnou změnou ve vývoji zahradní tvorby byla změna chápání zahrady. Doposud byla zahrada s mnoha zdobivými doplňky jako např. sochařskou výzdobou, drobnou zahradní architekturou apod. chápána jako reprezentace majitele. Postupná změna životního stylu obyvatel si ale vyžadovala již jiné potřeby, což se odráželo i v zahradní architektuře. Zahrada se oprostovala od zbytečné zdobnosti, stávala se více obytnou. Do zahrad se zakomponovávaly například nové sportovní prvky, související s novým trendem zdravého způsobu života (Šimek, Zámečník, 2015).

V prvorepublikovém Československu dosáhl funkcionalismus ve 30. – 50. letech 20. století svého vrcholu. Mnoho staveb vybudovaných v tomto období se dodnes řadí k architektonické špičce a to v rámci celé Evropy. Oproti západoevropským státům a USA, kde funkcionalismus přetrval až do konce 70. let 20. století, došlo u nás k nenávratné změně. Roku 1948 po politických změnách ve vedení státu, kdy se našim vzorem stal Sovětský svaz byl funkcionalismus nahrazen novým stylem - socialistickým realismem. Následný vývoj zahradní architektury sledoval jednoznačnou orientaci především na veřejnou a kolektivní zeleň. Dříve opečovávané reprezentativní zejména vilové zahrady přestaly sloužit svému účelu, některé vilové areály byly využity pro umístění různých státních institucí a ústavů (Šimek, Zámečník, 2015).

Kubistický styl zasáhl nejen uspořádání rodinných zahrad, městských parků, zimních zahrad, ale například i rozmístění pokojových květin v interiérech. V návrzích zahrad zahradní architekti pracovali pouze s funkčními prvky jako jsou trvalkové záhony, velké plochy pravidelně udržovaného trávníku, osamocené nebo skupinové výsadby dřevin a další. Ornamentální kobercové záhony a jiné dekorativní prvky bychom zde jen marně hledali.

Typickým jevem bylo rozdělení rodinné zahrady na užitkovou a okrasnou část. K dalším charakteristickým znakům funkcionalistického období byla velká obliba výsadby stříbrného smrku (*Picea pungens 'Glauca'*) u vstupu do rodinných vilek. Z dalších dřevin byly často užívané převislé kultivary bříz a vrb, jmenovat můžeme břízu bělokorou (*Betula pendula 'Pendula'*) a vrby *Salix alba 'Tristis'*, *Salix x sepulcralis* (Pacáková-Hošťálková, 1999).

Velmi oblíbenou součástí zahrad byla rosaria a alpina (skalky). Využívání širokého spektra různých druhů a kultivarů rostlin v zahradních kompozicích umožňovalo i rozvíjející se školkařské a perenařské podniky (pěstující trvalky).

3.4. Vegetační prvky zahradní architektury 1. poloviny 20. století

3.4.1. Květiny

Květiny dle Kavky (1971) jsou rostliny pěstované pro výzdobu zahrad a parků, příbytků, balkonů a oken, pro řezy do váz a k vazačství. Vedle několika druhů z naší domácí flóry, pěstují se hlavně květiny cizokrajné, pocházející takřka z celého světa. Podle způsobu pěstování je rozdělujeme na květiny venkovní a skleníkové.

3.4.2. Květnice

Květnice je označení květinového oddělení zahrady. Historie zřizování květnic sahá až do ranného středověku. Tehdy byla květinová oddělení součástí téměř každé klášterní zahrady, v pozdějším období, byla zřizována i v zahradách šlechty. Zprvu se zde pěstovala výhradně domácí květena a jednalo se převážně o léčivé byliny. K rozšíření sortimentu pěstovaných rostlin v květnicích o různé pestře kvetoucí druhy dovážené z ciziny došlo v 16. století, kdy se měnil životní styl a zvyklosti měšťanských vrstev. Původní smysl květnic se dále měnil i v období baroka, rokoka, empíru a romantismu, kdy se kladl důraz spíše na estetické, než na využívání květnic pro pěstování léčivých rostlin (Macoun, 1938).

3.4.3. Květinový záhon

Květinový záhon je popisován jako prvek zahradního umění, který vnáší do celkového uspořádání zahrady či parku množství různých tvarů, textur a hlavně barevných možností. Jedná se pouze o prvek sezónní s krátkou dobou působnosti. Jeho hlavní funkcí je estetické dotvoření kompozice (Mareček, 1997).

V praxi se využívají dle Marečka (1997) celkem čtyři základní způsoby vysazování květinových záhonů, které se mohou vzájemně kombinovat. Jsou to květinové záhony dle půdorysného a víceúrovňového uspořádání. Dle půdorysného uspořádání se jedná o pravidelné a nepravidelné, dle výškového uspořádání jednoúrovňové, víceúrovňové, stupňovité a rozvolněné uspořádání podle barevnosti a sledu vykvétání.

V novějším pojetí podle Kuřkové a Šimka (2000) je květinový záhon definován jako uměle vytvořené společenstvo bylin na zahradnickými technologiemi připraveném stanovišti tak, aby byla zajištěna jeho taxonomická čistota. Přičemž pojem taxonomická hodnota je termín, který vymezuje taxonomickou skladbu odpovídající striktně kompozičnímu záměru. Květinový záhon je vymezen vnějším tvarem, vnitřním členěním, dobou účinnosti, intenzitou údržby. To vše musí být v souladu s kompozičním záměrem a ekologickými nároky taxonů.

Záhon osázený rostlinami či upravený do určitého tvaru je odborně nazýván „květinovou skupinou“. Tvary květinových skupin mohou být velmi rozmanité, to se týká i osázení rostlinami. Druhy rostlin používané na výsadbu mohou být kvetoucí nebo listnaté. Dle konkrétních druhů pak rozeznáváme skupiny květinové (z kvetoucích rostlin), kobercové (z nízkých barevných rostlin) a listnaté. Ve výsadbě se mohou střídát rostliny různých barev, výšek i tvarů. Tvary květin se volí dle architektury v nejbližším okolí (sloh ve kterém je postavena blízká budova, pomník či jiná význačná stavba apod.). Nejčastěji je využíváno šesti

tvarů – kruhovitě, polokruhovitě, elipsovité, vejčité, čtvercové a vejčité (Kuřková, Šimek, 2000). Inspiraci pro výsadby květinových záhonů získávali naši zahradní architekti zejména v cizině, kde existovalo i mnoho odborné literatury, věnované přímo výsadbám záhonů. Například Carl Hampl (1893) publikoval ve své knize „Gartenbeete und Gruppen“ přes tři sta osazovacích návrhů květinových záhonů.

3.4.4. Ornament

Kdybychom chtěli mapovat dobu počátků používání ornamentu, museli bychom pátrat hluboko v historii až do samého prvopočátku sadovnictví. Již v období starého Řecka a Říma je doloženo zakládání trávníků inspirovaných geometrickými tvary. Vrcholným obdobím v používání ornamentu je období baroka a renesance. V těchto dobách vznikaly ornamenty vymykající se svou složitostí. Během jednotlivých období ornament podléhal novým trendům a změnám vkusu. Z etnografického hlediska se v Čechách vlastní ornament během času udržel zejména na zdobených kraslicích, výšivkách, malovaném lidovém nábytku apod. Většina ornamentů představovala předměty běžného života, s nimiž lidé přicházeli každodenně do styku. Častým bylo vyobrazení jabloňového květu, růží, slunečnic, jablíček apod.

Ornament představuje v zahradnictví zdobnou výsadbu, která v minulosti lákala milovníky rostlin a zahrad z velikých dálek. Charakteristický je souměrně pravidelnou výsadbu a barevností. Při osazování se dodržovalo používání barev rostlin z přírody. K osázení se používaly většinou letničky, vysazované podle nákresu. Jednotlivé návrhy takovýchto skupin byly ovlivněny celou řadou činitelů. Velkou roli hrála zvolená plocha pro osázení, dále celkový rozměr a přesné místo umístění výsadby. Ornamentální skupiny květinové tvořily konkrétní obrazec narýsovaný na ploše. Vysazované rostliny musely vyhovovat vzrůstem, olistěním, barvou listů, otužilostí, vzájemným souladem barev. Navrhnout a osadit ornament si vyžadovalo značné zkušenosti i vkus zahradníka. Ze zahradních ornamentů se postupem času vyvinuly i výsadby mosaikové a kobercové. Jako námětů zahradních ornamentů se využívalo i národních symbolů, napodobovaly se například slovácké ornamenty, městské znaky, významné stavby, ornamentální záhony ve tvaru slunečnicových hodin apod.

K velkým oblíbeným moravského ornamentu aplikovaného do mozaikového květinářství patřil zahradní architekt František Thomayer. Ve svých návrzích využíval pro květinové výsadby dekoru moravských květinových výšivek.

V současnosti se ornamentiky záhonů využívá výhradně u historických objektů (zámky, lázeňské areály, městské parky), kde je výsadba každoročně obnovována.

3.4.5. Květinové a mosaikové skupiny

Velmi oblíbenými byly v moderně řešených zahradních úpravách na počátku 20. století květinové skupiny. Jednalo se o jeden ze způsobů uplatnění květinových výsadeb, které se postupně staly neodmyslitelnou součástí nejen parků, ale i soukromých zahrad. Při jejich umístění v blízkosti rodinného domu byla jednoznačným směrodatným ukazatelem pozice domu, v parku pak veřejné budovy, pomníky, pavilony, vodotrysky (Vaněk, 1909). Výsledná velikost byla rovněž závislá na majetkových poměrech majitele parku či zahrady. Zakládány byly v blízkosti cest, na pískové ploše s travnatou obrubou, na křižovatkách apod. Jako důležitý fakt Vaněk také uvádí nutnost střídání květinových skupin s trávnikem, v případě, že by květinový koberec navazoval přímo na písčitou cestu, působil by rušivě a žlutavý tón písku by „dusil“ všechny ostatní barvy. Pro výraznější vyniknutí květinové výsadby se trávnik na okraji valounovitě zvýšil a celá skupina se pak plasticky modelovala. Květinové skupiny se vysazovaly v podobě koberců nebo byly mozaikovitě sestavovány.

Podrobnou studii navrhování a zakládání květinových skupin se v minulosti zabývalo více autorů, jako Kulišan (rok neuveden) v knize *Květinové skupiny*, Fulín (1907) v publikaci *Domácí zahrada*, mnoho článků jednotlivých návrhů květinových skupin bylo publikováno v Českých zahradnických listech aj.

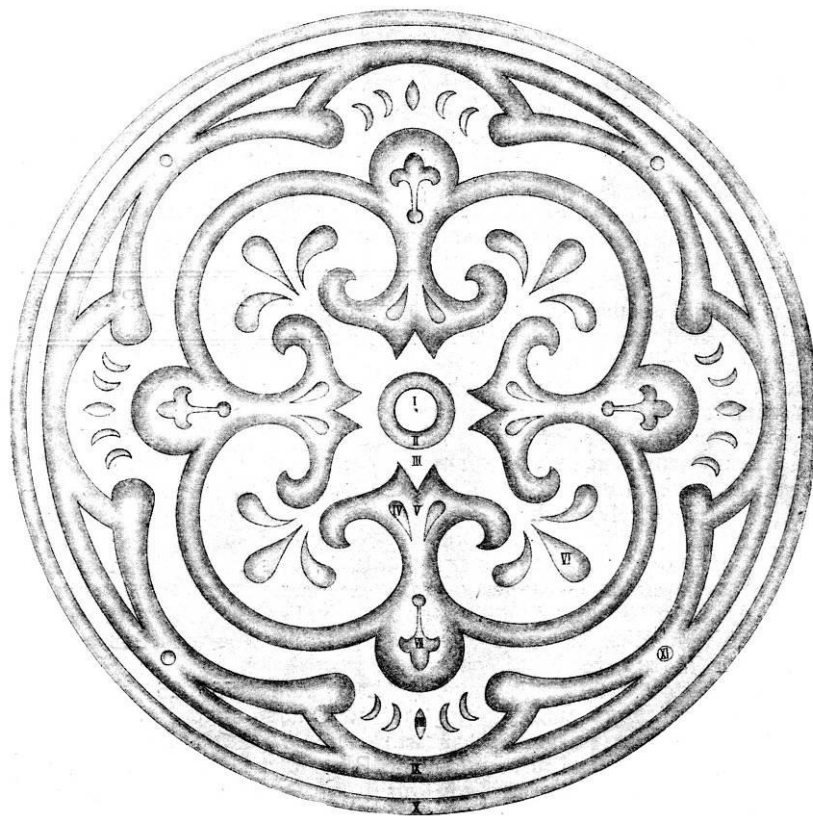
3.4.6. Kobercový záhon

Dle Zahradnického slovníku naučného je kobercový záhon přesně určen jako „*květinový záhon bohatě členěný v ornamentu, vycházejícího z geometrických tvarů nebo rostlinných a folklorních motivů, s ornamentem uzavřeným (uvnitř záhonu), otevřeným (jednotlivé součásti ornamentu rozloženy v trávniku) nebo kombinovaným, připomínající orientální koberce*.“ Od podobnosti s orientálními koberci a jejich motivy je odvozen i název „kobercový“.

Záhony takového charakteru měly uplatnění hlavně v okolí budov, ale využívaly se i k roztržštění souvislých travnatých ploch v krajinářských partiích. Pro výsadbu bylo používáno široké škály rostlin od letniček, trvalek, cibulovin, okrasných trav až po keře a dřeviny. Jednalo se o nízké trsnaté druhy, které mohly bez tvarování vytvářet geometrické vzory. Mezi často používané druhy patřily například *Ageratum*, *Achyranthes*, *Alternanthera*,

Echeveria, Iresine, Pilea (Matouš, 1971). K dotvoření estetického dojmu byl terén takovýchto záhonů pracně modelován a využívalo se vysazování různých variací podle ročních období. Obliba kobercových záhonů se postupně vypracovala k takové dokonalosti, že existovaly tiskem vydávané bohatě ilustrované vzorníky záhonů. V dnešní době se můžeme stále s kobercovými záhony setkat, a to v zámeckých a lázeňských parcích nebo u významných městských budov (Novák,1997).

Pojetí kobercových květinových výsadeb v minulosti ovlivnil druh rostlinného ornamentu zvaný „arabeska“ či „arabeskový záhon“. Původně byl hojně používán v arabském světě, odtud pochází i název. Dle Marečka (1997) tento květinový ornament vyniká vysokou mírou stylizace a geometrickými formami s často velmi rozmanitým a složitým proplétáním. Tvarově se formovaly například do mušle či medailonu v kombinaci se stylizovanými rostlinnými motivy jako úponky, květinami nebo větvemi.

Obr. 1 Návrh květinového koberce

3.4.7. Rabato

Dalším často využívaným prvkem zahradní architektury první poloviny 20. století bylo rabato. Jednalo se o různě dlouhý, nejvíce však 1,5 m široký záhon, který se táhnul

rovnoběžně s cestou. Původ označení „rabato“ najdeme v pozdní renesanci a baroku, kdy zámecké partery obklopovaly dlouhé úzké ornamentální záhony plates – bandes.

Rabata tvořily květinové výsadby, občas plochy vysypané pískem. Na tyto vypískované plochy se v letním období dávaly exotické rostliny v nádobách. Ohraničeny byly nízkým udržovaným trávníkem nebo nízkými tvarovanými živými plůtky. Rabata byla zakládána v rovině s okolním terénem nebo ve středu vypouklá. K vytvoření vypouklého středu se modeloval terén nebo se využívalo výsadby různě vysokých květin (Mareček, 2001).

V naučném slovníku zemědělském Kavka (1981) označuje rabato i záhony, které jsou volně položené v trávnících nebo podél budov a plotů.

Označení rabato se časem přeneslo i na záhony kruhové, spirálovité, obrubové a na skupiny květin zcela nepravidelné, které již nemají ohraničující účel (Macoun, 1942). V dnešní době se již toto označení používá pouze v terminologii historických zahrad. V běžné sadovnické praxi jsou užívány termíny jako květinový záhon či výsadba (Mareček, 2001).

3.4.8. Obruba

Ochranný lem z rostlin kolem záhonů a květinových skupin. Mohl být i z neživého materiálu, většinou podél cest v parcích a zahradách. Na obrubu se používaly cihly či betonové obrubnice tak, aby byl její vrchní okraj v rovině se záhonem a současně 5 cm nad úrovní okraje cesty. Obruba byla v zahradách na počátku minulého století často užívaným doplňkem. Rostliny užívané k výsadbě obrub specifikoval kromě jiných i Josef Vaněk. Používané rostliny rozdělil podle jejich účelu. „*Vysoké obruby se dělají při širokých cestách ze zimostrázu (Buxus) nebo zakrslych dřívěšů (Berberis) a možno je v takovém případě považovati spíše za živé plůtky než za obruby. Vyšší trvalé obruby tvoří dále: Iberis sempervirens, Teucrium chamaedrys, Evonymus gracilis apod. Z perenových nižších rostlin možno na obruby používat rodů: Saxifraga, Armeria, Aubrietia, Thymus, Arabis, Vinca, Santolina, Iris (pumila) aj. Tyto obruby neskýtají ovšem ostrou linii. Z letniček se velmi dobře hodí nízký Tagetes, Sanvitalia, Alyssum, Nemophila, Nemesia, Kochia (vyšší obruba) aj. Obrubové rostliny mají býti pokud možno pravidelného vzrůstu nebo dobře snášeti řez*“ (Josef Vaněk, 1948).

3.4.9. Parter

Jedná se o ucelenou část zahrady, obsahující všechny výše zmíněné prvky. V italském a francouzském slohu parter představoval část pravidelně založené zahrady, která přiléhala k terase. V zahradě založené v přírodním slohu se parter nepoužíval, mohl ale tvořit nepatrný přechod od domu či jiné architektury k přírodní volné části (Vaněk, 1911). Jak Vaněk dále uvádí, na počátku 20. století se užívalo hlavně kobercových parterů. Představovaly v zahradě pravidelně založené partie s rabaty, koberci aj. dohromady.

V zahradnickém a ovocnicko-vinařském slovníku je parter definován jako „*jeden nebo několik pravidelných květinových záhonů, tvořících reprezentační část okrasné zahrady v nejbližším okolí budovy. Parter tvoří obvykle přechod mezi budovou a zahradou*“ (Klouček, 1942). Na tuto definici dále navazuje Novák (1999), který se věnuje podrobnějšímu popisu a rozlišení parterů. Partery bývaly zdobeny rostlinnými ornamenty a figurami, květinovými záhony v geometrických formách, fontánami, sochami, rostlinami v nádobách apod. Podstatnou součástí parteru tvořila síť vzájemně propojených cest a travnatých ploch.

Ponoříme-li se do minulosti, najdeme parter zejména v barokní zahradě francouzské, kde je zdoben ornamentálními květinovými záhonky nebo může být nahrazen stříhaným zimozrázem (*Buxusem*).

3.5. Hlavní představitelé zahradní architektury 1. poloviny 20. století

3.5.1. Zahradní architekt František Thomayer (1856 – 1938)

Významný zahradní architekt, někdejší ředitel pražských veřejných parků. Zabýval se pomologií, květinářstvím, pěstitelstvím, šlechtitelstvím a v neposlední řadě publikační činností. Projektoval mnoho zámeckých, městských i lázeňských parků a soukromých zahrad. Narodil se v Trhanově u Domažlic v rodině zámeckého zahradníka Josefa Thomayera, což zásadně ovlivnilo jeho celý budoucí život. V učení u svého otce získal výuční list a poté nastoupil ke studiu do Pomologického ústavu v Praze v Tróji. Po roce studií ústav s výborným prospěchem opouští a vydává se na zkušenou do Německa (Vaněk, 1926; Steinová, 2008).

Nejprve spolupracoval ve Frankfurtu nad Mohanem při zakládání okrasných zahrad a parků, odtud odchází na pozici zahradníka do městského zahradnictví a zámeckého parku ve Stuttgartu. Následoval pobyt ve Vídni, poté zamířil do Francie za studiem novodobých směrů

zahradní architektury. V Paříži získal místo projektanta, později vedoucího mistra u zahradního architekta Eduarda Andrého. Pobyt ve Francii byl pro Františka Thomayera velmi přínosným, dostalo se mu zde technického vzdělání, studoval správné využívání a modelaci rovinných terénů či se naučil jak správně budovat cesty (Steinová, 2008).

Domů zpět z ciziny se František Thomayer vrací až po šesti letech. Roku 1884 nastupuje na místo ředitele Městských sadů pražských, které mu však mnoho štěstí nepřineslo. Potýkal se zde s mnoha udáními, vztaženými na jeho práci, která byla dlouze přešetřována. Udání, založená pouze na závisti pocházela od jeho dlouholetého přítele Františka Krýsi. I když ve většině případů městská rada dospěla k závěrům, že se obvinění nezakládají na pravdě, zklamaný František podal výpověď. Za jeho působení si pražské sady vydobily světovou pověst.

František Thomayer už za dobu svého působení v zahraničí byl publikačně činný a aktivně přispíval odbornými články do mnoha českých časopisů. Díky vynikající znalosti cizích jazyků přispíval i do časopisů zahraničních. Sám založil a vydával Časopis českých zahradníků. Rovněž byl členem mnoha spolků, jako například Umělecké besedy, Ovocnického spolku, Dendrologické společnosti či Zahradnické společnosti ve Vídni (Steinová, 2008).

Po odchodu z funkce městského zahradníka si podává žádost na vykonávání činnosti zhotovování návrhů a plánů sadů, zahrad a parků. Roku 1884 zakládá vlastní projekční kancelář. Vzniklo zde mnoho projektů na úpravy městských, zámeckých i lázeňských parků, ale i návrhy soukromých vilových a továrních zahrad. Pro pěstování okrasných rostlin, především jehličnanů a květin, používaných při realizaci zahrad, zakládá školky.

Za svoji práci obdržel hned několik uznání a ocenění. Roku 1889 prezentoval své práce v Paříži na zahradnické výstavě, o čtyři toky později pak na světové výstavě v Gentu.

Věnoval se také šlechtitelství a sběratelství. Unikátní byla zejména sbírka šeríků a netřesků. Vyšlechtil mnoho kultivarů šeríků a dosen či zlatolistý kultivar hrušně „Kongresovky“ a netřesk *Sempervivum x Thomayerii*. Poprvé u nás zavedl pěstování chryzanthém.

Z tvorby Františka Thomayera lze vyčíst trojici charakteristických prvků, které jsou typické pro jeho návrhy. Jsou to: přítomnost pravidelné části v centru úpravy, centrální část tvořena sníženým nebo zahloubeným parterem a užití vodního prvku jako centrálního prvku (obklopeného stromy v pravidelném sponu).

Při komponování květinových parterů, používání rostlin a modelaci terénů se Thomayer inspiroval ve Francii. Jeho snahou bylo přetransformovat používání exotických rostlin a

cizorodých prvků do českých národních vzorů. Francie byla pro Thomayera inspirativní i myšlenkou ornamentálních květinových výsadeb (Ottomanská a kol., 2017).

Počátek tvorby Františka Thomayera se řadí spíše do historismu, ale převážná část jeho pozdější tvorby je ovlivněna secesí. Se vši pravděpodobností to byl právě Thomayer, v jehož tvorbě se objevily poprvé prvky secesního ornamentu. V žádném z jeho návrhů tak nechybí zdobný květinový ornament. Josef Vaněk (1926) Thomayera označuje za mistra v úpravě mosaikových kobercových skupin. Rovněž inspirace ve vytváření tvarových záhonů pochází z Francie, kde se setkal s výsadbou rostlin na malé kopečky, čímž se docílilo jakéhosi zvlnění záhonů. Dochovaná dokumentace jeho návrhů soukromých zahrad nám dokládá, že zcela bravurně uměl propojit okrasnou a užitkovou část zahrady. Dalším typickým prvkem, který Thomayer ve svých návrzích používal, bylo užití tzv. girlandy. Jednalo se o zvláštní příklad tvarované vegetace. Vyzavovala se v obloucích mezi jednotlivými kmeny stromů ve stromořadí a osazována byla popínavými rostlinami (Koutná, 2013).

Podrobněji se životu, tvorbě a konkrétním plánům zahrad a parků Františka Thomayera věnovala Šárka Steinová (2008) ve své knize „*František Thomayer, život a dílo zahradního architekta*“. Z výčtu Thomayerovy bohaté tvorby publikované v této knize můžeme jmenovat například několik lázeňských parků – Lázně Bohdaneč, Luhačovice či Mariánské Lázně, kde se snažil o propojení parků se stavbami města. Z městských parků František Thomayer projektoval Městský park v Chrudimi, Hradci Králové, Nymburku, Přerově a mnoha dalších městech. Mezi další významné projekty patří i úprava zahrady Tomáše Bati ve Zlíně, pro kterou ho oslovil architekt Jan Kotěra, návržení zahrady významného českého nakladatele Jana Odry v Zbraslavi, návržení zahrady Strakovy akademie v Praze či úpravy hned několika zahrad pro průmyslníka a politika Karla Kramáře.

3.5.2. Zahradní architekt Josef Miniberger (1878 – 1955)

Další z představitelů zahradních architektů 1. poloviny 20. století je Josef Miniberger. Studoval v Praze inženýrské stavitelství na C.k. české vysoké škole technické. Studium ale z důvodu nemoci nedokončil. Po dlouhé vleklé léčbě nastoupil jako technický pracovník do technické kanceláře Ing. Karla Kresse. Po roce odtud opět pro zhoršení zdravotního stavu odchází. Roku 1911 nastupuje do zahradnické firmy Vojtěch Mašek v Turnově jako učeň. Odtud již odchází na praxi do ciziny. Od roku 1926 byl členem Ústavu pro stavbu měst při Masarykově akademii práce (Ottomanská a kol., 2017).

Tak jako předchozí zahradní architekti byl i Miniberger velmi publikačně činný, rovněž aktivně přednášel, zejména o zahradní architektuře. Náplň svých článků zaměřoval na kompozici zahrad, zejména na přechod mezi stylem formálním (geometrickým) a volným (krajinářským) při zakládání vilových zahrad. Zájem věnoval obnovám historických zahrad, praktickým radám při zakládání nových zahrad a v této souvislosti i zahradním stavbám (Ottomanská, 2011). Velkým předmětem jeho zájmu byla ale problematika přesazování vzrostlých stromů. Ve svých návrzích uplatňoval zejména přednosti formálního uspořádání zahrady (Šimek, Zahradník, 2013). V blízkém okolí domu považoval za nutnost užití pravidelné úpravy. Při návrhu zahrad větších usiloval zejména o řešení přechodu mezi volnou částí zahrady a užitkovou a okrasnou částí zahrady. K tomuto přechodu používal například výsadbu netvarovaných dřevin. Rovněž ukončení formálních os okrasné zahrady, vybíhajících do krajinářsky upravené části, bylo tvořeno výhradně geometrickým útvarem (altánem, pergolou, vodním prvkem, rondelem stromů). Své úvahy a plány si Miniberger pečlivě zaznamenával (Šimek, Zámečník, 2015).

Navrhování zahrad považoval za tvoření uměleckého díla. Šimek a Zámečník (2015) ve svém pojednání „*Památková obnova vilových zahrad založených v meziválečném období*“, vystihují celkem tři zásady, podle kterých se Miniberger při svém projektování řídil. Usiloval o zachování celistvých ploch, soustředil se na oblast světla a stínu a vytyčil si jednu vůdčí myšlenku zahrady, které následně podřídil všechny detaily celého řešení kompozice. Vůdčí myšlenka představovala jakýsi základ, osu souměrnosti, od které se rozvíjelo plánování na obě strany, v případě pravidelného založení zahrady. Osa tvořila hlavní průhled zahradou i v krajinářsky upravené části zahrady, ve které vždy nemuselo jít o osu souměrnosti. Na konci průhledu byl vždy umístěn nějaký objekt, například besídka nebo skupina stromů.

Při výsadbách vyznával jednoduchost, bohatě osázené kobercové záhony považoval za přežitky. Rád využíval kontrastu. Upřednostňoval jednodruhové a jednobarevné záhony, osázené převážně růžemi. Jako pozadí k nim využíval výsadby jehličnanů. Ve svých návrzích rád kombinoval i tvarované dřeviny s netvarovanými.

3.5.3. Zahradní architekt Josef Kumpán (1885 – 1961)

Josef Kumpán pocházel z Mladé Boleslavi, kde jeho otec byl zahradníkem. Po absolvování základního vzdělání získal výuční list v zahradnickém oboru v té době známých Eisenberských koniferových školkách v Jezeří u Mostu. Dále pak pokračoval na Vyšší ovocnicko-zahradnické škole v Lednici. Po ukončení studia roku 1907 odešel stejně jako

Josef Vaněk na zkušenou do ciziny, kde se nadále věnoval sadovnictví. Praxi započal ve Francii u firmy Moser & Fils (Moser a syn) v projekční kanceláři Cabinet d'Architecture de Jardins. Odtud odchází do Hamburku do projekční kanceláře Jacoba Ochse. Za svého působení v zahraničí zastával i funkci vedoucího architekta královské botanické zahrady v Berlíně.

Roku 1919 zakládá v Roudnici nad Labem vlastní firmu zabývající se sadovými úpravami. Později projekční kancelář přesouvá do Prahy. Aktivně se zapojil do různých spolků, například byl členem Spolku pro okrašlování a ochranu domoviny v Čechách, Dendrologické společnosti, Československé zemědělské akademie, Československého Národního spolku zahradníků. Zapojen byl i do spolků zahraničních, například byl členem Deutsche Gartenkunstgesellschaft in Frankfurt am Main (Ottomanská, Steinová, 2015).

Během svého projekčního působení vypracoval nesčetně návrhů novodobých soukromých vilových zahrad, veřejných parků, školních zahrad, nemocničních a lázeňských úprav a sadů, úprav hřbitovů, botanických zahrad, sadovnických úprav výstavišť, restauračních sadů, sokolských cvičišť, sadů doprovázejících pomníky válečným obětem, ale i zámeckých zahrad a parků. Za úpravu sadu na Valech na Pražském hradě byl odměněn. Pod jeho dohledem vznikly veřejné parky například v Plzni, Prostějově, Hradci Králové, Roudnici, Rakovníku a jiných. Navrhoval vilové zahrady pro ministry, senátory, prezidenty prvorepublikových velkozavodů, významné umělce, doktory či továrníky a dokonce i pro prezidenta republiky Eduarda Beneše. Mezi jeho významné projekty můžeme jmenovat zahradu inženýra Čerycha v České Skalici. Velmi známá je rovněž Růžová zahrada na Petříně (Ottomanská, Steinová, 2015). Životu a dílu Josefa Kumpána bylo věnováno již mnoho studií, výběr jeho plánů a návrhů můžeme nalézt v zdigitalizované podobě na webových stránkách Mendelovy univerzity v Brně, dále pak v databázi Národního zemědělského muzea v rámci projektu digitalizace starých lesních map a zahradních plánů.

Prorazil i jako úspěšný urbanista. Stejně jako Josef Vaněk byl velmi publikačně činný. Psal odborná pojednání do českých i německých časopisů. Spoluredigoval časopis Krása našeho domova. Své poznatky získané studiem doma, ale i praxí v zahraničí sepsal do knih: Před založením zahrady (1930), Domácí zahradnictví (1928), Zahradní besídky a jejich rostlinná výzdoba (1938). Hlavní zdroj údajů o jeho tvorbě však představuje bohatě graficky doprovázená kniha Novodobé zahrady (1920, 1934).

Tak jako jeho vrstevník zahradní architekt Josef Vaněk i Josef Kumpán se snažil přesvědčit širokou veřejnost, že k založení zahrady, i když jen třeba u rodinného domku, je potřeba plánu vypracovaného od odborníka. Toto přesvědčení zdůrazňuje ve své knize Novodobé zahrady

(1935) slovy: „*Ve všech oborech lidské činnosti propaguje se specializace a je to zvlášť zahradnictví, kde činnost v jeho jednotlivých odvětvích vyžaduje odlišných vědomostí. Květinář pěstuje nejrozmanitější květiny ve skleníku i volné přírodě, školkař dodává křoviny, stromy a jehličiny pro osazování zahrad, sadovník přeměňuje holé pozemky dle dodaných plánů v kvetoucí krasosady. A kdo navrhuje zahrady? Je to zahradník s vyšším teoretickým a odborným vzděláním – zahradní architekt*“. Díky tomuto výroku se Josefu Kumpánovi přisuzuje zavedení a popularizace pojmu „zahradní architekt“ (Ottomanská, Steinová, 2015).

Ve svých projektech zahrad chtěl docílit takového uskupení všech prvků v zahradě, aby byla co nejjednodušší a vyžadovala co nejméně ošetřování. A aby zahrada do budoucna majitele stála co nejméně financí i péče. Ve svých návrzích vyzdvihuje praktické využití všech ploch nad dekorativností. Plochy měly převážně sloužit k osvěžení těla, sportovním a hygienickým aktivitám. Využívá zejména rovných linií, které umožňují nejlepší využití zahradních ploch.

V bezprostřední blízkosti domu navrhoval okrasnou část zahrady s početným zastoupením kvetoucích rostlin. Preferuje umístování květin do ucelených záhonů po obvodu trávníku dle výšky, barvy květu a listu a doby kvetení. Tuto část označoval jako architektonickou a často představovala samostatný parter s bazénem či kašnou uprostřed a se zřetelným formálním rozvržením cest a záhonů. Do zahrad velmi rád umisťoval tzv. rosarium neboli růžovnu. Jednalo se o izolovaný prostor geometrického půdorysu s vodním prvkem nebo uměleckým dílem (Šimek a Zámečník, 2015). Do všech svých návrhů Kumpán velmi vkusně a funkčně zakomponovával místa oddechu, které označoval jako společenská. Typické byly volnou travnatou plochou pro hry a doplněné architektonickým prvkem, představovaným besídkou, pergolou či jiným odpočívadlem. Vždy se jednalo o autentické doplňky navržené pro danou zahradu Josefem Kumpánem. Na přání jednotlivých majitelů zahrad, umisťoval do svých návrhů i rekreační bazény, dětské hřiště nebo tenisové kurty.

Podobně jako Josef Vaněk ve svých návrzích kombinuje okrasnou a užitkovou zahradu, obě části od sebe odděluje cestou s živým pravidelně stříhaným plotem. Užitkovou část tvořil ovocný sad, často v kombinaci s pařeništi a skleníkem. Větší zahrady byly často doplněny o část vytvořenou více přírodně. Vysazeny zde byly skupiny či solitéry stromů a keřů. Výsadba byla laděna často do podoby lesíka s odpočívadlem např. besídkou (Zámečník, 2013).

Pozornost věnuje i cestám v zahradách, které mají být prostředkem k užívání zahrady, avšak dle pravidla: „*V zahradě co nejméně cest*“ (Kumpán, 1935). Upřednostňuje dláždění zahradních cest kamennými plotnami, spáry se nezpevňují pískem, nýbrž zeminou, která se následně oseje travou, někdy se po stranách cesty vysadily nízké alpinky.

Pro snadnější úpravu zahrady u rodinného domu Kumpán vypracoval pro širokou veřejnost podrobný muštr jak ji osazovat, aby kvetla po celé vegetační období. V osazovacím plánu se zabýval i zastoupením okrasných a ovocných dřevin. S oblibou používal například převislé druhy bříz a vrb, stříbrný smrk či štíhlé kordony ovocných stromů.

Za svoji činnost obdržel během svého života mnohá uznání a ocenění. V Německu jej označovali jako architekta, jehož návrhy jsou “ *uměleckým vyjádřením myšlenky obytné zahrady s novým názorem na zahradu vůbec* “ (Žaláková, 1992).

3.5.4. Zahradní architekt Otokar Fierlinger (1888 – 1941)

Představitel zahradně – architektonické tvorby, jenž se svým smýšlením a tvorbou ostře odděloval od výše zmíněných zahradních architektů. Tvorbu zahrady zásadně přizpůsoboval propozicím domů.

Otokar Fierlinger se narodil v Olomouci. Studium započal na německé reálce v Olomouci, poté absolvoval Fakultu pozemního inženýrství. Po získání stipendia pokračoval ve studiích v USA (Ottomanská, 2017).

Jeho povoláním nebylo pouze zahradní umění spjaté se zahradní a krajinářskou architekturou, nýbrž byl výborným urbanistou, zabýval se okrajově stavebním projektováním a přednášel na vysoké škole. Jeho tvorba byla silně ovlivněna studiem v USA i jeho četnými cestami po západní Evropě. Odtud k nám introdukoval zcela novou filosofii přístupu k tvorbě měst, parků a zahrad (Šimek, Zámečník, 2015). V období vzniku první Československé republiky, byla společnost plná emocí, nicméně při touze být novou se stále odkazovala na historické feudální symboly. Fierlinger patřil k těm odvážlivcům, kteří se nebáli přijít s něčím novým a zhmotnit své představy o novém moderním bydlení v duchu funkcionalistických pravidel. Moderní dům měl být provázán s okolní zahradou svým půdorysem, obytnými terasami, velkými prosklenými plochami, sloupy a schodišti. Fierlinger členil půdorys na jednotlivé části zahrady tak, aby byly přímo spjaty s funkcí domu. Vyčlenil:

- *veřejnou část před domem*, jenž tvořila příchod k domu, osázena byla formálně
- *formální poloveřejnou část*, jenž poskytovala formální pohledy z oken v hlavní ose, z tohoto důvodu byla bohatěji upravena a doplněna sochařskými pracemi
- *užitkovou část*, situována byla při kuchyni, tvořena byla záhony pro zeleninu a dvorkem s různými hospodářskými stavbami
- *vnitřní část zahrady za domem*, jenž vytvářela volný a nerušený pobyt rodiny na trávníku a pod stromy

Ale i další části zahrady navazovaly svou úpravou přímo na pohled z oken domu. Prostor před obývacím pokojem byl osázen pestrobarevnou květinovou výsadbou, v případě pracovny zas poskytoval uklidňující pohled například na plochu trávníku. Často velké terasy domu byly obyčejně situovány na slunečné straně. Výjimkou v jeho projektech nebyly ani koupací bazény či tenisové kurty. Na rozdíl od předchozích zahradních architektů v tvorbě Fierlingera převládaly nepravidelné, volně řešené části nad geometrickými úpravami (Šimek, Zámečník, 2015). Otokar Fierlinger byl prakticky jediným představitelem nových moderních myšlenek u nás, který dovedl propojení domu a zahrady k dokonalosti.

K dalším významným zahradním architektům první poloviny 20. století, kteří se zasloužili o popularizaci českého zahradnictví a jejichž dílo bylo velkým přínosem na poli zahradní architektury a zahradnické literatury byl Josef Vaněk, jemuž je věnována následující kapitola.

3.6. Život a tvorba zahradního architekta Josefa Vaňka (1886 – 1968)

Obr. 2 Zahradní architekt Josef Vaněk

Životem a celoživotním dílem prvorepublikového velikána zahradního architekta Josefa Vaňka se podrobně věnovala v letech 2005 – 2006 autorka diplomové práce. Výstupem archivního průzkumu osobního fondu Josefa Vaňka byla přírodovědná výstava věnovaná výročí 125 letům od narození Josefa Vaňka pod názvem „Zahradní architekt Josef Vaněk“ v Regionálním muzeu v Chrudimi a série čtyř publikovaných článků v místním chrudimském periodiku „Chrudimských vlastivědných listech“ (Vylíčilová, 2006).

Informace vyskytující se v kapitolách 3.6.1. – 3.6.7. jsou čerpány výhradně z těchto výše zmiňovaných zdrojů.

3.6.1. Dětství

Josef Vaněk se narodil 6.2. 1886 v Bukovině u Hradce Králové, kde jeho otec vlastnil hospodářství. Jak to na venkově bývalo, děti musely při všem pomáhat. Mladý Vaněk tedy pomáhal v sadě, na poli i doma a už tehdy se počala rodit jeho velká láska k zahradničení. Jako chlapec byl neobyčejně pilný a houževnatý.

Pocházel z deseti sourozenců, přičemž Josef Vaněk byl v pořadí sedmé dítě. Poněvadž si Vaňkovy děti nemohly chodit hrát na náves s ostatními dětmi, což měly od rodičů zakázáno, hrály si mezi sebou. Zvláště pak při rodinných sešlostech k různým příležitostem kdy se sešlo nespočet bratranců a sestřenic. (Vaněk měl 5 přímých příbuzných – 23 bratranců a 6 sestřenic). Dětské hry byly hlavně: tyčkrdle s lampačkou, šukání fazolí do důlku, koulení kuliček do důlku, houpačka a další.

V době budování Černožického cukrovaru, prvního v širokém okolí, otec Vaňka tuto akci podporoval a byl členem Společnosti s ručením omezeným. Po čase účetní cukrovaru zpronevěřil celou hotovost a utekl do Ameriky a ručitelé museli platit, čímž se stalo nevelké Vaňkovo hospodářství zadluženým. Do toho se dostavila i neúroda a ztráty na dobytku. Tím nastaly neradostné poměry pro početnou Vaňkovu rodinu.

Velkou událostí byly pro děti vždy poutě a posvícení. Přijeli příbuzní a děti vždy dostaly nějaký pětník nebo šesták na kolotoč a cukroví. Doma se napeklo koláčů a byla vždy pečená husa a štrůdl. Vánoce však nebyly nějakými svátky radosti. Neutěšené hospodářské poměry nedovolovaly dodržování vánoční tradice. Jediné co bylo dodržováno, bylo pečení koláčů a vánoček. Vaněk sám se zmiňuje o Vánocích těmito slovy: „*Štědrý večer: chudá večere – nepamatuji již co to bylo, jen pamatuji, že byla mísa s vařenými sušenými hruškami. Každý z nás i čeled', dostal nějaký praktický dárek – obyčejné prádlo. Něco pro zábavu – hračky nebo knihy, to nikdy nebylo, na to nebylo peněz. Po večeri a po rozdáni dárků nastala pobožnost: zpívání nábožných písní, čtení z bible a na konci modlitba před spaním*“ (Soukromý archiv Josefa Vaňka, deník I.).

3.6.2. Studium a praxe

Školní docházku započal roku 1895 v obecné škole v Černilově nedaleko rodné Bukoviny. Ve svých vzpomínkách popisuje cesty do školy zpestřované učením častěji však během. Dával si cíle, pak rychle utíkal a po jeho dosažení opět stanovil další cíl. Tímto způsobem mu cesta rychle utíkala a zároveň si posiloval srdce a plíce, čímž utužoval zdraví. Ředitel školy byl velkým milovníkem stromů. U školy založil školní školky a zahradu, kam Vaněk docházel často na výpomoc. Později byl jmenován správcem této zahrady.

Vaňkovým velkým koníčkem byly knihy. Nejvěruhodnějším důkazem toho je úryvek z jeho osobního deníku: „*Ve volném čase jsem náruživě četl knihy. Knihy byly vždy mojí vášní. Pokud ve škole půjčovali, nevynechal jsem žádné příležitosti k vypůjčení. Čtenářská vášeň mě vedla tak daleko, že jsem otci uzmul střelný prach a se sousedním starším chlapcem jsem jej vyměnil za knihy, které zase on svému otci uzmul. Založil jsem si již tehdy knihovničku a do zvláštního sešitu jsem si zapisoval knihy, které jsem přečetl*“ (Soukromý archiv Josefa Vaňka, deník I.). Už v tomto ranném věku si vedl pečlivou evidenci o všech knihách, které přečetl. K tomuto účelu mu sloužil zvláštní sešit, kam si zaznamenával podrobné informace ke každé knize, dokonce zaznamenával kdy si knihu vypůjčil a komu ji má vrátit. Inspirován školní sbírkou minerálů si založil i svoji první sbírku nerostů, převážně křemenů. Tuto sbírku během dalších let rozšiřoval. Stále zachovanou část této sbírky můžeme nalézt v pozůstalosti Josefa Vaňka. Rovněž byla prezentována na výstavě věnované tomuto zahradnímu architektovi v Regionálním muzeu v Chrudimi v roce 2006.

Obr. 3 Obecná škola v Černilově, 1981

Roku 1896 po vykonání přijímací zkoušky je zapsán do měšťanské školy ve Smiřicích nad Labem. Každodenní cesty do školy opět vyplňoval během. Ke konci studia na měšťanské škole, nastalo rozhodování co dále po prázdninách. Mladý Josef Vaněk měl už v této době dávno jasno kam by byl rád, aby se jeho život ubíral. Chtěl se stát zahradníkem. Přáním rodičů ale bylo mít ze syna učitele, proto měl nastoupit studia na učitelském ústavu. Osud tomu dopomohl a rodiče nakonec přání syna vyhověli a dali ho na zkušenou do zámeckého zahradnictví prince Schamburg - Lippe v Ratibořicích. A právě zde se nastartovala Vaňkova celoživotní cesta.

Svoje nadšení Vaněk citoval slovy: „*Já se začervenal, otci políbil ruku a vyběhl do sadu, tam jsem dělal z radosti kotrmelce, lezl po stromech, všechny stromy obešel a pohladil a domů jsem šel až večer. To byl nejkrásnější den v mém životě*“ (Soukromý archiv Josefa Vaňka, deník I.). Vaňkovi bylo 13 let, když vychodil měšťanskou školu a dostal propouštěcí vysvědčení. V Ratibořicích strávil tři roky jako učeň u vrchního zahradníka Friedricha Koloczka. Měl zde možnost se učit ve všech oborech zahradnictví. Nejprve byl přidělen do zelinářské zahrady, kde bylo mnoho pařníků se zeleninou. Později byla náplní jeho práce péče se o skleníky, zvláště pak v zimě, kdy se musely držet služby a neustále přikládat a skelníky vytápět. Ve sklenících se pěstovaly palmy, kapradiny, ananasy aj.

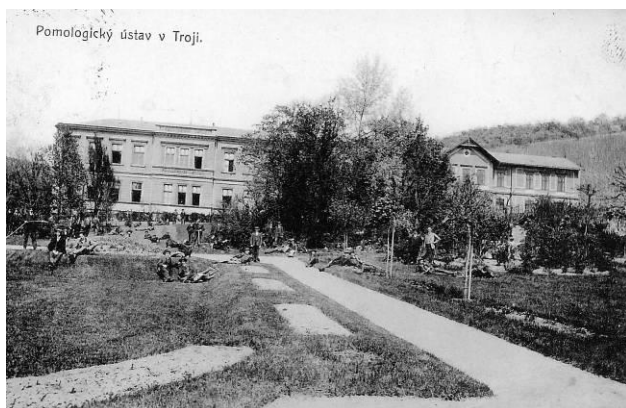
V červnu 1902 z Ratibořic odchází a nastupuje na doporučení vrchního ratibořického zahradníka do zámeckého zahradnictví hraběte Franz – Thun – Hohensteina v Děčíně nad Labem. Zde měl na starosti skleníky a pařeniště s květinami a zeleninou. Nadále pokračoval v herbáři, započatém v Ratibořicích, mimo rostlin preparoval i choroby rostlin.

Obr. 4, 5 Zahradnictví hraběte Franz – Thun – Hohensteina v Děčíně, zámecké skleníky

Ještě toho roku na podzim si Josef Vaněk podal žádost o přijetí do pomologického ústavu do Prahy v Tróji jako internista. Na Okresním výboru v Hradci Králové si vymohl stipendium 50 zlatých ročně. Školní rok začínal 1. února 1903. Ten den vyrazil poprvé Josef Vaněk do Prahy. V ústavu měli dopoledne vyučování a odpoledne praxi. Ve volném čase zašli na taneční zábavu nebo docházeli na taneční hodiny, kde měl každý svoji první studentskou lásku. Josefa Vaňka nejvíce bavila pomologie, ovocnictví a sadovnictví, organická chemie a botanika. Studenti pomologického ústavu si po vzoru studentů vysokých škol, kteří nosili barety, opatřili také plyšové, tmavozelené barety s odznakem s nápisem Česká pomologie a dvěma hedvábnými stužkami do středu baretu. Po vzoru co Čech to muzikant si zorganizovali se spolužáky i kapelu. Na to Vaněk vzpomíná slovy: „*Jindy jsme jeli na exkursi parníkem do Šárky. Měli jsme sebou kapelu, basu bral místo mne Pohořský. Když jsme jeli mezi skalními stěnami, velmi pěkně se to rozléhalo. A když ve volném prostranství, zase se nesly zvuky*

daleko. Lidé, pracující na polích, se na nás dívali a tleskali velmi. Naše kapela byla dobře sehraná, hráli se řízené pochody i pěkné valčíky. Já jsem sebou měl harmoniku.“ (Soukromý archiv Josefa Vaňka, deník I.). V této době Vaňkův otec prodává hospodářství v Bukovině a kupuje pro staršího bratra Jana v Týništi nad Orlicí drogerii s domem a odstěhoval se k němu. Vaněk stále pokračuje v rozšiřování herbáře. Dvouleté studium, prožité mezi kamarády, se pomalu blížilo ke konci a nastal čas se poohlížet kam dál.

Obr. 6 Pomologický ústav v Tróji

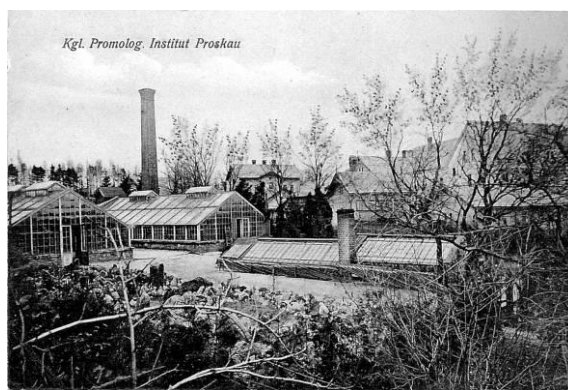
Obr. 7 Studentská kapela v Tróji

V prosinci 1904 Vaněk studium v Tróji ukončil. Již při přednáškách z ovocnictví a pomologie a při té příležitosti zmiňovaných velikých zásluh pomologů J.E. Lacase v Reutlingenu, Gauchera ve Stuttgartu a jiných, zatoužil Vaněk se s nimi setkat. Proto hned po návratu domů psal na několik míst (Lacas Reutlingen, Gaucher Stuttgart, Klenert Štýrský Hradec). Protože měli Češi v cizině velmi dobrou pověst, jako dobří a svědomití pracovníci, byl ode všech přijat. Dal přednost Reutlingenu a v březnu 1905 zde nastupuje do Pomologického ústavu J. E. Lacase. Každý den v pět hodin ráno byl nástup do práce, každý musel mít přidělené nářadí (rýč, motyku a motyčku). Nářadí muselo být stále čisté a naolejované. V případě, že to tak nebylo, se platila pokuta. Tento pořádek zavedl později i ve svém závodě v Chrudimi. Poté došlo k rozdělení práce. Komu nezáleželo na platu, mohl chodit do posluchárny na přednášky. Josef Vaněk navštěvoval ovocnictví, pomologii, zeměměřičství a sadovnictví. Součástí studia byly i exkurze. Plat měl 20 marek měsíčně. V ústavu byli posluchači ze všech částí Německa, Polska, Ruska, Chorvatska, Francie, Ameriky, Itálie. Život byl v Reutlingenu těžký. Vaněk zde poznal jak jsou Němci poctiví nejen v obchodě, ale i v práci. V přijímacích podmínkách bylo, že zde musí každý vytrvat nejméně jeden rok, kdo odstoupí, dříve musí zaplatit pokutu 20 marek. Vaněk s kamarády často mluvil o různých školách tohoto zaměření. Zaujala ho škola v Proskavě, jež byla velmi vychvalována a rozhodl se tam napsat. Byl přijat a z ústavu v Reutlingenu, po zaplacení pokuty, vystoupil. Před tím než odjel do Proskavy však ještě navštívil Nicolase Gauchera ve Stuttgartu. V této době se musel postarat i o stipendia, která

musel mít vyřízené ještě před nástupem do pomologického ústavu v Proskavě. Získal je na Ministerstvu orby ve Vídni ve výši 300 korun ročně a k tomu si mohl zvolit studium buď na vyšší škole v Klosterneuburgu u Vídni nebo vyšší škole v Proskavě (Pruské Slezsko). Proskava zvítězila. Také okresní výbor v Hradci Králové povolil Vaňkovi roční stipendium ve výši 100 korun.

Obr.8 Pomologický ústav v Reutlingenu

Obr. 9 Pomologický ústav v Proskavě

Ve volném čase si vypůjčoval odborné časopisy a často litoval, že takové články s cennými radami nemohou číst u nás doma. Ze všeho si zapisoval poznámky. Nakonec přeložil pojednání „Vliv podnože na roub“ a poslal ho do redakce Českých zahradnických listů v Praze. Článek byl ihned otisknut a redaktor Macháček psal a prosil o další příspěvky. Následovalo posílání dalších článků. Své příspěvky posílá i do redakce *Obzoru hospodářského* v Kuklenách a do *Schule des Gartners*. To byl počátek Vaňkovy odborné spisovatelské činnosti.

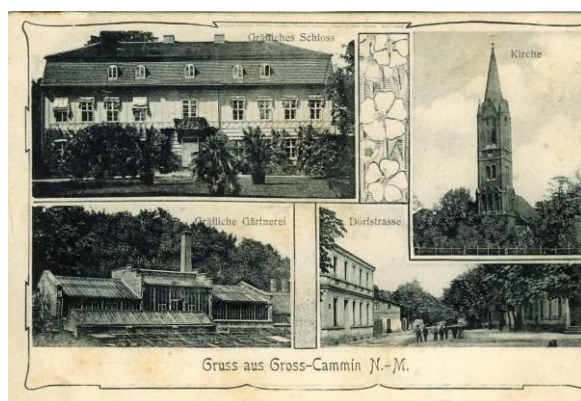
Při ústavu v Proskavě byla velká zákrsková zahrada, veliký sad starých vysokokmenů, veliké skleníky a mnoho pařníků. Nad školou se rozprostíralo veliké arboretum. Ústav měl i vlastní elektrárnu. Každý profesor, který přednášel jednotlivé obory, měl k dispozici příslušný výzkumný ústav a součástí výuky byla i praktická cvičení. Vaňkovi byl přidělen na starost velký skleník, teplý i studený. Mimo studium jezdil Vaněk navštěvovat do okolních měst vynikající závody a městské sady. Stále také pokračoval v herbáři. Roku 1907 měl narukovat na vojnu. Podal žádost o odklad a bylo mu vyhověno. V této době položil i základ pozdější mnohosvazkové knihovny v Chrudimi. Na těžké počátky shánění peněz na nákup knih vzpomíná takto: „Dostal se mi do ruky ceník antikvárních knih ovocnických a zahradnických. Srdce mě hrozně bušilo, když jsem viděl ty poklady a poměrně levně, ale kde vzít peníze. Obě stipendia nestačila ani na školu a internát. Přemýšlel jsem jak si pomoci k penězům. A tu mě napadla myšlenka. Většina kolegů kouřila a já také. Trafika byla až ve vzdáleném městě, víc jak 3 km. Nakoupil jsem tehdy nejběžnější – studentské cigarety, cigaretový tabák a doutníky

a všem oznámil, že mám na skladě kuřivo. Všichni to uvítali. Na každé cigaretě jsem počítal nepatrnou přirážku a tak vydělával denně 5 marek čistého.“ (Soukromý archiv Josefa Vaňka, deník I.). A tak pomocí zisku z kuřiva získal prostředek pro nákup knih pro budoucí knihovnu.

Obr.10, 11 Praktické cvičení v nivelování v Proskavě, skleníky v Proskavě

Studium v Proskavě se Vaňkovi velmi líbilo, dostal se ale do velkého sporu s ředitelem ústavu. Pro tyto neshody z Proskavy zanedlouho odešel. Důvodem bylo odmítnutí přednést při oslavách narozenin císaře Viléma hold na jeho počest. Při odchodu dostal doporučení na hraběcí správu zahrad ve Velkém Kamíně, kde hledali vedoucího příručího. Místo jeho nástupu se nacházelo v Braniborské provincii. Majitelem zahrad byl hrabě Stollberg – Wernigerode, tehdejší ministerský předseda v Berlíně. Hned vedle bytu, kde bydlel spolu se čtyřmi uční, byly připojeny skleníky (studený, teplý a skleník s révou vinnou). Před nimi četné pařníky. Na druhé straně rozsáhlý přírodní park. Byly tam také dva obrovské rybníky. Vedle parku byla veliká ovocná zahrada, staré stromy a velká šparglovna. A za vesnicí školka. To vše i s dělníky měl Vaněk na starosti.

Obr.12 Velký Kamín

Obr.13 Divadelní společnost

Zvláště dobře šla expedice. O tehdejší pečlivosti a přísnosti píše slovy: „ Ovoce jsme balili do zvláštních krabic á 5 kg a beden á 25 kg. A zasilali jsme to na ovocný trh do Berlína do ústřední tržnice v Moabitu. Jednalo se o obrovskou halu, do níž bylo svezeno tisíc krabic a

tisíc beden ve vzorném balení pro přímý odběr konsumentům. Jednou jsem tam jel také a prodával. Byla tam přísnost, konány namátkové prohlídky a kde byla nějaká závada byl dotyčný z haly vyloučen. Ovoce bylo baleno do dřevité vlny. Když hrábl dovnitř a obrátil obsah a byly tam vadné plody, neodpovídající deklarované jakosti, musel majitel opustit halu a po tři roky nebyl připuštěn.“ (Soukromý archiv Josefa Vaňka, deník I.). Úkolem Vaňka bylo rovněž pokaždé sestavit listinu dodaného ovoce pro každý trh. Ovoce se posílalo i na výstavy. Výstavním výborem byl Josef Vaněk jmenován odborným poradcem a měl za úkol celou výstavu prohlédnout a přeurčit nesprávně určené ovoce.

Josef Vaněk stále přemýšlel, jak nejlépe zúročit získané vědomosti. Naskýtalo se buď studium na vysoké škole zahradnické v Berlíně–Dahleu nebo jít na rok do Klosterneuburku, kde by mohl po roce složit právoplatnou maturitu. Toto rozhodování mu přerušila výzva k odvodu na c. k. rakousko-uherském konzulátě v Berlíně, byl odveden jako náhradní záložník. To znamenalo vzdát se všech plánů na další studia a vrátit se domů. Jak se blížil čas odjezdu domů uvažoval o práci doma. Přemýšlel o místě okresního pomologa v Hradci Králové nebo o místě odborného učitele na zahradnické škole v Chrudimi. Při této příležitosti se dozvídá o existenci měsíčníku *Zahrada domácí a školní*, který v Chrudimi pravidelně vycházel a ihned si časopisy objednal. V jednom z nich našel prospekt na *Botanicko zahradnický slovník naučný*, vydaný stejnou redakcí. Slovník si objednal a ostře připomínkoval. Vše napsal i s opravami do vyšlých čísel přímo redaktoru Kudrnovi do Chrudimi. Ten byl velmi překvapen a potěšen Vaňkovým zájmem a jmenoval ho za krátko hlavním redaktorem.

3.6.3. Příchod do Chrudimi

V dubnu 1909 opustil Josef Vaněk dosavadní působiště ve Velkém Kamíně a vrátil se do Čech. Nastoupil v redakci *Českých zahradnických listů* v Praze u redaktora Macháčka. Zavedl zde novou rubriku, nazvanou „Co kvete v pražských sadech“. Jednou týdně chodil po všech pražských sadech a zapisoval všechny právě kvetoucí rostliny. Vydává i svou první publikaci pod názvem „Skupiny květinové“. V zápětí následoval „*Latinsko-český slovník rodových jmen rostlin*“. V této době mu přichází nabídka práce v časopise *Zahrada domácí a školní*, rovněž na post redaktora, od Karla Kudrny z Chrudimi. Nabídka to byla velmi lákavá a to i po stránce honoráře, který byl 100 korun, což byl větší plat než dostával v Praze. Ve volném čase Vaněk navštěvoval schůze *Zemské Ústřední Jednoty českých zahradníků*, kde byl jmenován jednatelem pražského odboru a jednatelem ústředního výboru. Docházel i do Tróje a postupně s bývalými spolužáky založili *Spolek absolventů pomologického ústavu v Tróji*. Krátce

vyučoval i na škole pro zahradnické učně. Ale i přes všechny pražské aktivity a po dlouhém rozhodování opouští v prosinci Josef Vaněk Prahu, odjíždí v prosinci 1909 do Chrudimě a přijímá místo redaktora v časopise *Zahrada domácí a školní* u šéfredaktora Kudrny. Toto rozhodnutí Vaněk ve svém deníku komentuje slovy: „*Do Chrudimi jsem odjížděl s několika bednami knih, s plnou hlavou vědomostí, ideálů, dobré vůle a ochoty, ale peníze žádné*“ (Soukromý archiv Josefa Vaňka, deník I.).

3.6.4. Firma

Josef Vaněk si byl vědom, že pro publicistickou činnost je nutné získávání stále nových pěstitelských poznatků a zkušeností a rovněž nutnost sounáležitosti se zahradním a zahrádkářským děním. Byl si vědom i toho, že se v tehdejší době obracely zraky především k zahradnictví německému, kam plynula velká část našich peněz za plány, knihy a rostliny.

Seznámen s domácím i světovým děním v oboru zahradnického podnikání, se rozhodl po vzoru ciziny vybudovat takový závod u nás. Roku 1912 zakládá školkařský a květinářský závod. Místem pro založení závodu zvolil právě Chrudim. Byla zde školkařská tradice a vhodné klimatické a půdní podmínky. Počátky nebyly snadné. Zpočátku bylo těžké přesvědčit veřejnost o tom, že k řádnému založení zahrady je nutná potřeba plánu.

Školkařství bylo soustředěno na západ a sever Chrudimě. Byly zde vysázeny rozsáhlé kultury ovocných stromků, zákrsků, různých okrasných křovin a jehličnanů. Každá řada stromů byla opatřena jmenovkami. Chrudimské stromky si vydobily jedinečnou pověst, a to nejen u nás, ale i za hranicemi. Důkazem toho byly obrovské vagónové zásilky do Polska, Litvy, Jugoslávie a dalších zemí. Součástí školek byla i mateční zahrada, která sloužila k pokusné činnosti. Josef Vaněk se zabýval množением a křížením různých zahradních rostlin. Vypěstoval mnoho nových odrůd – jirín, peren, okrasných křovin, růží, pelargonii, letniček a ovocných stromů. Byl v tehdejší době hlavním propagátorem zákrskových ovocných stromů a horlivým propagátorem nových ovocných odrůd jako např. jablka Ontario, Matčino, Nonetit, Wagnerovo a mnoha dalších. Za necelých čtyřicet let trvání podniku dodal zahrádkářům a sadařům více než 1 milion kvalitních ovocných stromků.

Květinářství, perenářství a jirinkářství bylo soustředěno na jih od Chrudimě, kde byly vhodné půdní a vodní podmínky. Byla zde vybudována celá řada moderních skleníků a pařníků s ústředním topením a umělým zateplováním, vlastní elektrárnou a dalšími vymoženostmi. Ve sklenících se pěstovaly pokojové rostliny, kaktusy i exotické rostliny.

Velikého vzestupu se závod dočkal za první republiky. Byly postaveny budovy pro hospodářství, garáže pro auta a obdělávací stroje a v neposlední řadě byty pro vedoucí zaměstnance s rodinami. Dále byla přikoupena budova pro zřízení kanceláře, knihovny a redakce.

Obr.14 Sídlo firmy Josef Vaněk zahrady Chrudim

Velikého rozmachu zaznamenala i zahradní architektura. Zřízena byla technická kancelář pro zakládání zahrad a bylo nutné zaměstnat 6 kresličů. Projekty zahrnovaly zahrady domácí, vilové, školní, veřejné sady, úpravy hřbitovů, sportovní hřiště, střešní zahrady a mnoho dalších. Některé projekty nabyly značného významu, jako např. sadovnické úpravy v Praze na Barrandově, veřejné sady v Nových Zámcích a v Prievidzi či botanický sad při Národním slovenském muzeu v Turčianském Svatém Martině (slovenské město Martin, do roku 1950 se jmenovalo Turčianský Svätý Martin)

Ze zahraničních projektů to byl např. státní park v Bělehradě – Topčideru. Celkově bylo za necelé čtyři desítky let této činnosti vytvořeno přes 4000 projektů.

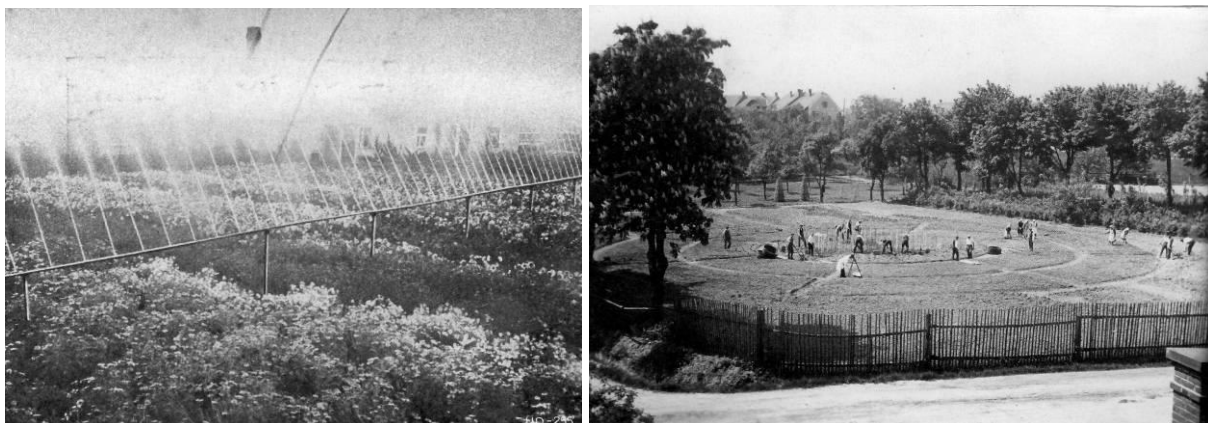
Vaňkův podnik byl u nás zcela jedinečný a zaznamenával obrovské úspěchy. Velkou výhodou podniku bylo, že v sobě slučoval všechna odvětví zahradnictví.

Během let Josef Vaněk obdržel nejednoho ocenění, bylo mu uděleno několik zlatých a stříbrných medailí, nespočet diplomů a zlaté hodinky s věnováním města Prahy. Vrcholného uznání se mu dostalo ve vídeňské soutěži za nejlépe navrženou zahradu, kde byla získána II. a V. cena.

Roku 1948 Josef Vaněk chrudimský závod rozdělil mezi své syny. O rok později byl závod znárodněn a dostal se pod národní správu. Roku 1951 byl podnik z národní správy vyjmut a začleněn do komunálního podniku „Závod školkařský a zahradnický v Chrudimi“, který byl později sloučen s Komunálními službami v Chrudimi. V letech trvání komunálního podniku závod postupně chátral a ztrácel na svém věhlasu, a to až do doby, kdy byl v restituci roku 1993 vrácen zpět do rukou rodiny Vaňkovy.

Obr. 15, 16 Květinářské oddělení podniku v Píšťovech

Obr. 17, 18 Umělý déšť k zalévání záhonů v Píšťovech, zakládání jirinkové pantáže

Obr. 19, 20 Sezónní práce ve školkách

Obr. 21 Personál firmy, 1936

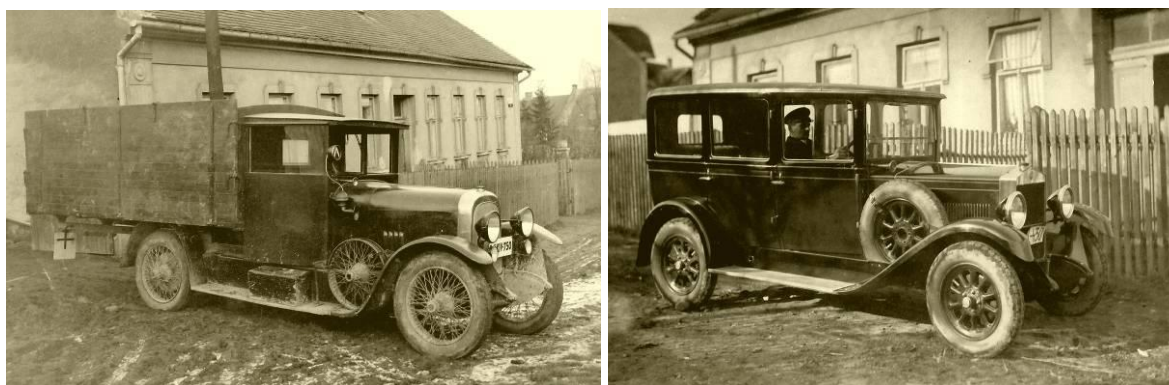
Obr. 22, 23 Plantáže ve školkách s tvarovanými buxusy a stříbrnými smrky

Obr. 24, 25 Kypření půdy frézou ve školkách

Obr. 26, 27 Stromky zabalené na expedici, stroj na balení stromků

Obr. 28, 29 Firemní vozy

Obr. 30 Reklama firmy

Zkrášlujme domov!

NÁVRHY

na úpravu nábřív, náměstí, veřejných sadů, koupališť, sport. a sokolských stadiónů, sadových hřbitovů, urnových hájů, jakož i všech zahrad a sadů projektuje:

Josef Vaněk, zahradní architekt, Chrudim

*Žádejte návštěvy, informace, ceníky. — Telefon číslo 54. —
Dosud vypracováno na 3 000 projektů, z toho přes 500 veřejných sadů v celé republice i v cizině.*

Obr. 31 Reklama firmy

PLÁNY ZAHRAD

KRESLÍ
A ZAHRADY
ZAKLÁDÁ

Plány.
Rozpočty.
Porady. Návštěvy.
Vlastní školky.
Semenářství.
Personál.
Tvarové stromy
ovocné.

Josef Vaněk

zahradní architekt, majitel technické kanceláře pro zakládání zahrad, sadů a moder. hřbitovů,

Chrudim 419 = IV.

Zkrášlujme domov!

Návrhy na úpravu nábřív, veřejných sadů, koupališť, hřbitovů, urnových hájů, ovocných sadů atd. vypracuje
Josef Vaněk, zahradní architekt Chrudim.
Žádejte návrhy, rozpočty, návštěvy.

ZAHRADY

projektuje
a zakládá

J. VANĚK zahradní architekt
V CHRUDIMI.

Žádejte návštěvy, návrhy, rozpočty.

Obr. 32, 33 Reklamy firmy

3.6.5. Přednášková, organizační a dobročinná činnost

Vlastní bohaté vědomosti a zkušenosti se snažil Josef Vaněk předávat zahradnické a zahrádkářské veřejnosti všemi dostupnými způsoby. Dobře věděl, že pro drobné pěstitele má nenahraditelný význam jasná a jednoduchá odpověď na konkrétní problém. Z tohoto důvodu vedl po celý svůj život nejen rozsáhlou poradenskou službu, ale i uspořádal několik set poučných přednášek pro zahradníky a zahrádkáře bezplatně po celé republice. Největší důraz kladl na živé slovo a osobní kontakt s pěstiteli. Zhruba za 50 let uskutečnil Josef Vaněk mimo Chrudim na 1000 přednášek, besed a praktických instruktáží.

Při přednáškách hovořil zásadně bez písemných pomůcek a během řeči promítal až 250 obrázků. K tomu účelu sloužilo na 2 000 barevných diapozitivů s rostlinami a dále pak i několik tisíc zahradnických fotografií.

Obr. 34 Chrudimské kurzy (1936)

Přímo v chrudimském zahradnictví pořádal kurzy pro zahrádkáře. Smyslem kurzů bylo naučit zahrádkáře správně ošetřovat ovocné stromy. Proslulé se staly jeho dvoudenní kursy pro zahradníky a zahrádkáře, pořádané jednou za rok. Velmi vyhledávaným se stal v letních měsících i každodenní výklad o řezu tvarových stromů v závodu v Chrudimi. Hovořil v nich o řezu, hnojení, sklizni a uchování ovoce, ale i škůdcích a chorobách ovocných stromů a jejich ochraně. Dokonale dovedl poradit výběr odrůd pro různá prostředí jejich výsadby. Při svých výkladech všemožně propagoval tvarované dřeviny (zákrsky, kordony, palmety a další), které doporučoval zejména drobným zahrádkářům z nejširších lidových vrstev. Tématem jeho přednášek byly i okrasné zahrady, pěstování letniček či trvalek apod. Ottomanská a Steinová (2017) uvádějí v monografii „Život a dílo zahradního architekta Josefa Vaňka (1886 – 1968)“ přesný seznam názvů přednášek, doplněný i o počty diapozitivů, jež byly při konkrétní přednášce promítány. Josef Vaněk obdržel během svého působení i nesčetně dopisů s dotazy od pěstitelů a zahrádkářů z řad laické veřejnosti. Bez povšimnutí však nenechal ani jediný a

pečlivě na všechny odepisoval. Některé zajímavé dotazy i se svou odpovědí uveřejňoval pravidelně ve svém časopise Zahrada.

V neposlední řadě se nesmí opomenout ani Vaňkova organizační činnost při pořádání výstav ovoce. Propagoval myšlenku maximálního rozvoje zahradnického a zahrádkářského výstavnictví. Působil zde jako odborník na určování odrůd. Byl rovněž členem a v mnoha případech také zakladatelem různých spolků, a to i dobročinných. Např. byl spoluzakladatelem a jednatelem Spolku absolventů pomologického ústavu v Tróji, jednatelem botanického spolku „Roezl“ v Praze, organizátorem zahradnických výstav, založil Společnost pěstitelů a milovníků růží, Společnost pěstitelů a milovníků peren, Dobročinný fond pro zahradníky k práci neschopné (na podpory), zorganizoval Zahradní pojišťovnu proti krupobití a vichřici, založil Spolek pro pořádání výstav, dal podnět k založení Svazu organizací československých zahradníků a další. V rámci Chrudimi byl členem mnoha odborných a kulturních organizací. Přispíval k tomu, že Chrudim patřila k nejpřednějším českým městům, pokud šlo o vnější vzhled a celkové životní prostředí. Od roku 1921 se stal stálým soudním znalcem při krajském a okresním soudu v Chrudimi.

Vyznačoval se i svou dobročinností. Vypracoval několika stům chudých a menšinových škol a sokoloven zdarma plány na úpravu zahrad a cvičišť a rostlinný materiál zdarma dodal. Taktéž daroval množství ovocných stromů a okrasných dřevin chudým nebo válkou poničeným vesnicím či dalším jiným institucím. Daroval květiny na výzdobu k různým příležitostem. Zdarma zasílal do odborných knihoven zahradní publikace a jiné výtisky (kalendáře Čs. zahradníka + balíčky různých semen). Poskytoval finanční příspěvky (na nemajetné žáky Pomologického ústavu v Praze, na kulturu (Filharmonie Chrudim, na výbory pro uspořádání plesu čs. zahradnictva) a další.

Za jeho činnost mu bylo uděleno množství různých diplomů a čestných uznání. Dostalo se mu i nejvyššího uznání za zásluhy a zvelebení ovocnářství, zahrádkářství a zahradnictví.

Po znárodnění firmy Josef Vaněk dál aktivně pokračoval ve své veřejné a osvětové činnosti. Dokonce i po svých osmdesátinách jezdil po republice a přednášel.

3.6.6. Nakladatelství a publikační činnost

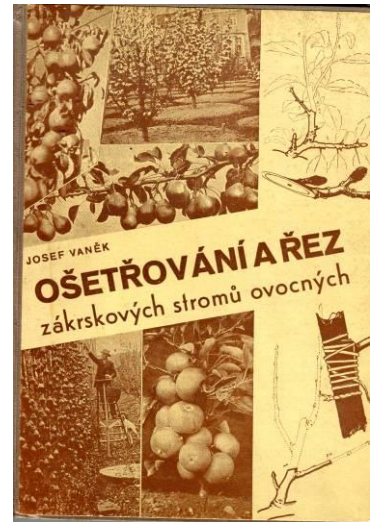
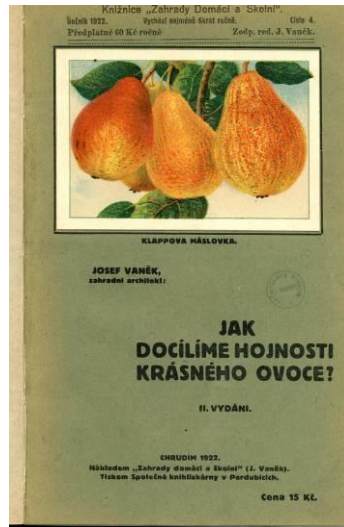
Velkým přáním Josefa Vaňka bylo zvýšení úrovně naší prakticky neexistující zahradnické literatury a rychlé dostižení úrovně literatury nejvyspělejších národů. Tento záměr se mu postupně dařil. Za první republiky tak položil základy moderní české zahradnické literatury.

Odborné články začal psát v roce 1905 při studiu v Reutlingenu a uveřejnil je v „*Českých zahradnických listech*“. Poté následovaly články do dalších časopisů.

Po návratu z ciziny působil jako spoluredaktor „*Českých zahradnických listů*“ v Praze. Odtud odchází natrvalo do Chrudimi, kde převzal redaktorství měsíčníku „*Zahrada domácí a školní*“. Později ho přejmenoval na „*Zahradu*“ a vydával jej jako čtrnáctideník 36 let. Tento ilustrovaný časopis byl věnovaný dle podtitulu „zahradám vilovým, domácím všeho druhu, zvláště pak zahradám školním“ a byl současně ústředním věstníkem Společnosti přátel zahrady v Praze a jiných zahrádkářských spolků. Roku 1914 počal vydávat druhý časopis „*Československou zahradnickou bursu*“. Jednalo se o inzertní týdeník značného národohospodářského významu, který umožňoval orientaci v nákupu a výměně semen, sazenic, hnojiv, náradí aj. Časopis se stal obchodním časopisem 32 zahradnických společenstev a všech zahradnických spolků, vycházel každý pátek celých 27 let. Oba časopisy zanikly z nařízení okupačních orgánů za druhé světové války. V letech 1930 – 1931 vydával třetí časopis „*Mladý zahradník*“. Byl určen pro zahradnický dorost, který se měl stát nástupcem, jenž měl tvořit budoucí zahradnický stav. Časopisem chtěl mládež motivovat ke studiu a lásce k zahradnictví. Bohužel zájem z řad dorostu nebyl takový, jaký si Vaněk představoval a po dvou letech důsledkem nízkého odběru jeho vydávání musel zrušit. Mezi lety 1920 – 1932 vydával rovněž každoročně „*Kapesní kalendář pro zahradníky*“.

Vydavatelská činnost Josefa Vaňka byla až do začátku třicátých let realizována pod záhlavím časopisu „*Zahrada*“. Teprve před okupací došlo k jejímu formálnímu oddělení a v publikacích potom stávalo „*Nakladatelství zahradnické literatury, Josef Vaněk, Chrudim*“. Svým nákladem vydával cizí i vlastní spisy. Josef Vaněk dovedl psát stručně a poutavě. Veškeré poznatky konzultoval s každým, kdo problematice rozuměl. Za své činné období vydal více než 100 knih. Nejzávažnější knižní tituly se týkaly ovocnictví, jinak obsáhl všechny obory zahradnictví. Celý svůj literární program rozdělil do 5 sérií. Každá série měla svůj formát (velikost i tvar).

1. Sérii představuje „*Lidová pomologie*“. Celá tato série byla rozvržena a rukopisně i s vyobrazeními připravena do 20 svazků, vydáno bylo ale pouhých 11 dílů. K vydání zbylých, leč připravených dílů již bohužel nedošlo.
2. Sérii byly „*Léčivé byliny*“, jednalo se o díla menší, řadí sem i životopisy našich nejvýznamnějších ovocnářů.
3. Sérii tvořily knihy „*Řez stromů*“ a všechny práce ovocnické literatury.
4. Sérii představovalo „*Vazačství květin*“ a všechna díla o květinářství.
5. Sérii tvořily knihy vzoru „*České zahrady*“.

Obr. 35, 36, 37 Ukázky vydaných knih

ZAHRADA

(dříve „Zahrada Domáci a Školní“)

Ročník
XXVI.

Séfredaktor Jos. Vaněk, zahradní architekt
Výkonný redaktor Stan. Vitek.
Za redakci se výhradně odpovídá Franti. Koteš, N. Bydžov.
Předplatné ročně Kč 30.—, na lacině poplatek Kč 40.—.

Sešit
3.

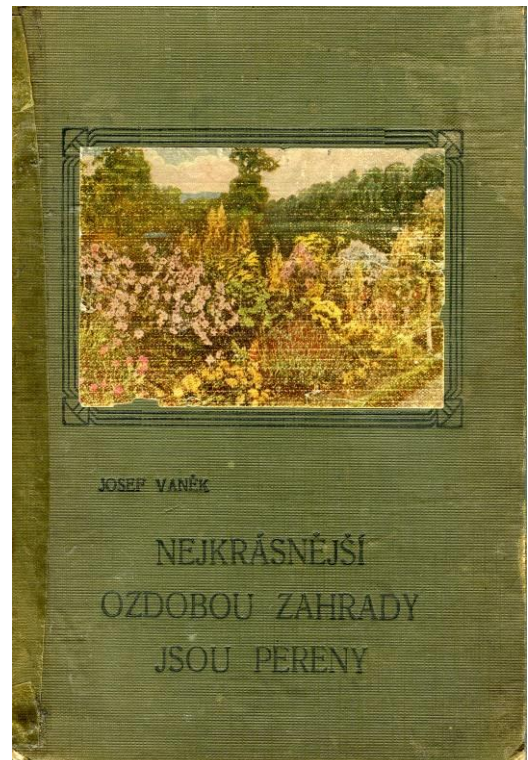
Jednotlivé čísla Kč 2.—, Cís. pošt. spor. 76.546

Veškeré cibulovité květiny nejlevněji nakoupíte u nás!
Z našich velkých zásob nabízíme:

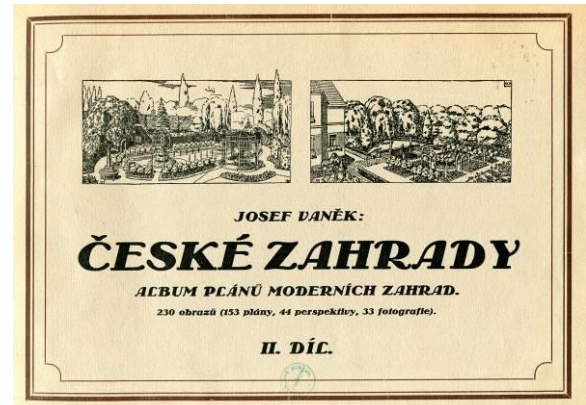
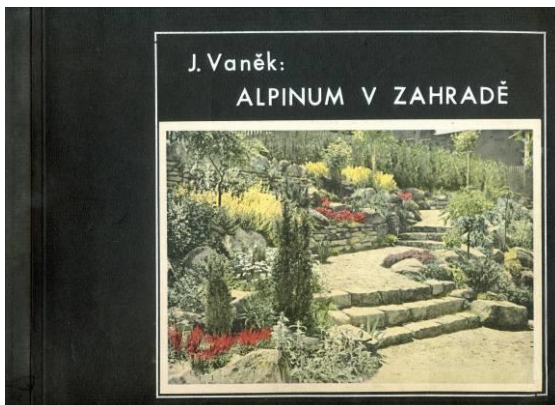
HYACINTY: Marconi, růžová, L'Hannecore, bílá, Dr. Lieber, světlemodrá, King of the Blues, tmavě modrá, City of Harlem, bílá 3.— 27.— Roi des Belges, tmavě červená, Mod. Kräger, bílá	1ks 10 kusů 1.10 10.— 1.50 15.— 1.50 14.— 1.— 9.—	TULIPANY K RYCHLENI: Jednoduše: Diana, bílý, Duc v. Thoul, barčatový La Reine maz., růž. bílý, Rose La Reine, tm. růž. Pluše: Myrtilo, růž., Theoros, světlé hl. 1.10 10.— Toursnoili, pestří, Rabata Mazima, tm. červený Boule de Neige, bílý, Couronne d'or, hl. 1.50 14.— Slebití cibulky ve sm., k sít. do zahrady -50 4.—	IRIS HISPANICA: British Queen, bílý, Cajazzo, hl. King of the Blues, modrý, Hercules, bronz. 6.— 70.— Nádherná směs těchto skvozt. koutců 4.— 50.— Pluše: šarlat. smásky v krásné směsi 1.— 9.— Jednoduše: smásky de Caen, ve směsi -80 7.— „ „ de Caen, barčatové 1.— 9.— dřevnaté, bílé, modré Romanitas - pryskyřičná, ve skvozt. směsi -60 5.—	POETICUS ornatus, bílý, raný -80 7.— Narcisus, slebití cibulky, k dalšímu pěstění, ve směsi -50 4.—
BARWINOVY TULIPANY PRO VENĚK: Barwigo, karm. žer., Centaurois, řad. růž., Europa, lar., Clara Butt, boos., Gretchen, plot., King Herold, hovězí, 1.— 9.— Le Yvoire, růž., Pánské Lady, náčkově zbarvený, Nádh. směs těchto skv. tul. -80 7.— Pánskovité tulipány ve skv. směsi 1.— 9.—	NARCISE PLNÉ: Albo plněc, odorata, bílý, Incomparabile, hl. a oranž. 1.10 10.— Van Slon, kulatá cibulka 1.— 9.— Orange Phoenix, stromů bílý 1.60 15.— Narcisus jednoduše: Emperor, sir. hl. -90 8.—	SCILLA - LADONKY: Sibirica, modrá, campanulata, bílá 1.— 9.— Chionodoxa Luciliae, modrá 1.— 9.— SNEZENKY: plně 1.60 15.— „ „ Eleoisi, velkokvětá 1.— 9.— Eranthis hiemalis, nepřijíjí z jara kvet. 1.10 10.— Madrese, tmavě modrý, náčkovitý 4.— 3.— Ozulis Deppi, čtyřlístek 4.— 3.— Lilium candidum, bílá 3.— 28.— Lilium tigrinum, oranž. žer. 4.— 38.— Eranthus robustus, 4 l. rostliny 15.— 120.—		

Cibulovité rostliny, sázené na podzim, z jara vlna bohatě pokrvená. Objednávky vyřizuje:
Josef Vaněk, zahradní architekt Chrudim.

Obr. 38 Reklamní leták časopisu Zahrada

Obr. 39, 40, 41 Ukázky vydaných knih

Josef Vaněk obdržel za vynikající literární činnost od Spolku absolventů trojských symbolickou bronzovou plastiku - sovu na knize. Velkým zadostiučiněním je i zachovaná bohatá korespondence Josefa Vaňka, která obsahuje mnoho dopisů od čtenářů, ve kterých Vaňkovi děkují za vydání knih. Za dobu trvání nakladatelství vydal svým nákladem v Chrudimi 104 zahradnických publikací, z nichž 62 bylo jeho vlastních. Vaňkova autorská i vydavatelská činnost přinesla do českého zahradnictví základní i speciální pěstitelské publikace, které u nás do té doby nebyly vůbec nebo byly zcela nově a moderně pojaté.

Odborné publikace zahradního architekta Josefa Vaňka:

- 1909: Latinsko – český slovníček druhových jmen rostlin (vydal F. Macháček, Praha), s. 226.
- 1909: Skupiny květinové (vydal F. Macháček, Praha), s. 83.
- 1909: Pěstování rostlin (vydal I.L. Kober, Praha), s. 275.
- 1910: Ovocnictví a pěstování ovocných stromů ve školní zahradě, Chrudim, s.168.
- 1910: Botanický zahradnický slovník naučný, Chrudim, s.462.
- 1910: Pěstování rostlin (vydal I.L. Kober, Praha), s. 276.
- 1914: Květiny v pokoji, I. vydání, s. 150.
- 1918: Květiny v pokoji, II. vydání, s.150.
- 1920: České zahrady, I.díl, s.80.
- 1922: Jak docílíme hojnost krásného ovoce, I. vydání, s. 136.
- 1922: Jak docílíme hojnost krásného ovoce, II. vydání, s. 142.
- 1922: Almanach absolventů zemského pomologického ústavu v Tróji 1870 – 1920, s.140.
- 1922: První pokus zahradnické bibliografie v české a německé řeči, s.78.
- 1924: Domácí květinářství, III.vydání, s.172.
- 1925: České zahrady, II.díl, s.107.
- 1925: Ošetřování a řez zákrskových stromů ovocných s dodatkem o řezu révy vinné, I. vydání, s. 335.
- 1925: Nejkrásnější ozdobou zahrady jsou pereny, s. 372.
- 1928: Naše jiřinky, I. díl, s. 80.
- 1928: Moderní vazačství květin, I.díl, s.395.
- 1929: Jak docílíme hojnosti krásného ovoce, III. vydání, s.166.
- 1930: Almanach absolventů zemského pomologického ústavu v Tróji 1920 - 1930, II.díl, s.70.
- 1930: Domácí květinářství, IV.vydání, s.172.

- 1930: Pomologie (53 barevných obrazů s textem), s.250.
- 1931: Růže, s.8.
- 1931: Naše jiřinky, II.díl, s.38.
- 1932: Pereny a letničky v rodinné zahradě, s.8.
- 1934: Ošetřování a řez zákrskových stromů ovocných s dodatkem o řezu révy vinné, II. vydání, s.276.
- 1935: Domácí květinářství, V. vydání, s.172.
- 1935: Vaněk – Jablonský: Jak dopěstujeme hojnost krásného ovocia, IV. vydání, s.168.
- 1935: Lidová pomologie, I. díl – 100 jablek, s.209.
- 1935: Lidová pomologie, II. díl – 100 hrušek, s.218.
- 1936: Květiny v domácnosti VI. vydání, s. 172.
- 1937: Jak docílíme hojnosti krásného ovoce, V. vydání, s.172.
- 1937: Lidová pomologie, III. díl – 100 švestek a slív, I. vydání, s.217.
- 1937: J.Vaněk – O. Jelen: odborné kreslení na odborných pokračovacích školkách pro zahradníky, s.28.
- 1938: Ošetřování a řez zákrskových stromů ovocných s dodatkem o řezu révy vinné, III. vydání, s. 325.
- 1938: Lidová pomologie, IV. díl – 100 třešní a višní, s.218.
- 1939: Lidová pomologie, V. díl – 100 broskví a meruněk, s.218.
- 1939: Lidová pomologie, VI. díl – Choroby a škůdci ovocných stromů, s.218.
- 1939: Lidová pomologie, VII. díl – Druhá stovka jablek - novinky, s.218.
- 1940: Více zeleniny v zahradě, I. vydání, s.194.
- 1940: Květinová výzdoba hrobů, s. 158.
- 1941: Alpinum v zahradě, II. díl, s.58.
- 1941: Pěstujte ovocné stromy v nádobách, I. vydání, s.46.
- 1941: Lidová pomologie, VIII. díl – Drobné bobulové ovoce, s.226.
- 1941: Lidová pomologie, IX. díl – Choroby a škůdci na květinách, zelenině, růžích a révě vinné, s.218.
- 1941: Pěstujte ovocné stromky v nádobách, II. vydání, s.46.
- 1943: Ošetřování a řez zákrskových stromů ovocných s dodatkem o řezu révy vinné, IV. vydání, s. 350.
- 1943: Více zeleniny v zahrádce, II. vydání, s.202.
- 1943: Ošetřování a řez zákrskových stromů ovocných s dodatkem o řezu révy vinné, V. vydání, s. 330.

- 1945: Lidová pomologie, VII. díl – Druhá stovka jablek, II. vydání, s.218.
- 1945: Minulost, přítomnost a budoucnost čs. ovocnictví, s. 28.
- 1945: Lidová pomologie, I. díl – 100 jablek, II. vydání, s.218.
- 1946: Lidová pomologie, IX. díl – Choroby a škůdci na květinách, zelenině, růžích a révě vinné, II. vydání, s.218.
- 1947: Lidová pomologie, X. díl – Třetí stovka jablek, Mičurinovy a jiné odrůdy, s.218.
- 1947: Co má každý vědět o ošetřování ovocných stromů, I. vydání, s.344.
- 1948: Ošetřování a řez zákrskových stromů ovocných s dodatkem o řezu révy vinné, VI. vydání, s. 423.
- 1948: Lidová pomologie, VI. díl – 100 chorob a škůdců na ovocných stromech, II.vydání s.218.
- 1948: Lidová pomologie, III. díl – 100 švestek a slív, I. vydání, II. vydání, s.218.
- 1949: Lidová pomologie, XII. díl – Druhá stovka hrušek, s.218.
- 1949: Co má každý vědět o ošetřování ovocných stromů, II. vydání, s.365.

Posledním Vaňkovým dílem, které vydal, bylo velkolepé „Zahradnické květinářství“, na němž spolupracoval s dalšími 20 odborníky. Vyšlo v roce 1949 v rozsahu 830 stran s několika sty zčásti barevných ilustrací. Kniha byla označována jako ediční skvost. V tomto roce byla činnost nakladatelství ukončena.

3.6.7. Sběratelství

Velkou zálibou se Josefu Vaňkovi stalo tvůrčí sběratelství. Za celý svůj život nashromáždil obrovské množství různých předmětů, které měly jakýkoliv vztah k přírodě.

Jeho již neuskutečněným snem bylo vybudování **Zahradnického a přírodovědného muzea**.

Herbářové sbírky, vedené již od studií, obsahovaly přes 3000 položek, součástí botanické sbírky byla sbírka dendrologická a fytopatologický herbář obsahující chorobami a škůdci poškozené rostliny. Další byla pak sbírka hmyzu v počtu 3173 exemplářů, sbírka nerostů obsahující 2000 kusů hornin, minerálů, zkamenělin (jedinečnou se stala sbírka zkamenělých dřev – araukaritů). Nedílnou součástí tvořila i sbírka vycpanin ptáků a savců. Téměř každodenně používanou se stala sbírka fotografií a negativů, která přesáhla přes 10 000 kusů a sbírka 2 000 kusů diapozitivů všeho pro zahradníky a zahrádkáře. Sběrka měla zároveň i významný archivní charakter. Výstrižkovým způsobem byla vytvořena sbírka barevných obrazů rostlin všech druhů, čítající přes 6000 kusů. Kolekce obsahovala starobylá vyobrazení

z rytin, kolorované kresby, barevné fotografie, ruční malby a mnoho dalších. Tyto obrazy rostlin byly seřazeny dle oborů podle abecedy a samostatně svázané v knihách. Samostatné oddělení představovala sbírka přírodnin (sbírka semen, šišek apod.) a velmi neobvyklá sbírka přírodních kuriozit, jako např. zvláštní plody aj.

Josef Vaněk v soukromém životě podporoval vše krásné, zvláště pak malířství, sochařství, hudbu a divadlo. Dokladem toho byla i rozsáhlá sbírka malířských originálů našich nejlepších mistrů, dále sbírka různých starožitností a rukopisů, či početná kolekce známek a mincí. Ojedinelou a nejproslulejší sbírkou se stalo **růžařské muzeum**. Pro Josefa Vaňka byla růže velmi srdeční záležitostí. Růže patřila k velmi častým a oblíbeným rostlinným motivům používaných odjakživa nejen v umění, ale i v ostatních řemeslech. Toho si Josef Vaněk velmi dobře povšimnul, a proto začal příklady takových použití s motivem růže shromažďovat. Jednalo se o velmi různorodou sbírku, čítající téměř 5 000 exponátů. Byla rozdělena na několik částí:

1. Část – *růže z přírodního a pěstitelského hlediska* – obsahovala odbornou literaturu o růžích, katalogy specializovaných pěstitelů, fotografie, obrazy růží a rozáříí, doklady o výstavách růží či slavnostech na její počest.

2. Část – *růže v hudbě a literatuře* – obsahovala legendy, pověsti a básně o růžích, plakáty divadelních her a filmů s námětem růže, knihy zdobené motivem růží, texty písní věnované růži apod.

3. Část – *růže ve výtvarném umění a uměleckém řemesle* – tvořila malířská vyobrazení růží různými technikami, originály i reprodukce, grafické listy, pohlednice, svatební oznámení, bankovky, známky, zápalkové krabičky či exponáty s dominantním motivem růže z porcelánu, keramiky, kosti, skla, dřeva i textilu, jako různé talíře, plastiky, sošky, výšivky, šperky, nábytkové prvky a další.

Mnoha exponáty do růžařské sbírky přispěli i jeho umělečtí přátelé. Spisovatelka Marie Majerová darovala Josefu Vaňkovi svazek růží tepaných do kladenské oceli. Básník Stanislav Kostka Neumann, který se za II. světové války uchýlil do Vápenného Podolu nedaleko Chrudimi, napsal pro Vaňkovu růžařskou sbírku báseň o růži.

Obrovské množství exponátů Josef Vaněk třídil teprve v posledních letech života, kdy měl na práci takového charakteru více času. Do dnešní doby se ale bohužel ze všech jeho sbírek zachoval pouhý zlomek, vyjma exponátů, které byly po druhé světové válce zařazeny do sbírek pražského Národního zemědělského muzea, do jeho expozic v Kačíně a Lednici.

Nejcennější a téměř každodenně využívanou sbírkou byla však Vaňkova mnohasvazková knihovna. Sám Josef Vaněk ji považoval za jedno velké, ucelené vědecké a umělecké dílo,

které bylo jeho chloubou a dodnes tato jedinečná soukromá knihovna představuje velmi cennou sbírku nesmírné hodnoty. Knihovnu po celý svůj život pilně rozšiřoval až čítala na 7 000 svazků. Obsahovala téměř všechnu naši i světovou pěstitelskou literaturu vydanou do roku 1936, dále pak knihovnu doplňoval dostupnými novinkami. Jednotlivé obory byly v knihovně zastoupeny následovně:

botanika (265 svazků), ovocnictví a pomologie (716 svazků), růžařství (120 svazků), kaktusářství (104 svazky), pereny, alpinky a letničky (82 svazků), květinářství (102 svazků), dendrologie (110 svazků), sadovnictví (290 svazků), choroby a škůdci (270 svazků), zahradnické a jiné slovníky (147 svazků), pedologie (93 svazků), zelinářství (116 svazků), využití zeleniny a ovoce (240 svazků), včelařství (150 svazků), vinařství (43 svazků), specializované spisy – jiriny, houby, chřest a jiné (462 svazků), různé zahradní spisy (380 svazků), zahradnické časopisy (1360 kusů).

Obr.42, 43 Exponáty růžařského muzea

Obr. 44 Exponát růžařského muzea

Obr.45 Razítko růžařského muzea

4 MATERIÁLY A METODY

Vzhledem ke svému zaměření byla diplomová práce vypracována za základě informací čerpaných ze soukromého archivu zahradního architekta Josefa Vaňka a dále převážně od domácích autorů. V práci bylo použito několik metodických přístupů. Na počátku sběru dat byla provedena rešerše tištěných zdrojů a údajů získaných z osobní pozůstalosti po zahradním architektu Josefu Vaňkovi. Dále proběhlo třídění a srovnání vybraných dat a poté následovala jejich analýza, závěry a hodnocení obsažená ve výstupech archivního průzkumu.

Základním předpokladem pro zjištění tvorby zahradního architekta Josefa Vaňka a k vystihnutí všech jeho typických zahradně architektonických prvků, které využíval ve svých návrzích, je získání dostateku věrohodných historických zdrojů, které jsou dokladem nejen jeho života, ale rovněž dokládají podoby realizovaných projektů.

Historické zdroje mohou být různé povahy. Za nejvýznamnější a nejcennější zdroje dat jsou považovány zachovalé plánové dokumentace zahrad, parků, úprav návší, pomník, hřbitovů či areálů různého typu. K stejně významným zdrojům patří dobová dokumentace, odborná literatura, filmové záznamy a v neposlední řadě svědectví pamětníků.

Archivní průzkum historických dat jsem rozdělila do několika dílčích studií:

1. studia zaměřená na historický vývoj městské zeleně od středověku až po současnost
2. studia zaměřená na historické styly ovlivňující zahradní tvorbu v 1.polovině 20. století
3. studia zaměřená na prvky používané zahradními architekty v 1.polovině 20. století
4. studia zaměřená na osobnosti zahradní tvorby 1.poloviny 20. století
5. studia zaměřená přímo na osobnost zahradního architekta Josefa Vaněk
6. studia zaměřená na projekční činnost zahradního architekta Josefa Vaňka (na celkové kompozice zeleně se všemi vegetačními i technickými prvky a doplňky užívané v jeho návrzích)
7. studia zaměřená na návrhy městských parků v tvorbě Josefa Vaňka ve východních Čechách v 1. polovině 20. století

Základní informační zdroje dat pochází:

1. Soukromý archiv zahradního architekta Josefa Vaňka

Studium materiálů soukromého archivu Josefa Vaňka v letech 2006 – 2007 a dále pak ze zdigitalizovaného tohoto fondu Národním zemědělským muzeem v rámci projektu DF13P01OVV003 Zahradně-architektonické tvorby v kontextu realizace cílů národního

obrození během 1. Československé republiky, který naplňuje tématické priority TP 1.1 a TP 1.4 Programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity, financovaného Ministerstvem kultury ČR. Fond je přístupný na <http://www.zahradweb.cz/>.

Tento jedinečně zachovalý fond vznikl pečlivým zaznamenáváním všech rodinných, firemních i osobních událostí samotným zahradním architektem Josefem Vaňkem a doposud je spravován výhradně potomky samotného zahradního architekta. Uložen je v prostorách někdejší slavné projekční kanceláře firmy v Chrudimi. Celý archivní fond Josefa Vaňka obsahuje mnoho různorodého materiálu. K jeho základnímu rozdělení použiji rozdělení dle Ottomanské a Steinové (2017).

- I. Životopisný materiál (osobní doklady, diplomy, legitimace, školní sešity, deníky, paměti apod.)
- II. Korespondence (rodinné i osobní dopisy či blahopřání a kondolence, řazená abecedně podle odesílatelů)
- III. Vědecká, odborná, literární činnost (přednášky, referáty, posudky, populárně vědecké práce, různé poznámky, výpisky z literatury, novinové výstřižky)
- IV. Plány a projekty (soukromé, rodinné zahrady; rozsáhlé a vilové zahrady; veřejná zeleň; hřbitovy, hroby a hrobky; objekty sportovišť a rekreačních areálů; zeleň areálů škol, odborných ústavů a institucí v rámci výchovy; zeleň areálů nemocnic, léčeben a odborných ústavů; zeleň zámeckých areálů parků a zahrad; zeleň církevních objektů a poutních míst; zeleň areálů podniků a kolonií; zeleň lázeňských areálů; areály – památníky či historické areály v krajině či kontextu s jiným významným objektem)
- V. Písemnosti z veřejné činnosti Josefa Vaňka (dodací listy, účetní knihy, firemní prospekty, Vaňkovo zahradnické muzeum atd.)
- VI. Ilustrační materiál dokumentující Josefa Vaňka (fotografie či vyobrazení Josefa Vaňka, oslavné projevy, referáty a recenze na knihy Josefa Vaňka)
- VII. Písemnosti týkající se rodinných příslušníků (rodinná kronika)
- VIII. Písemnosti cizí provenience (Zemská ústřední jednota českých zahradníků se sídlem v Praze, odbor Chrudim – stanovy, protokoly z jednání apod.)

2. Dobové literární zdroje

Na počátku dvacátého století začínala být u nás zahradní architektura moderním trendem a její představitelé, často inspirovaní svým studiem či praxí v cizině, měli snahu své znalosti předávat prostřednictvím odborných článků široké veřejnosti, která čím dál více o zahradní

architekturu projevovala zájem. Nutno podotknout, že odborné literatury v tomto oboru do této doby v českém jazyce mnoho nebylo. Svoji tvorbu či rady, jak si založit zahradu, jak o ni pečovat apod. publikovali buď ve svých knihách či v dobových časopisech a periodikách, zaměřených na zahradnické obory. Ani zahradní architekt Josef Vaněk v této činnosti nebyl výjimkou. Díky jeho bohaté publikační tvorbě, i jeho vrstevníků jako např. zahradního architekta Josefa Kumpána, máme jedinečně zachycenou zahradní tvorbu 1. poloviny 20. století. Nejobsáhlejším zdrojem informací o životě a práci Josefa Vaňka je časopis *Zahrada školní a domácí*, založený Vaňkovým tchánem Karlem Kudrnou v roce 1905. Od roku 1909 se stal jeho majitelem a šéfredaktorem i vydavatelem Josef Vaněk. Mnoho podrobných informací o dobové zahradní architektuře, pěstování rostlin a pod. obsahují i jiné tehdejší zahradnické časopisy, jako například časopis *Naše zahrádka* či *Zahradnické listy*. Velmi cenným zdrojem jsou Vaňkovy publikace věnované přímo realizaci svých projektů či rostlinám, které používal k výsadbám. Jsou to *České zahrady I. – Album plánů moderních zahrad*, *České zahrady II. – Album plánů moderních zahrad*, *Alpinum v zahradě*, *Nejkrásnější ozdobou zahrady jsou pereny* a další.

K významným zdrojům patří i knihy tvorby zahrad s příklady návrhů a realizací od již výše zmíněného Josefa Kumpána: *Před založením zahrady*, *Novodobá zahrada*, *Novodobé zahrady*, *Sadová úprava vesnice* a další.

Díky existenci těchto odborných zahradnických knih a časopisů, můžeme tuto literaturu považovat za jeden ze základních pramenů, ze kterých lze čerpat informace o zahradně-architektonické tvorbě první poloviny 20. století.

3. Novodobé literární zdroje

Kapitola 3.1. věnovaná obecně veřejné zeleni vychází zejména z knihy *Mělník město v zeleni*, z publikace Jaroslava Macháčka *Hodnocení vlivů na prostředí ve městech* a z knihy Bohumila Kavky a Jaroslavy Šindelářové *Funkce zeleně v životním prostředí*. Následující podkapitola 3.1.1 pojednávající obecně o definici městského parku čerpá zejména z publikace Vladimíry Šilhánové *Veřejné prostory v územně plánovacím procesu* a příspěvku Sylke Nissena *Urban Transformation. From Public and Private Space to Spaces of Hybrid Character* v sociologickém časopise, dále pak z obecných definic daných Zákonem o obcích 128/2000 Sb. a Technické normy ČSN 83 9001. Poslední podkapitola 3.1.2 popisující funkce parků vychází především z pojednání *Krajina, zeleň a voda v práci architekta* od Jaroslava Horkého, *Urbanismus a územní rozvoj* od Pavly Balabánové, *Vliv městské zeleně na chování lidí* od Marka Fraňka a dalších.

3. Firemní katalogy a ceníky firem

Údaje o používaných vegetačních i architektonických prvcích daného období lze najít nejen v dobových publikacích, pojednávajících o květinových výsadbách, letničkových ornamentálních záhonech, záhonech trvalkových, rabatech či celých zahradních partiích, zahradním nábytku, pergolách či besídkách, ale dalším velmi cenným zdrojem dat jsou firemní katalogy a ceníky firem, které se věnovaly okrasnému školkařství. V období první republiky se vlivem stále vzrůstající poptávky rychlým tempem rozvíjelo okrasné školkařství. Do pěstování okrasných rostlin a zejména pak dřevin se pustilo mnoho malých podnikatelů. Období první poloviny 20. století měla zelenou i reklama a firemní katalogy jsou toho jasným důkazem. Katalogy firmy Josefa Vaňka jsem formou prezenčního studia měla možnost bádát ve Státním okresním archivu v Chrudimi a archivu Regionálního muzea v Chrudimi.

Mnoho skenů obdobných katalogů je dostupných ve sbírce Historické ceníky a katalogy v Ústavu biotechniky zeleně Zahradnické fakulty Mendelovy univerzity v Brně. V této sbírce jsou rovněž přístupné například i katalogy a ceníky širokého sortimentu růží, trvalek a skalniček, které byly v 1. polovině 20. století také velmi žádané.

4. Dobová fotografie

Dobová amatérská či profesionální fotografie představuje nenahraditelný výkladový materiál. Unikátní je z pohledu autentického zachycení skutečné realizované části zeleně. Díky dobovým fotografiím můžeme sestavit jejich postupné proměny do současného stavu.

Sbírky fotografií jsou uloženy v archivech, muzeích, pracovištích Národního památkového ústavu. Z dobře dochovaných fotografií lze často rozeznat jednotlivé dřeviny, rostliny, jejich uspořádání, např. do květinových záhonů a pod. Vyčíst můžeme i typ a účel stavby – besídka, vodní plocha, socha.

Studium dobových fotografií a diapozitivů rostlin či realizací zahrad jsem měla možnost bádát v rámci přípravy výstavy ke 125. letům od narození zahradního architekta Josefa Vaňka v roce 2006. Dalšího materiál tohoto charakteru jsem získala v archivu Regionálního muzea v Chrudimi a ve Státním okresním archivu v Chrudimi.

5. Svědectví pamětníků

Předposledním nenahraditelným zdrojem informací jsou svědectví pamětníků, kteří samotného zahradního architekta Josefa Vaňka pamatovali osobně, či se jednalo o potomky zaměstnanců a zahradníků, kteří ve firmě Vaněk pracovali.

Bohužel v rámci rozhovorů s oslovenými pamětníky se vzpomínky týkaly převážně jejich dětství, kdy měli možnost návštěvy v rodinné vile Vaňkových v rámci prohlídky jedinečných přírodovědných sbírek. Další vzpomínky se týkaly osobního života Josefa Vaňka, popisu alpina zřízeného u firmy a chodu školkařského oddělení, či firmy jako takové. Z tohoto důvodu ve výsledcích diplomové práce těmto rozhovorům nevyhraňuji zvláštní kapitolu.

6. Diplomové a disertační práce

Vývoji zahradní architektury a zvláště pak tvorbě zahradních architektů období první poloviny 20. století je věnováno mnoho prací a studií. Tyto práce poskytují především velmi cenný zdroj další dostupné literatury zaměřené na problematiku zahradní architektury, parků či zeleně obecně. Jako příkladu můžeme jmenovat bakalářské, diplomové a disertační práce: ŽALÁKOVÁ, L. 1992. Zhodnocení díla významných českých sadovníků v první polovině tohoto století. Diplomová práce. Brno, Zahradnická fakulta.

CHALUPNÍKOVÁ, B. 2011. Vývoj zahradní architektury 1. poloviny 20. století se zaměřením na zahradního architekta Josefa Vaňka. Diplomová práce. Pardubice. Filozofická fakulta.

OTTOMANSKÁ, S. 2011. Použití dřevin ve vybrané etapě zahradního umění: přelom 19. a 20. století na území východních Čech. Disertační práce. Lednice. Mendelova univerzita v Brně, Zahradnická fakulta, Ústav biotechniky zeleně. 165.

FRÝBOTOVÁ, O. 2013. Květinový detail v objektech s kulturně historickými hodnotami. Diplomová práce. Lednice. Mendelova univerzita v Brně, Zahradnická fakulta v Lednici.

KOUTNÁ, I. 2013. Soukromá zahrada v období přelomu 19. a 20. století. Bakalářská práce. Lednice. Mendelova univerzita v Brně, Zahradnická fakulta v Lednici.

VÍCHOVÁ, A. 2011. *Městské parky: Veřejná prostranství zvláštního typu*. Diplomová práce. Brno. Masarykova univerzita v Brně, Fakulta sociálních studií.

7. Doplnující terénní průzkumy

Zhodnocení a získání informací na základě skutečností zjištěných přímo v terénu. Takto získaná fakta doplňují zjištěné informace archivním historickým průzkumem.

5 VÝSLEDKY

Výsledky diplomové práce se dají rozdělit do několika částí. První část kapitola 5.1. Charakteristika zahradně architektonické tvorby Josefa Vaňka vystihuje základní rysy celé všestranné činnosti Josefa Vaňka, vyzdvihuje jeho priority v zahradnickém oboru a souhrně nahlíží na styl jeho tvorby. Následující kapitoly 5.2. a 5.3. se už konkrétně věnují všem vegetačním i technickým prvkům příznačným pro jeho tvorbu. Součástí kapitoly 5.2. Vegetační prvky je i základní přehled uplatňovaných rostlin ve výsadbách v daném období. Souhrnnou tvorbu zahradního architekta Josefa Vaňka autorka pro lepší názornost rozdělila do několika časových údobí od samotných počátků projekční činnosti na začátku 20. století, přes 20., 30., 40. a 50. léta 20. století. Jednotlivá údobí shrnují konkrétní počty, druhy i místa vyprojektovaných plánů, celkově jsou pak zahrnuty v kapitole 5.4. Tvorba Josefa Vaňka v první polovině 20. století. Předposlední kapitolu 5.5. Projekty zahradního architekta Josefa Vaňka ve východních Čechách v 1. polovině 20. století autorka věnovala výčtu projektů městských parků v rámci Východočeského kraje. Tento výčet autorka rozšířila i o úpravy městské parkové zeleně obcí a měst tamtéž. Poslední samostatná kapitola 5.6. Projekty městských parků a parkově upravených ploch architekta Josefa Vaňka v Pardubickém kraji v 1. polovině 20. století je vztažena na realizace úprav parků a parkově upravených ploch Josefem Vaňkem v Pardubickém kraji. Tato kapitola je doplněna existujícími plány a fotodokumentací jejich současného stavu.

5.1. Charakteristika zahradně architektonické tvorby Josefa Vaňka

Velkou předností zahradního architekta Josefa Vaňka byla jeho tvůrčí a zájmová všestrannost. Základy své činnorodé práce získával již během svých studijních pobytů v zahraničí, kde se mimo jiného velmi zajímal o sadovnictví. Studoval celkové kompozice zahrad, jejich návaznost na stavby, úpravy a modelace terénu, řešení vodních prvků apod. Tyto zahrady a parky porovnával s veřejnými sady u nás. Plně si uvědomoval, že naše výsadby postrádají takovéto principy založení a často jsou tvořeny pouze nesourodě přerostlými dřevinami a shluky květinových výsadeb, bez výtvarného pojetí. Zároveň u nás chyběla odborná literatura, která by se tvorbou a osazováním zahrad a parků zabývala. Proto bylo i jedním z životních cílů Josefa Vaňka obohatit naši domácí odbornou literaturu nejen o své zkušenosti, ale i o překlady knih zahraničních. To se mu po celou pracovní éru dařilo. Součástí jeho firmy bylo nakladatelství, ve kterém pravidelně vycházely tematické časopisy, kde mimo jiné

uveřejňoval i vzorová řešení zahrad. Sadové úpravy, jejichž byl autorem, vydal i tiskem, a to formou dvoudílné knihy pod názvem *České zahrady*.

První díl *České zahrady* věnoval svému předchůdci Františku Thomayerovi, kterého velmi obdivoval. V úvodu samotné knihy mu vyslovil poctu následujícími slovy: „*Slovutnému panu Františku Thomayerovi, prvnímu českému zahradnímu architektu ve zvláštní úctě věnuje autor*“ (Vaněk, 1920).

Krátkou předmluvu knihy pak věnoval účelům k jakým má jeho dílo sloužit. „*Také pro školy odborné a pro zahradnické žáky pokračovacích škol má sloužiti dílo toto jako předloha ke cvičení v kreslení plánu a ke studiu zahradní architektury. Hlavně však má sloužiti dílo toto přátelům a majitelům zahrad, kteří chtějí si založiti nebo předělati zahradu, jako přibližné vodítko*“ (Vaněk, 1920). Svým počínáním postupně vzbudil zájem široké veřejnosti o umělecké sadovnictví, které bylo dříve vázáno výhradně na aristokratická sídla či lázeňské areály. Důkazem toho bylo i vydání druhého dílu *Českých zahrad* o pět let později. Knihu věnoval památce dlouholetému příteli Vítězslavovi S. Durchánkovi, inspektoru a zakladateli univerzitní botanické zahrady v Záhřebu. Zdůraznil zde své přesvědčení, že i malé zahrady vyžadují založení podle vypracovaného plánu a následné odborné úpravy. Byl toho názoru, že zahradní architekti tak ušetří majitelům zahrad peníze i čas a ještě k tomu budou mít vkusně založenou a užitečnou zahradu. „*Co jest platno nasázeti do zahrady vše možné – bez znalosti a promyšlení. Pokud jsou rostliny mladé, jest to ucházející, ale v pozdější době se hříchy a nesmysly ukáží a vymstí.*“ (Vaněk, 1925). Presentováno v ní bylo 153 plánů zahradních úprav.

Za dobu trvání chrudimské projekční kanceláře vzniklo přes 4 000 návrhů úprav soukromých zahrad, sportovišť, lázeňských a nemocničních areálů, parků, úprav veřejné zeleně aj., projektovaných nejen u nás, ale i v cizině. Nejstarší náčrt okrasné zahrady z pera Josefa Vaňka se datuje rokem 1908.

Vaňkova tvorba se vyznačuje osobitým stylem s častým využíváním architektonických prvků jako jsou například bíle natřené pergoly, označované jako „laťové špalíry“, v pozadí často se stříhanou stěnou z jehličnanů, pro vytvoření kontrastu a vyniknutí pergoly. Pergoly sloužily jako podklady pro pnoucí růže a plaménky. Do jejich popředí umisťoval umělecké objekty, jako figurální sochy nebo plastiky, bazény (nejčastěji ve tvaru čtyřúhelníku) či jiné vodní prvky. Často užívaným prvkem v návrzích Josefa Vaňka byl středový zahluobený parter s trávnikem, lemovaný po stranách tvarovanými zimostřázy do koule, krychle či jehlanu. Na ně navazovala rabata (perenová či letničková), nebo skupiny červených pelargonii se

stromkovitými odrůdami růží. Typickými pro jeho návrhy byly i oblouky porostlé popínavými rostlinami přes cesty.

Pohledově byly plány okrasných zahrad přísně osově. K oddělení jednotlivých částí zahrady či k zvýraznění její osy s oblibou používal výsadbu stromkových růží, živé ploty z pravidelně stříhaných zimoztrázů, ptačího zobu, habru či tisů. Důležitým prvkem v každé zahradě byl prvek odpočinku. K tomuto účelu sloužila vybudovaná dřevěná besídka, většinou skýtající výhled na celou zahradu (Ottomanská, 2011).

Používané rostliny pro jednotlivé výsadby byly velmi rozmanité a to jak do barevnosti květů a listů, tak i vzhledem k intenzitě kvetení. Velmi rád zahrady oživoval alejemi z plnokvětého hlohu, mandloně, šeříku, ale i jehličnany jako zevar a jalovec. (Ottomanská, 2011).

V případě soukromých zahrad se Vaněk snažil o maximální využití zahrady, tedy o spojení její okrasné a užitkové funkce. V návrzích zahrad vždy vymezil místo pro zeleninu, pařník, skleník a ovocné stromy. Byl velkým příznivcem zákrskových stromů v zahradách, proto nejčastěji volil pro výsadby ovocné stromy tvarované, které měly sloužit zároveň i jako ozdoba zahrady. S tímto se můžeme setkat v popisu jedné ze zahrad v již zmíněné knize České zahrady: „*Celkové osázení v ozdobné části jest tak voleno, že tvoří dohromady skvostný obraz a to jak v harmonii barev, tak v ohledu na charakteristiku rostlin*“ (Vaněk, 1920).

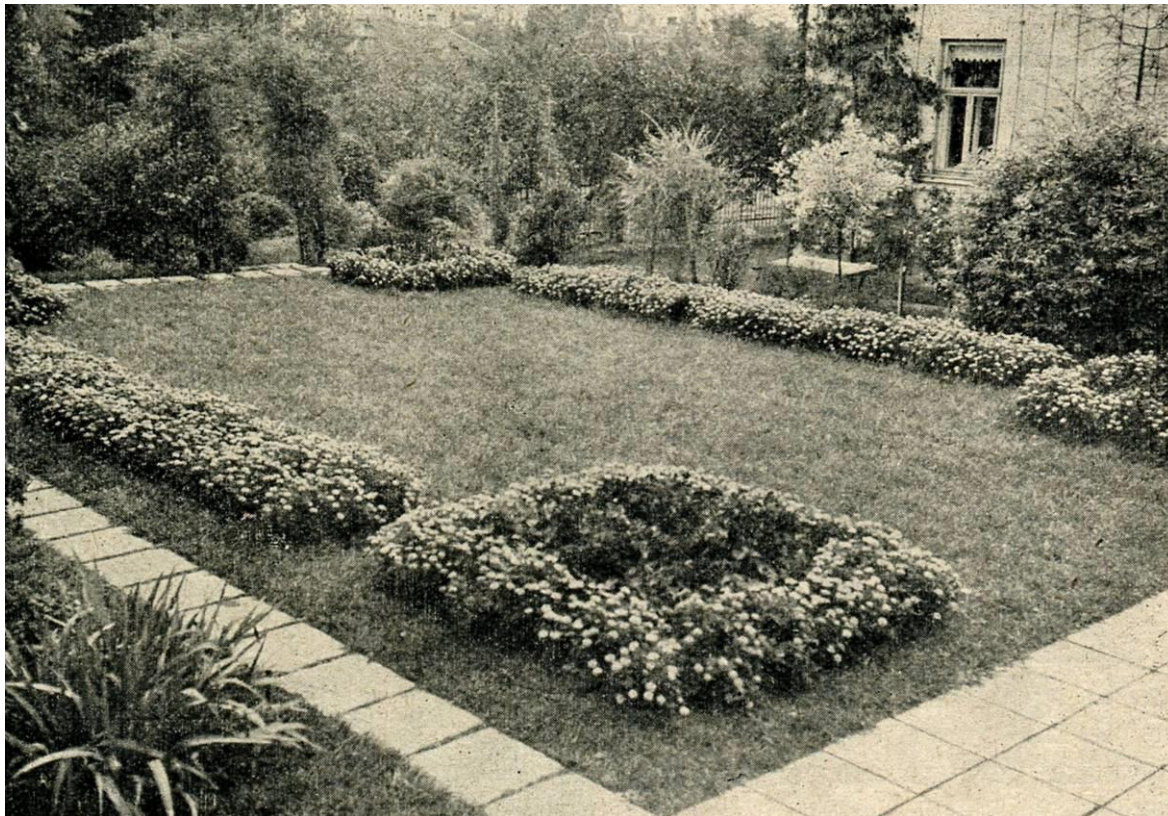
5.2 Vegetační prvky

Vegetační prvek dle Šimka (2007) označuje základní prostorovou složku díla zahradní či krajinářské tvorby. Určen je fyziognomií, prostorovým uspořádáním rostlin a způsobem pěstování. Vzhled rostliny je dán především životní formou, který úzce souvisí s životním cyklem.

5.2.1. Letničky, letničkové záhony

Před příchodem trvalek byly k sezónním výsadbám využívány zejména letničky, jako například mydlice, netýkavky, petunie, hledíky a jiné. V 19. století a ještě na počátku 20. století tvořily významnou součást ornamentálních záhonů. Každoroční výsadba kvetoucích rostlin ale nebyla levnou záležitostí, proto se pěstitelé začali poohlížet čím nahradit poměrně drahé mozaikové a skupinové květiny. Příhodným řešením se naskýtalo využívat vytrvalé byliny a květiny. Často byly letničky používány v kombinaci s dvouletkami a cibulovinami pro prodloužení barevného efektu během roku (Koutná, 2013).

Později při společných výsadbách s trvalkami, byl díky nim vytvořen barevný efekt daleko před rozkvětem trvalek. Postupným navázáním kvetoucích letniček a trvalek se zamezilo vzniku prázdných míst v záhonu. Tohoto efektu často využíval ve svých výsadbách i Josef Vaněk.

Obr. 46 Záhony letniček

5.2.2. Trvalky, trvalkové záhony

Velký zlom v kompozičním řešení prvorepublikových zahrad představovaly vytrvalé květiny neboli pereny, jež se významným způsobem uplatnily ve všech typech zahrad a parků.

Jedná se o rostliny u nichž na zimu odumřou pouze nadzemní části, kořeny vydrží více roků a na jaře vždy znovu vyraší (Vaněk, 1915).

Vytrvalých květin se v zahradnických výsadbách začínalo používat už na přelomu 19. a 20. století, známé jsou například i z tvorby Františka J. Thomayera. Největšího uplatnění však dosáhly v prvorepublikovém období, kdy prakticky neexistovala zahrada, ve které by nebyly.

Vytrvalé květiny postupně nahrazovaly letničky, které tvořily základ honosných často až vyumělkovaných květinových koberců ještě na počátku 20. století. Vlivem měnící se módy a pro svoji nákladnost vlna obliby ve vysazování květinových koberců ustávala. Postupně byly nahrazovány modernějšími novými výsadbami skupin s volně rostoucími květinami.

Trvalkám, jako novému prvku v zahradní architektuře věnoval, Josef Vaněk mnoho zájmu. Ve svých časopisech pravidelně publikoval odborné články týkající se způsobu použití trvalek, zakládání trvalkových záhonů včetně obsáhlého trvalkového seznamu druhů. Tiskem vyšlo i souhrnné dílo pod názvem „*Nejkrásnější ozdobou zahrady jsou pereny*“ (Vaněk, 1925).

Josef Vaněk preferoval trvalé rostliny do zahrad, a zejména do zahrad soukromých, z důvodu usnadnění každoročního osazování květnatých záhonů. Užití peren v parcích se lišilo od výsadeb v zahradách při rodinných vilkách. Zásadní rozdíl spočíval v prostoru – velikosti volného místa, který se v parcích zásadně lišil od rodinných zahrad. Pereny se v parku vysazovaly jednotlivě do trávníku, naproti tomu v zahradách se výsadby formovaly do květinových skupin, skalních partií, perenových rabat apod. Trvalkové záhony byly pravidelného základu s nejčastěji geometrickým vnitřním členěním. Typická pro takové výsadby byla vnitřní stupňovitost a kvetení po celou sezónu.

Jako neocenitelnou přednost trvalek viděl v jejich jednorázovém a trvalém vysazení na určené místo, kde mohly růst několik let bez nutného přesazení nebo ošetření. Trvalky byly žádoucí i pro svoji různorodost ve tvaru a barvě květů i listů, výšce a rovněž pro své různé nároky na ekologii prostředí. Výběr rostlin tedy volil dle doby kvetení, barvy květu, tvaru a velikosti trvalek. Vysoké pereny používal na větší plochy, nízké a středně vysoké květiny se vysazovaly na plochy menší. Plánování trvalkových záhonů nebylo vůbec snadné, patřilo k jedněm z nejtěžších úloh v rámci zakládání zahrad.

Perenám coby „časové módě“ se věnuje i Hradecký (1935) ve svém článku „*Kouzlo perenové zahrady*“.

V době první republiky u nás působila celá řada firem specializujících se na produkci trvalek. Jednotlivé podniky vydávali reklamní nabídkové katalogy a ceníky celého sortimentu květin, který pěstovali. Mezi takové podniky patřil i květinářský závod Josefa Vaňka v Píšťovech, který v roce 1925 inzeroval 1500 druhů trvalek. Obdobně tomu bylo i u celé řady dalších školkařských a perenářských firem jako například F. Málek ve Vysokém Mýtě, koniferové školky v Žehušicích a další (Šimek a Zámečník, 2015).

5.2.3. Rabato

V období 1. poloviny 20. století byl z trvalkových skupin nejoblíbenější perenový záhon neboli rabato. Inspirací pro zakládání rabat u nás byla Anglie, kde součástí každé zahrady byla tzv. „border“ čili rabata a Německo, kde typickým prvkem v zahradách byl perenový

záhon ohraničený živým plůtkem ze zimostrázu podél střední cesty v zahradě (Šimek, Zámečník, 2015).

Rabato představovalo různě dlouhý, maximálně však 1,5 m široký záhon, jenž se táhnul rovnoběžně s cestou. Rabata mohla tvořit i úzké záhonky, vinoucí se plynule podél dlouhých přímých nebo i křivolakých cest. Specificky se pak nazývala květinovým věncovým či bordurou nebo guirlandou. Často se střed či pozadí rabat doplňoval výsadbou řady růží, šeříků či jiných polokmenných dřevin. Oblíbený byl šeřík, ibišek a růže. Taková rabata pak mohla být osázena buď pouze jednoletými květinami či pouze vytrvalými květinami nebo v kombinaci obou. V celkové kompozici se sázely vytrvalé rostliny do středu nebo dozadu, nižší do popředí, mezery mezi nimi vyplňovala výsadba letniček. Osázení ale předcházela i úprava záhonů. Širší rabato se tvořilo vypoukle, užší rabata byla plochá. Počet řad vysázených květin se lišil od šířky záhonu. Úzké záhony tvořily tři řady, širší pět řad květin.

Samotné osázení rabata nebylo vůbec lehkou úlohou. Cílem bylo dosáhnout toho, aby bylo od jara do podzimu v květu, a v každém období se docílilo působivého efektu. Proto bylo velmi důležité rostliny vysazovat se zřetelem na dobu kvetení, vzrůst a olistění. Tuto důležitost zdůrazňuje i současník Josefa Vaňka Josef Kumpán (1938) ve své knize *Novodobé zahrady* : „*Sestavování perenového rabata je jedna z nejtěžších úloh při zakládání zahrad. Má-li rabato po celé vegetační období kvést, musí se bráti zřetel na dobu květenství, které je u jednotlivých druhů peren velice odchylné; některé kvetou již v březnu, jiné teprve v září. Bohužel nemá tato jinak bohatá skupina rostlin žádné zástupce, které by po celé vegetační období kvetly. Proto nám není možno vykouzlit celoroční jednobarevné efekty pomocí peren. Když jsme již udělali pečlivé sestavení peren pro rabato, nutno jej ještě doplniti letničkami (Antirrhinum, letní Aster atd.), aby po odkvětu peren některá místa nezůstala prázdná.*“

Problematičtějším obdobím pro výběr vhodných peren bylo jaro. Za tímto účelem bylo hojně využíváno kvetoucích cibulovin jako například *Leucojum*, *Tulipa*, *Narcissus*, *Hyacinthus* aj.

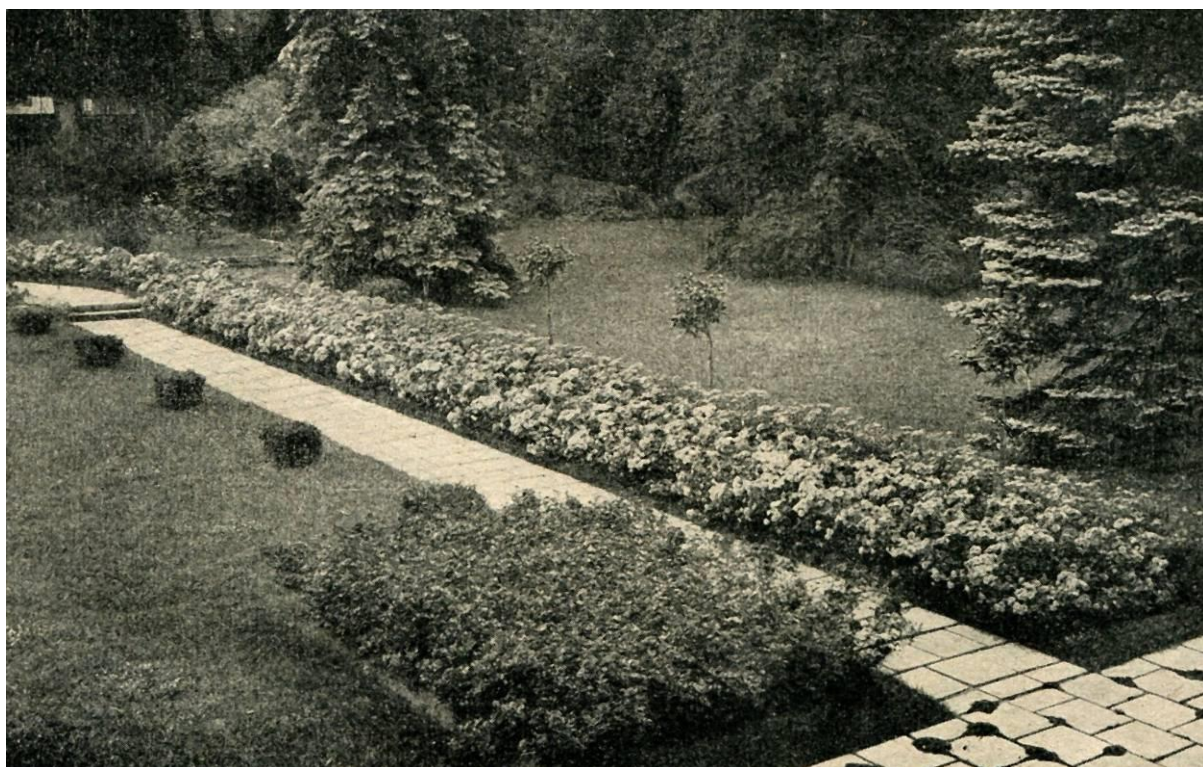
Dalším důležitým vodítkem k tomu jak rabato vytvořit a osázet bylo na jaké straně rabata byla vedena cesta či jaká strana je pohledová. Dle této skutečnosti se volily rostliny dle velikosti a tvaru vzrůstu. Jestliže bylo rabato přístupné a dobře viditelné z obou stran, volily se do středu rabata vysoké pereny, od středu směrem k obrubě pereny nízké. U rabat situovaných bezprostředně vedle cesty se vysazovaly druhy, které vynikaly hlavně svojí barevností. Takových druhů se užívalo i u rabat pozorovaných z dálky.

V parcích se rabat užívalo před skupiny keřů. U domácích zahrad sloužila například k oddělení a maskování hranice mezi užitkovou – zelinářskou a okrasnou částí zahrady, do předzahrádek, k plotům apod..

Nízké a drobnokvěté pereny se sázely ve větším množství pohromadě, lépe tak vynikla jejich barevnost. Často byla dlouhá rabata rozčleněna na části osázené vždy jednobarevnými rostlinami, střídaly se například modře a bíle kvetoucí rostliny. V parcích a prostornějších zahradách se rabata také osazovala výhradně jednotlivými barvami (červené, bílé, žluté, modré apod.) nebo se výsadba volila ryze na jarní, letní, podzimní pereny kvetoucí pouze v daném období. Narozdíl od rodinných zahrad, kde prioritou byla kvetoucí zahrada po celý rok.

Obruba rabat byla řešena například pruhem trávniku oddělujícího ho od cesty, nebo výsázením tzv. obrubových peren. Přednost byla dávana výsadbě vždy několika rostlin od stejného druhu vedle sebe, docílilo se tak neustálého kvetoucího efektu. Pro formální zahrady byla volena obruba tvořená jedním druhem, používaly se druhy jako *Phlox*, *Aster alpinus*, *Iberis sempervirns*, *Arabis*, *Viola cornuta*, *Heuchera* a jiné. K obrubě rabat se používalo i pravidelně sestřihávaného zimostrázu. Při takovéto obrubě pak následovala výsadba první řady trvalek do výšky 20 – 30 cm, druhá 40 – 70 cm, třetí řada vytrvalými rostlinami dosahujícími až 70 cm. U širších záhonů mohlo být více vysázených řad v různých výškách. Díky bohatému sortimentu všech možných druhů a rodů rostlin pro rabata, bylo možné stále vymýšlet nové kombinace a uspořádání.

Několik vzorových návrhů jak rabata osázet perenami Vaněk (1924,1926) vydal i v rámci periodika *Zahrada*.

Obr. 47 Kvetoucí rabato růží polyantek

Péče o udržování rabat spočívala během období vegetace v okopávání, pletí, zalívání, odstraňování odkvetlých popřípadě odumřelých částí rostlin či přivázání rostlin k oporám. Na jaře a na podzim se musela pravidelně zryt. Jednodušší byla péče o obruby rabat, jednalo se o pravidelné jarní a pozdně letní sestřihování do požadovaného tvaru a velikosti.

5.2.4. Perenová partie

Hlavní úlohu v krajinném sadovnictví tvoří „*perenová partie*“ neboli partie z vytrvalých květin a bylin. Tvořena byla sloučením velkého počtu peren v celistvou skupinu uzavřenou nebo otevřenou, jež mohla být složena z jednotlivých bodů. Často se obě partie propojovaly, v pozadí s uzavřenou perenovou partií přecházející do rozvolněné otevřené perenové partie v popředí.

Uzavřená „*perenová partie*“ – ohraničena trávnikem nebo přesně danou obrubou; při osazování se rostliny řadily podle výšky jejich vzrůstu (od nejvyšších v pozadí postupně k nízkým při okraji) nebo se mezi vysokými rostlinami nechávaly větší mezery, do kterých se vysazovaly rostliny nízké.

Otevřená „*perenová partie*“ – tvořila obrazec složený z jednotlivých, samostatně stojících rostlin rozmístěných v drnu; výsadba byla koncipovaná jako u uzavřených perenových partií, pouze s využitím rostlin tvořících hustší trsy.

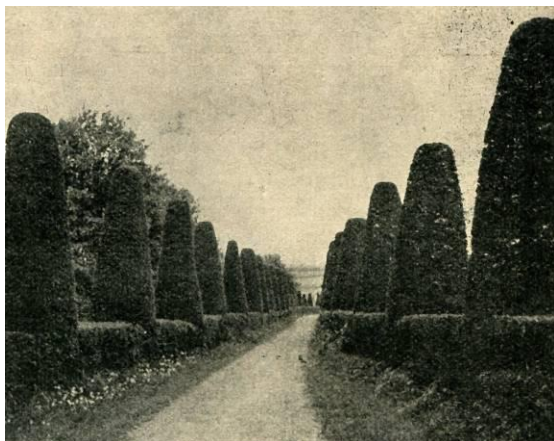
Důležitou zásadou, která se při tvorbě perenových partií nesměla opomenout, bylo dodržování vzdálenosti partie od pozorovatele a dle toho volit velikost a barvu rostlin.

5.2.5. Živé ploty a stěny

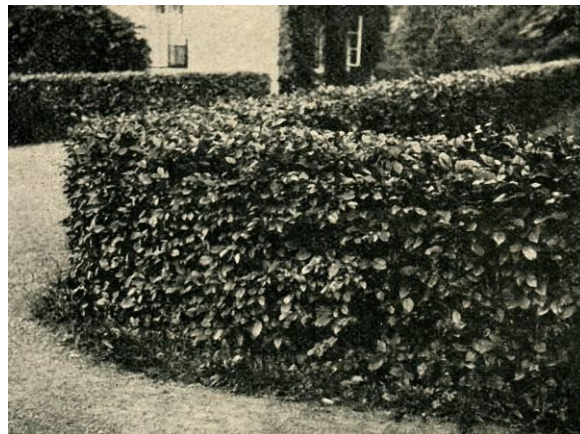
Živý plot je typickým příkladem **tvarované vegetace**. Z praktického hlediska bránil nežádoucím pohledům do zahrady, chránil před cizím vniknutím a sloužil jako ochrana proti větru. Zároveň však byl i dekorativním prvkem. Tvarovaná vegetace obecně se používala v různých zahradách k různým účelům. Součástí zahrad byly nízké udržované plůtky, ale i vysoké tvarované kubistické stěny oddělující pravidelnou květnici od nepravidelných částí zahrady. K tvarování se užívalo dřevin opadavých i stále zelených.

Stále zelené rostliny byly díky svojí celoročně vytrvalé barevnosti velmi oblíbené a byly součástí téměř každé zahrady či parku. Jejich využití bylo rozmanité. Tvořily kromě výše zmíněných pravidelně stříhaných živých plotů i tmavé pozadí pro zahradní stavby apod.

K těmto účelům se kromě dřevin hojně využívalo i stále zelených křovin jako zimostřez, stále zelený ptačí zob, cesmína, skalník, mahonie a jiné.

Obr.48 Živý plot z tvarovaných smrků

Obr. 49 Živý plot z habru

5.2.6. Solitérní stromy a keře

Různé samostatně rostlé stromy a keře byly rovněž součástí každé prvorepublikové zahrady. Plnily funkci izolačních clon pozemku a jako pozadí pro umělecké prvky. Byly často vysazovány ke vstupům a výhledům, pro zdůraznění jejich důležitosti. Poskytovaly jednak blahodárny stín v letních měsících a především existenci těchto důležitých míst v zahradě podtrhly.

Obširně o druzích dřevin a křovin využívaných v této době se věnuje ve své dizertační práci Stanislava Ottomanská (2011). Stejnému tématu je věnováno i pojednání Leopolda Bařka (1922) *Zakládání a vysazování zahrad okrasných*. Mnoho informací o používaných druzích najdeme i v časopisech vydávaných Josefem Vaňkem. Převislým stromům v zahradách se věnuje např. Vávra (1931), nejužívanějším koniferům kulovitěho tvaru, různým druhům cypřišků, zeravů aj. samotný Vaněk.

5.2.7. Skupiny stromů a keřů

Soubory stromů většinou s jednoduchým habitusem. K vytvoření stromových skupin, typických především pro krajinářsky upravené plochy se využívalo listnatých, jehličnatých dřevin nebo smíšených kombinací. Skupiny stromů byly buď rozvolněné nebo zapojené. Užívaly se rovněž běžně jako pozadí nižších výsadeb či zahradních architektonických objektů, jako izolační netvarované clony a živé ploty.

5.2.8. Stromořadí

Vegetační prvek tvořený liniovým uspořádáním dřevin, využívaný v rámci zahradní kompozice k vedení pohledů, zvýraznění cesty či jako clona vůči okolí.

5.2.9. Popínavé rostliny

Využívání popínavých rostlin patřilo v rámci tvoření celkové zahradní kompozice rovněž k význačným trendům. Popínavé rostliny vytvářely potřebný stín či velmi dekorativně oživovaly holé zdi, pergoly, loubí, ploty, špalíry apod. Často byly v zahradě nad cestou vytvořeny pro pnutí těchto rostlin konstrukce ve tvaru oblouků.

Oblíbenými byly růže, fialově kvetoucí vistárie, divoké víno, klematisy, ale i jednoletí zástupci jako lichořeřišnice, svlačec, fazole či vilec.

Mnoho rad jaké vhodné popínavé rostliny použít např. pro zakrytí zdí ve stínu apod. Vaněk často uveřejňoval v časopise *Zahrada*.

5.2.10. Růže

Používání růží jako ozdoby v zahradách je známé již od pradávna a provází i celý vývoj zahradního umění. Nicméně tento zájem ve sledovaném období neupadl, ba naopak. Jejich uplatnění v období první poloviny 20. století bylo velmi populární. Vysazovány byly zejména na pohledově exponovaných místech či v blízkosti domu, besídek, pergol apod. Často byly růže vysazovány jako samostatné celky, označované jako tzv. rosária – růžovny.

Rosária byla od ostatních částí zahrady oddělena živými ploty, stěnami ze dřevin či obloukovitými konstrukcemi. V celkovém návrhu jejího umístění hrál důležitou roli i vztah k místu oddechu a posezení tvořeným lavicí, pergolou, altánkem či besídkou, která často na rosárium navazovala. K výsadbě se používaly růže různých růstových forem, často s cílem zvýšit výškovou gradaci a tím podpořit celkovou rozmanitost prostoru zahrady. V ostatních místech zahrady se pak nejčastěji vysazovaly do záhonů.. Záhony byly tvořeny výsadbou pouze z růží nebo mohly být vysazovány i v kombinaci s letničkami a trvalkami. U záhonových růží tvořily lem a u růží stromkových podrosty. Mohly být vysazovány i v kombinaci se dřevinami. Ty byly v záhonech vysazeny jako solitéry nebo tvořily obrubu záhonů. V krajinářsky řešených zahradách bylo růží celkově užíváno méně, používaly se spíše divoce rostoucí druhy (Šnajdárková, Kuťková, 2014).

V tvorbě Josefa Vaňka je prvku růží a rozárií velice často užíváno. Růže měl velmi v oblibě a dokonce jim věnoval velkou část svých uměleckých sbírek. Ve svém závodě se věnoval i šlechtění růží. Velikým snem Josefa Vaňka bylo v Chrudimi zřídit růžařské muzeum,

exponáty s tematikou růže sbíral do konce svého života. Bohužel založení muzea se neuskutečnilo, jedinou památkou na tento sen je zlomek dochovaných exponátů, bohaté literární zdroje a připravené razítko růžařského muzea. Růžím je věnováno mnoho pojednání publikovaných v časopise *Zahrada školní a domácí - Stále kvetoucí růže – Polyantky pro zahrádky* (Macl, 1932), „*Růže Císařovna Augusta Victoria*“ (Vaněk, 1926), *Výběr růží do zahrad na skupiny a rabátka* (Lanta, 1927), *O vývoji a ušlechťování růže* (Mikeš, 1926) a další.

Obr. 50 Oblouky popnuté pnoucími růžemi

5.2.11. Trávník

Prvek trávníku, jakožto pravidelně udržované plochy pravidelným stříháním, byl základní součástí každého návrhu. V návrzích zejména rodinných domů bylo zatravněných ploch využíváno hlavně v blízkosti domu. Nevyskytovala se zde žádná vyšší vegetace či jiná překážka, který by vadila pohledu do zahrady. Travnatý parter byl pravidelně sestřiháván. Na jaře se do trávníku často vysazovaly různé cibuloviny, dosáhlo se tak oživujícího barevného jarního efektu. K výsadbě do skupinek nebo roztroušeně se používaly drobné cibule šarfánu, narcisů, sněženek, sasanek, ladoňek, modřence, hyacintů a jarních tulipánů (Vaněk, 1919, 1939). Takovouto jarní oživující výsadbu můžeme v současné době vidět například ve všech trávnících veřejné zeleně v Hradci Králové, kde je využíváno hlavně krokusů. Po jejich odkvětu může být trávník klidně posekán, aniž by tato jarní vegetace byla poškozena.

Podobně se v některých zahradách oživoval travnatý parter i o letní výsev lučního kvítí. Jednalo se o vytrvalé rostliny jako smolničky, pomněnky, zvonky, máky, orlíčky a další.

5.2.12. Skalnaté partie, alpina, květinové zídky

Mezi velmi oblíbené prvky v zahradě nejen v tvorbě Josefa Vaňka, ale i v ostatních tehdejších zahradách patřila alpina. Dokladem této módy v zahradě je i publikace Josefa Vaňka: *Alpinum v zahradě* (1941). O tom, že oblíbenost alpin nabývala na síle, i když ne vždy vydařeně, se zmiňuje slovy: „*Alpina tvoří namnoze lidé, kteří pro to nemají vůbec porozumění, kteří nechápou účel alpina. Ty hromady kamení, z nichž sem tam vykukuje nějaká maceška nebo dracena, ty mají příliš daleko od přírody, než aby se mohly nazývat aspoň jejím padělkem.*“ Kniha *Alpinum v zahradě*, připodobňující spíše katalog, je největší sbírkou kolorovaných fotografií zrealizovaných alpin u nás v tomto období. Každá stránka publikace s kolorovanou fotografií alpina je doplněna následující průsvitnou stránkou, na které jsou popsány všechny druhy vyskytující se v daném alpinu. Publikace zároveň obsahuje rady a pokyny jak si takové alpinum založit. Alpinum, které velmi často Josef Vaněk dával příkladem, a které bylo velmi často ukazováno jako modelové v ostatních odborných publikacích, bylo alpinum vytvořené přímo u jeho domu. Nesčetně odborných článků o alpínkách obsahuje i Vaňkův časopis *Zahrada*. Z další dostupné dobové literatury najdeme výčet široké škály různých druhů alpínek v knize *Novodobé zahrady* od Josefa Kumpána (1938).

Alpina byla v zahradě budována na místech s malými výškovými rozdíly, často jako náhrada teras. Typickými rostlinami pro takovéto slunné stanoviště byly druhy kvetoucích, plazivých a nenáročných rostlin, převážně drnovitého vzrůstu tzv. alpínky. Hlavním materiálem při budování alpina byl kámen, nejvhodnější pak byl takový, který byl nenápadného zbarvení a odolával zvětrávání. Oblíbené byly pískovce a vápenec. Pohyb ve skalce byl vymezen umístěním nášlapných kamenů, které nahrazovaly funkci schodiště a usnadňovaly tak zahradníkovi lepší přístup k jednotlivým rostlinám. Pro tyto účely byly voleny kameny omšelé, nenápadné např. porostlé lišejníky, neměly na sebe upoutávat pozornost (Kumpán, 1938).

Vedle budování alpin bylo i velikým hitem zakládání sklaních partií, květinových zídek a teras. Podrobněji se osazováním květnatých zídek věnoval Macl (1928), Černík (1929), Vaněk (1937). Rady jak zídku založit a příklady vhodných rostlin publikoval ve svém článku „*Osazování květnatých zdí*“. Do skalek byly kromě alpínek vysazovány i cibuloviny nebo

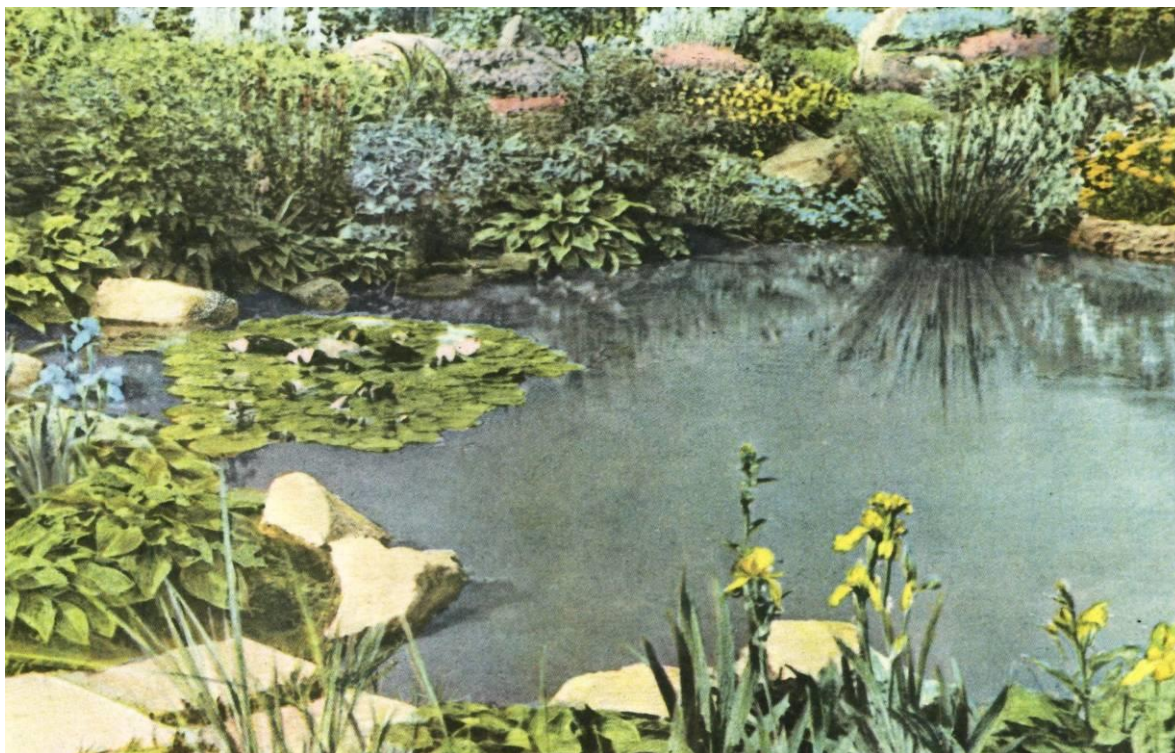
zakrslé jehličnany jako např. zeravy, cypřišky, borovice, jalovce apod. Alpinky se sázely ve shlcích, cílem bylo vytvoření zapojených kvetoucích polštářů.

Obr. 51, 52 Květnaté zídky

Obr. 53, 54, 55 Alpinum

5.2.13. Přehled výběru skupin rostlinných druhů využívaných Josefem Vaňkem

Při výsadbách vybíral z širokého spektra druhů, které se lišily dle jejich záměru výsadby.

- rostliny pro výsadbu do nádob
- pro kobercové výsadby v jarním či letním aspektu (letničky, dvouletky, cibuloviny, hlíznaté rostliny, tvalky), rostliny okrasné listem či květem
- rostliny vhodné pro květinová rabata (trvalky, jednoleté rostliny využívané jako doplněk)
- rostliny vhodná pro obruby, lemy, okraje a liniové výsadby
- letničky, dvouletky, trvalky k využití do skupin či samostatně
- okrasné trávy a traviny (jednoleté, vytrvalé)
- travní směsi pro trávníky
- rostliny pro okrasná jezírka a nádrže, břehy a břehové porosty
- rostliny pro alpina a skalní partie (alpinky)
- vytrvalé rostliny pro stinná a polostinná stanoviště
- dekorativní rostliny pro skupinové využití či jako solitérní

5.2.14. Přehled výběru sortimentu dřevin využívaných Josefem Vaňkem

Josef Vaněk se ve svých článcích v časopisu *Zahrada* pravidelně zabýval uplatňováním některých zástupců dřevin k zahradním výsadbám. Často tyto články doprovázel i seznam nejpoužívanějších zástupců.

Z jehličnatých dřevin využíval mnoho zástupců rodů:

Abies Mill. – jedle, *Chamaecyparis* Spach. – cypríšek, *Juniperus* L. - , *Larix* Miller – modřín, *Picea* A. Dietr – smrk, *Pinus* L. – borovice, *Pseudotsuga* Carr. – douglaska, *Taxus* L. – tis, *Thuja* L. – zerav, *Tsuga* Carr. – jedlovec a *Ginkgo biloba* L. – jinan dvoulaločný.

Z dřevin listnatých využíval mnoho druhů rodů:

Acer L. – javor, *Aesculus* L. – kaštan, *Berberis* L. – dříšťál, *Buddleia* L. – komule, *Caragana* Lam. - čimišník, *Clematis* L. – plamének, *Cornus* L. – dřín, *Cotoneaster* Ehrh.- skalník, *Crataegus* L. - hloh, *Chaenomeles* Lindl. - kdoulovec, *Deutzia* Thund. - trojpek, *Euonymus* L. – brslen, *Fagus* L. – dub, *Fraxinus* L. - habr, *Hydrangea* L. - hortenzie, *Ligustrum* L. – ptačí zob, *Lonicera* L. – zimolez, *Magnolia* L. – šácholan, *Paeonia* L. - pivoňka, *Philadelphus* L. - pustoryl, *Populus* L. – topol, *Quercus* L. – buk, *Rhododendron* L. - pěnišník, *Spiraea* L. - tavolník, *Syringa* L. – šeřík, *Tilia* L. - lípa, *Ulmus* L. – jilm, *Viburnum* L. – kalina, *Weigela* Thunb.

Samostatnou skupinu tvořily růže, dělené dle odrůd do různých skupin:

- růže pro větší skupiny (čajovky, čajohybridy, bourbonky, bengálky, remontantky)
- růže pro menší skupiny a rabata (čajovky, čajohybridy, bourbonky, bengálky, polyanthky, remontantky)
- růže pro obruby a kobercové záhony (polyanthky, bengálky, miniaturní růže)
- popínavé růže k balustrádám (čajovky, čajohybridy, noisettky, bourbonky, remontantky)
- popínavé růže ke zdem, zahradním stavbám, obloukům apod. (pnoucí růže)
- růže pro živé ploty, k oplocení
- převislé smuteční růže (pnoucí růže, čajovky, čajohybridy, noisettky, polyanthky)
- otužilé růže (popínavé růže, noisettky, bourbonky, polyanthky, remontantky)
- stále kvetoucí růže či růže kvetoucí až do podzimu (velké množství odrůd s širokou škálou zbarvení od bílé, žluté, růžové, karmínově růžové, měděné, červené a dalších jejich barevných odstínů)
- růže se zajímavou vůní (čajovky, čajohybridy, noisettky, bourbonky, bengálky, polyanthky, remontantky, pnoucí růže)
- růže s atraktivním plodenstvím
- růže s nízkým vzrůstem pro skalní partie

5.3. Technické a architektonické prvky

5.3.1. Cesty

Jednotlivé cesty v zahradách byly plánovány s co největší účelností. Většinou vedly přímo do nejzajímavějších částí zahrady, jako například k besídkám, vyhlídkám apod. Přímé cesty byly většinou záležitostí pravidelně uspořádaných zahrad, někdy byly kombinovány se zahradou nebo její částí utvářenou v krajinářském stylu. V této odlehlejší části zahrady pak už cesty byly řešeny spíše nepravidelně. Cesty se zpevňovaly hrubým pískem, okraje záhonů byly lemovány kameny, travnatým pásem, nízkými perenami nebo nízkým živým plotem ze zimostrázu.

Obr. 56 Dlaždicovitá cesta

Cesty blíže domu byly dlážděné deskami z přírodních kamenů, mezi nimiž se nechávali volné spáry pro osazení skalničkami. Poměrně obsírně se Josef Vaněk (1927, 1939) věnuje správnému budování cest ve svém článku „*Úprava cest zahradních*“ a „*Cesty pískové nebo dlaždicové*“, kde pro parky a větší zahrady upřednostňuje cesty pískové, poněvadž jsou pro chůzi pohodlnější, elastičtější a rovněž pořizovací náklad dlážděných cest by byl ve větším měřítku neúnosný. Pro malé rodinné zahrady naopak doporučuje výhradně cesty dlaždicovité nebo z kamenů, jsou sice nákladnější, ale do budoucna se o ně majitel nemusí více starat.

5.3.2. Ohraničení zahrady

Ohraničení zahrady mělo hned několik důvodů jak estetických tak praktických. V prvé řadě plnilo funkci ochrany proti cizím návštěvníkům, zvířatům a prašnosti. Autorem oplocení byl většinou samotný stavební architekt objektu, ke kterému zahrada příslušela. Často se proto můžeme setkat se zajímavě umělecky ztvárněným oplocením. Jako materiálu k oplocení se používalo dřeva, kovu, kamene, nejčastěji však živých rostlin. Materiály se mohly i kombinovat. Živé ploty byly vysazovány ze stále zelených dřevin jako je zerav, tis, jalovec, smrk nebo z dřínu, dříšťálu, ptačího zobu, hlohu či tavolníku. Udržovány byly pravidelným sestřihem. Působily velmi dekorativně a poskytovaly útočiště mnoha druhům ptáků.

Důležitým prvkem oplocení byla vstupní brána.

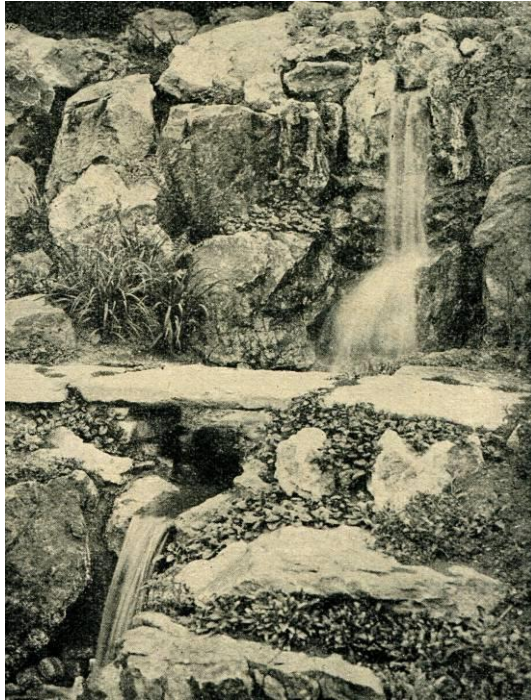
5.3.3. Vodní prvky, bazény, kašny, studny

Přítomnost vody v kompozici patří k nejdůležitějším prvkům zahradní a krajinářské architektury. Voda v zahradě poskytuje osvěžení, vláhu pro rostliny, možnost hygieny. Vodní plochu představovalo umělé nebo přírodní jezírko, potůčky či fontány, bazén, dekorativní kašna či studna, různá napajedla pro ptactvo.

Umístění bazénu v zahradě záviselo na velikosti pozemku. U zahrad menších rozměrů se vodní plochy omezovaly spíše na malé okrasné bazénky. U větších byl bazén umístěn ve středu kompozice, okolo byla vysázena květnice, chybět nesměl udržovaný trávník. Bazény bývaly doplněny výtvarnými prvky, plastikami, stříky a chrliči (Koutná, 2013).

Kašny a studny označovaly v dobové literatuře jeden a tentýž zahradní prvek, který v současné době označujeme spíše pouze jako kašna. Jednalo se většinou o stavbu dekorativního vzhledu, jež byla situována v blízkosti besídek a pergol, nebo mohla přiléhat k zídce či terase a být opatřena jedním, nebo více stříky a doplněna plastickou výzdobou.

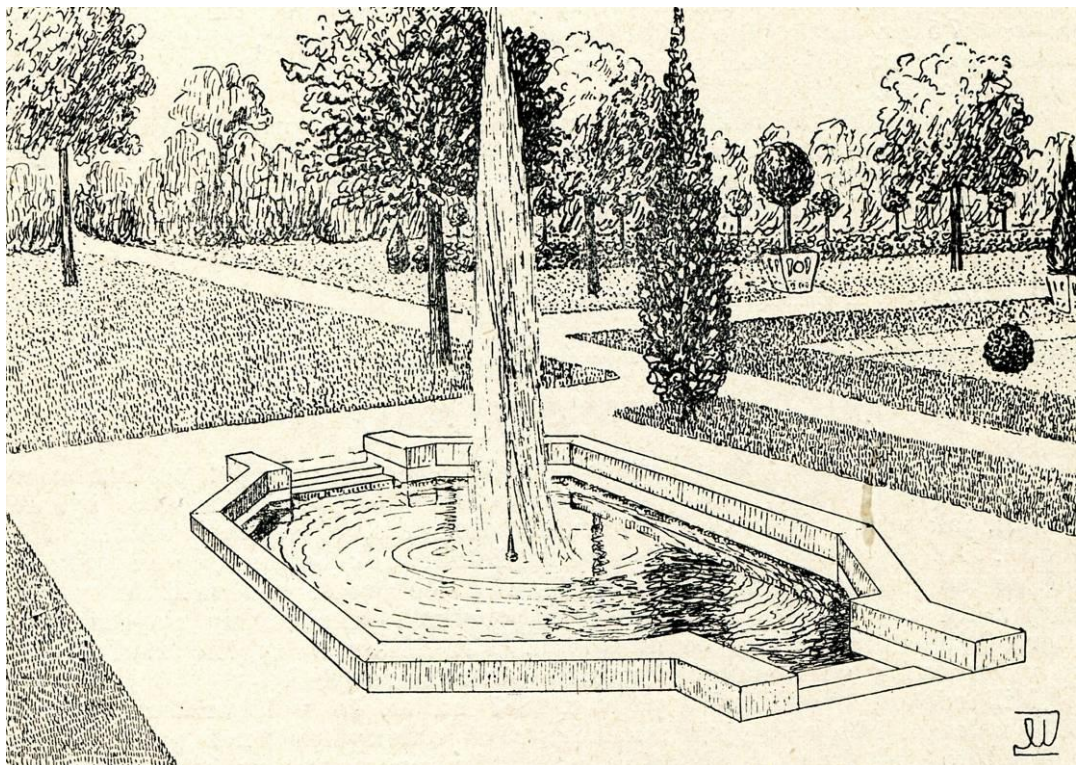
Umístění těchto vodních prvků poblíž zahradních staveb umožňovalo návštěvníkovi jedinečný požitek ze zvukové kulisy tekoucí vody. Někdy byly studny spojeny s malým bazénkem, který sloužil k volnému nabírání vody. Studny bývaly zděné z pálených cihel, kamenné, betonové či keramické. V případě umělých okrasných jezírek bylo jejich pozadí často tvořeno skalkou, někdy doplněnou i vodopádem.

Obr. 57 Skalka s vodopádem

Obr. 58 Bazének s fontánou

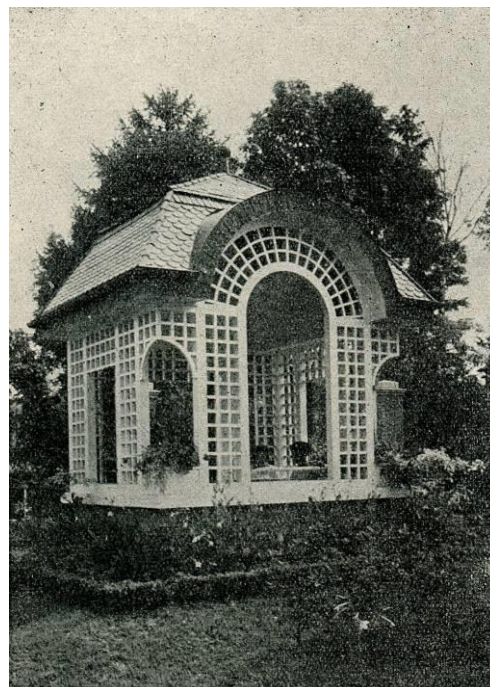
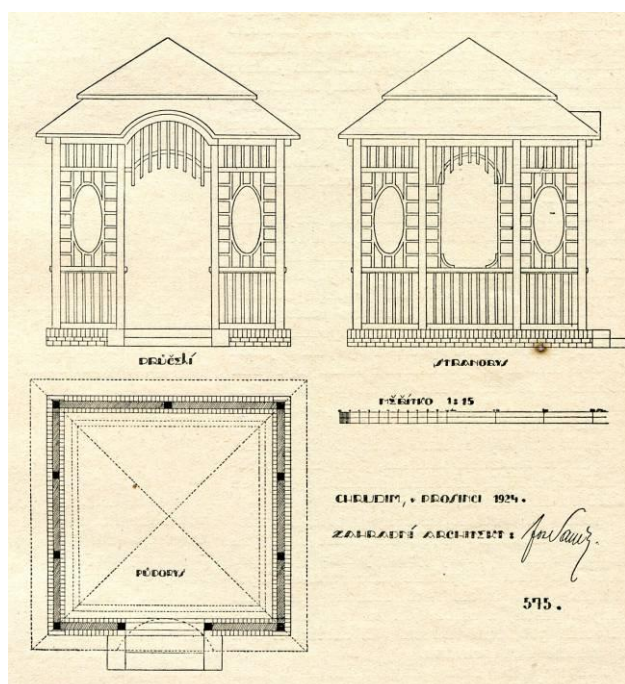

Obr. 59 Bazén s vodotryskem

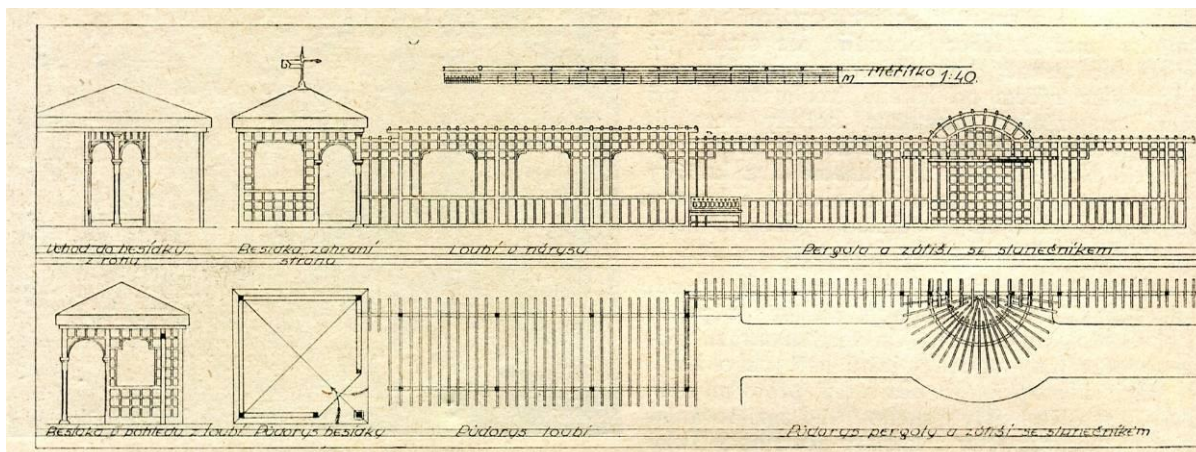
5.3.4. Besídka

Drobný architektonický doplněk zahrady, sloužící k odpočinku, či jako úkryt před deštěm. Besídka byla v rámci zahrady považována za centrum rodinného života v zahradě. Budovaly se v místech, které nabízely komplexní přehled o zahradě. Často byly vůči ostatnímu terénu vyvýšené, což v mnohých případech poskytovalo zajímavé výhledy do krajiny. Besídka se nechávala obrůst popínavými rostlinami, nebo se v její blízkosti vysazoval strom. Obojí mělo sloužit k poskytnutí stínu v parném létě. Besídka mohla být otevřená, na místech chráněných před větrem a sloužila k posezení. Nebo mohla být polootevřená, tzn. s vyplněnou zadní stěnou a se střešní krytinou. Umísťována byla zejména v místě hranice se sousedním pozemkem. Nejdražší variantou byla besídka uzavřená. Opatřena byla okny a dveřmi. Poskytovala úkryt celoročně, bez ohledu na počasí. Využívána byla i jako skladovací prostor pro zahradní nábytek (Vaněk, 1925; Koutná, 2013).

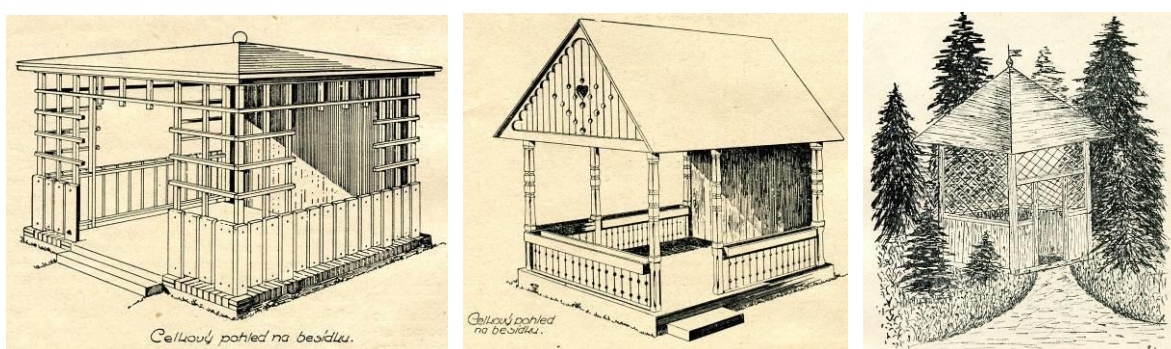
Vzhled besídky musel ladit se slohem domu (Kumpán, 1938). Nejčastější barvou pro besídku či pergolu se užívalo bílé, stavba tak tvořila dokonalý kontrast s živým plotem, jenž tvořil pozadí besídky. Na jejich stavbu se používalo fošen a latí z trvanlivého dřeva. Byly velmi dekorativní, zprvu byly bohatě ornamentálně zdobené, později kopírují moderní slohy a nabývají spíše na funkčnosti než dekorativnosti. Půdorys besídky mohl být čtvercový, kulatý, polokulatý, mnohoúhelníkový nebo rovnoběžníkový.

Obr. 60, 61 Zahradní besídka

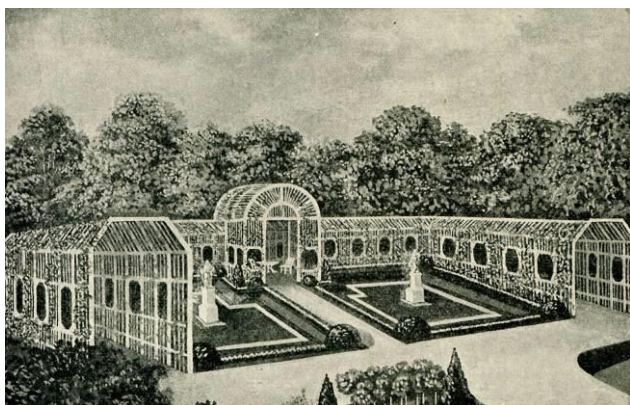
Obr. 62 Besídka s navazující pergolou

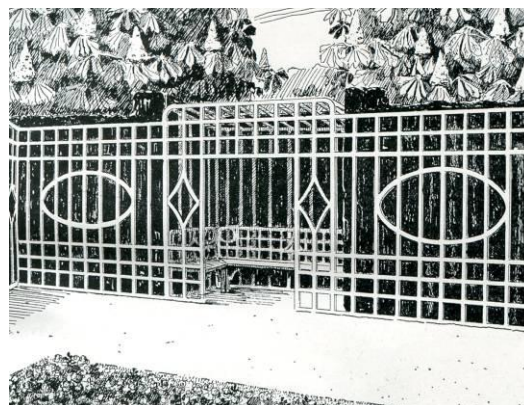
Obr. 63, 64, 65 Různá provedení zahradních besídek

5.3.5. Pergola

Počátkem 20. století byla v zahradní architektuře významným doplňkem zahrad pergola. Představovala v zahradě jeden z hlavních pohledových prvků a zároveň zvyšovala obytnost zahrady. To umožňoval zejména zahradní nábytek, který se pod pergolu umísťoval k posezení. Prvek pergoly plnil v zahradě hned několik funkcí. Funkci dekorativní a provozní. Provozní funkce spočívala v oddělování užitkové a okrasné části zahrady, nebo je naopak mohla spojovat svým průchodem. Stavěna byla jen z latí a na rozdíl od besídky měla střechu tvořenou rovněž pouze z příčných latěk. Nechávala se porůst plazivými rostlinami. Pergola mohla být i spojována s besídkou a to tak, že besídka byla umístěna uprostřed kompozice zahrady a z každé strany se k ní připojila pergola a tvořila tak postranní ramena besídky. Výstižně byla pergola označena v Českých zahradnických listech z roku 1912. A sice jako „pokračování domu“. Hustě obrostlé stěny pergoly totiž v letních měsících navozovaly velmi příjemnou atmosféru k pobytu. Prostřednictvím časopisu „Zahrada“ Josef Vaněk často uveřejňoval návody na stavbu pergol i jiné dřevěné zahradní architektury.

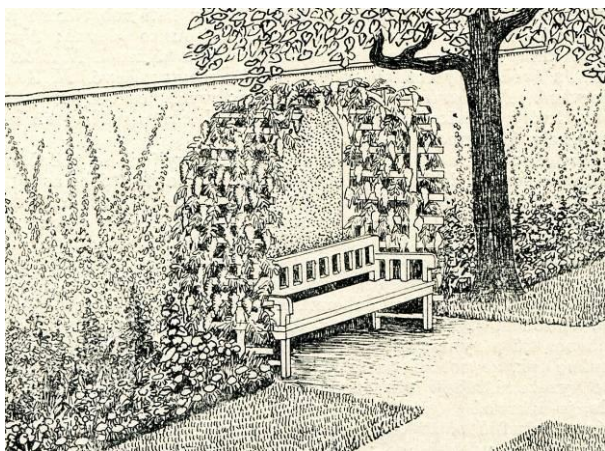
Obr. 66 Zahradní pergola

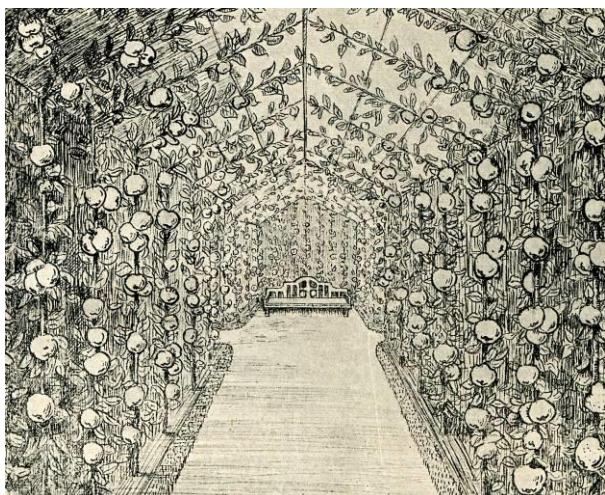
Obr. 67 Pergola s odpočívadlem

5.3.6. Loubí

Loubí tvořilo v prvorepublikové zahradní architektuře jeden z nejvýznamnějších kompozičních prvků. Jedná se o jednoduchou konstrukci, připomínající žebřík, zahnutý do oblouku. Častěji bylo loubí tvořeno zahnutými bíle natřenými železnými tyčemi. Tak jako pergola, se kterou bývá loubí někdy zaměňováno, plnilo loubí v zahradě více funkcí. Porostlé loubí popínavými rostlinami plnilo především funkci estetickou, mohlo spojovat či oddělovat různé části zahrady nebo mohlo být použito jako konstrukce pro ovocné dřeviny, které se musely tvarovat.

Obr. 68 Loubí s odpočívadlem

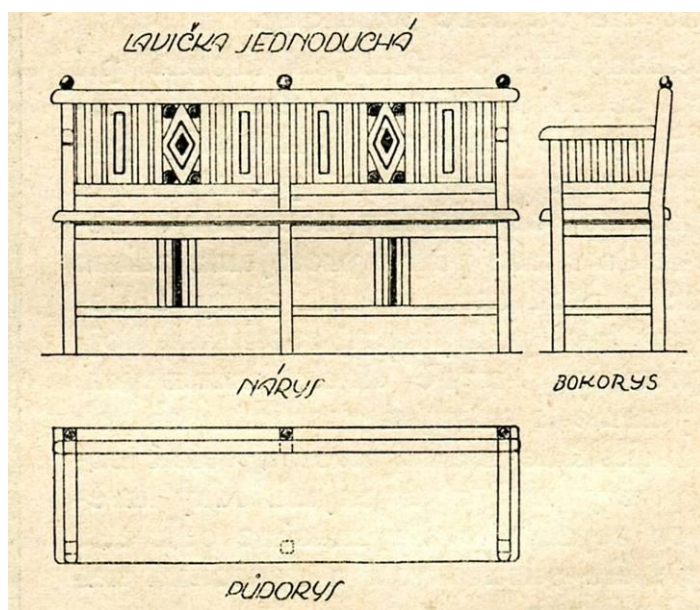
Obr. 69, 70 Ovocné loubí

5.3.7. Zahradní nábytek

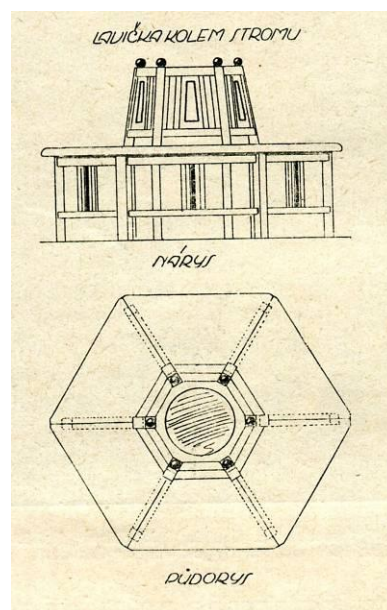
„Nedovedu si představit vkusnou a útulnou zahrádku bez zahradních laviček a skoro ani ne bez besídky“, začíná slovy jeden z mnoha článků Josefa Vaňka ((c)1927) věnovaných zahradnímu nábytku.

Stylové zahrady byly často vkusně doplněny zahradním nábytkem vyrobeným na míru přímo dané zahradě. Navrhovaný nábytek byl nejen velmi vkusný, ale i účelně navržený tak, aby poskytoval pohodlí, byl pevný, povětrí vzdorující, zbytečně nepřekážel a mohl se po sezóně snadno uklidit. Nároky byly kladeny rovněž na výrobní materiál a nátěr, který byl vystavován celoročním změnám počasí.

Nejčastěji byl natřený na bílo, což se postupem času v mnohých případech projevilo jako velmi nepraktické, proto se přistoupilo i na barvy jiné. Současník Josefa Vaňka Josef Kumpán tuto skutečnost komentuje slovy: „V novější době ujal se v novodobých zahradách zvyk, natírat zahradní nábytek pouze barvou bílou. Nehledě k tomu, že se bílý nábytek brzo zašpiní, působí mnohem půvabněji barva žlutobílá, oranžová, světle šedá, světle modrá. I kombinace různých barev, třeba pestrých, možno s úspěchem použít. Malé časové ornamenty zvyšují též dekorativnost zahradního nábytku, který jest umístěn na verandě nebo v kryté besídce, kde jest od deště chráněn.“ (Kumpán, 1938). Mnoho odborných rad jak si zahradní nábytek, lavičku aj. vyrobit, doplněné o jejich podrobné, nákresy najdeme v časopise Zahrada školní a domácí (Vaněk, 1926, 1927).

Obr. 71 Nákres zahradní lavičky

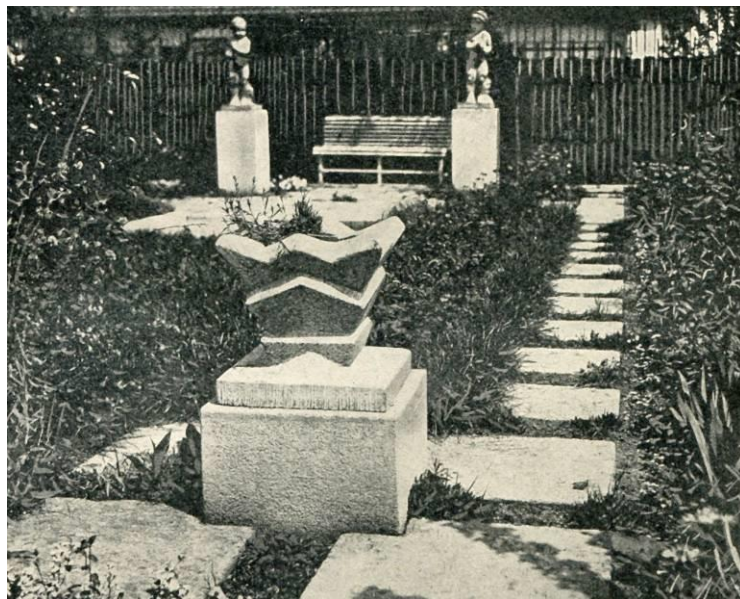

Obr. 72 Nákres lavičky kolem stromu

5.3.8. Zahradní umění – sochy a plastiky

K oživení zahrady přispívají vedle dřevěných architektur (zahradního nábytku, pergol, besídek apod.) v nemalé míře zahradní sochy a dekorativní plastiky. Krása uměleckého díla měla podtrhnout celkovou atmosféru zahrady. Velký rozdíl byl v umělecké hodnotě a materiálu, ze kterého byl umělecký předmět vyroben. Pro zámožnější majitelé zahrad se jednalo o velké originály z mramoru, bronzu aj. Pro méně majetné bylo využíváno levnějšího materiálu, hlavně umělého kamene (Vaněk, 1927). Materiálu, z něhož byla plastika vyrobena, se přizpůsobovalo i pozadí, před nímž byla umístěna. Velmi důležité bylo zvolení místa pro sochu či plastiku. Mramorové sochy působily nejlépe před hustým zeleným pozadím, bronzové vynikly lépe proti vzduchu s pozadím otevřeným.

Velice oblíbenými byly figurální plastiky, objevovaly se ale i rostlinné a živočišné motivy, často používané byly i reliéfní vázy pro osazování květinami (Koutná, 2013). Umístění plastik v zahradě bylo velmi různorodé. Zdobily středy květnic a rosárií v pravidelně členěných partech, umisťovaly se v blízkosti okrasných bazénů či dekorativních kašen a studní. Sochy byly naopak situovány ke vchodům do zahrady, v místě křížení cest, v rozích, obecně se jejich umístění v zahradě řídilo koncem pohledových cílů. Kromě soch a plastik byly zahrady často okrášleny reliéfy spojenými s architekturou domu, schodištěm či ohraničením pozemku. S nástupem dalších slohů se od doplňujících prvků plastik a soch v zahradách postupně upouštělo. Josef Vaněk spolupracoval s několika umělci, kteří mu dodávali svá umělecká díla.

Obr. 73, 74 Ukázky zahradních plastik

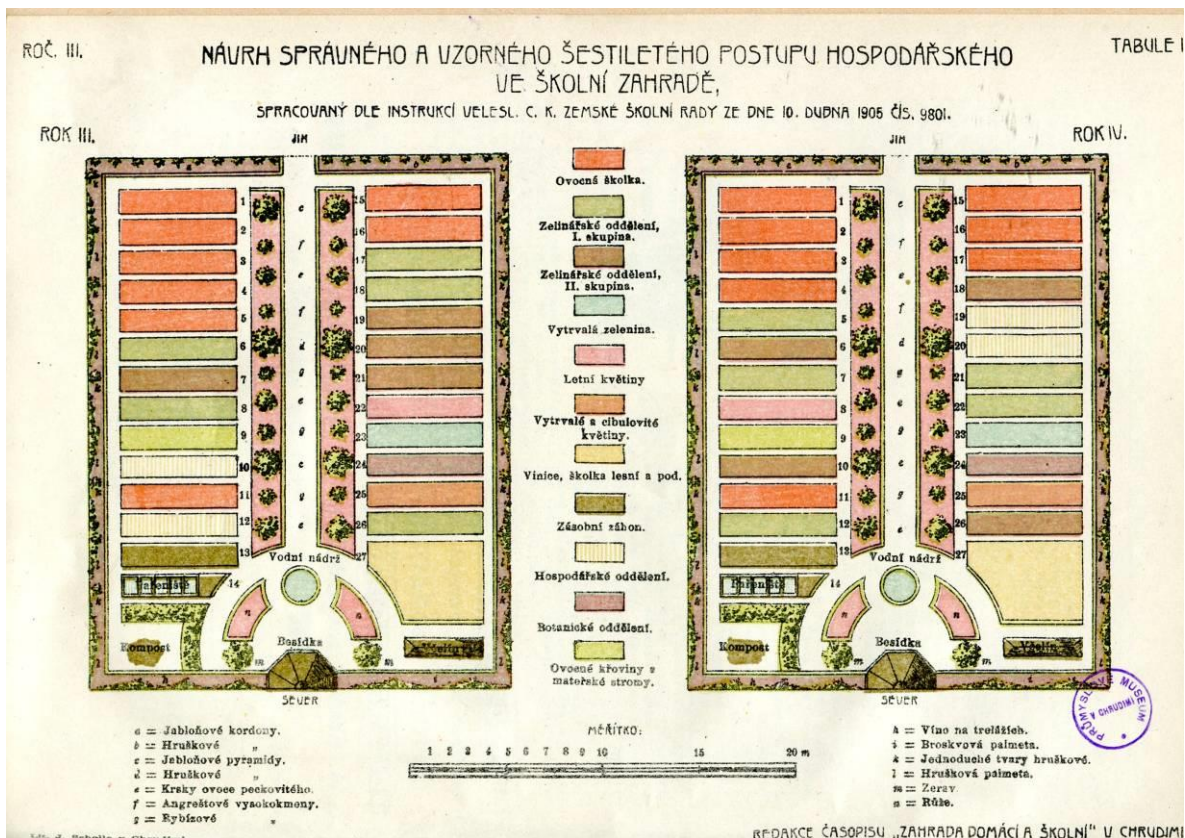
5.4. Tvorba Josefa Vaňka v první polovině 20. století

O tom, že byl Josef Vaněk ve své profesi opravdu jedinečný, svědčí i mnohé projekty, které vzbudily velký ohlas nejen u nás ale i za hranicemi České republiky. Na produkci několika tisíc plánů se podílela celá Vaňkova projekční kancelář, nicméně kancelář neopustil jediný projekt, na kterém by se Josef Vaněk alespoň do určité části sám nepodílel.

Následující kapitoly popisují Vaňkovu projekční tvorbu od jeho počátků až do období znárodnění jeho podniku.

5.4.1. Počátek 20. století

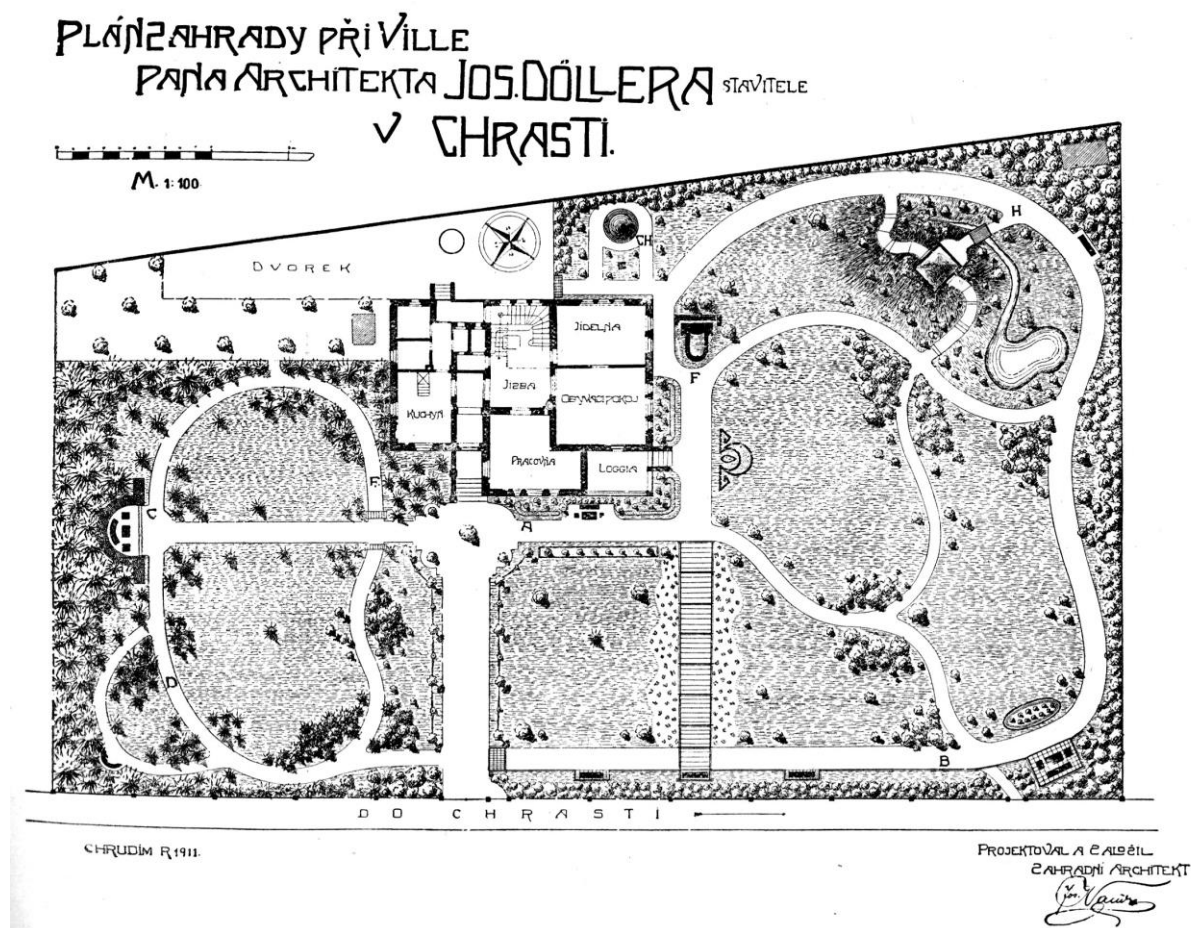
Josef Vaněk počal s projekční činností ještě před založením své projekční kanceláře v Chrudimi. Roku 1908 vypracoval návrh vilové zahrady pro soukromého zadavatele z Plzně. Jednalo se o soutěžní projekt, ve kterém Vaněk obsadil první místo. Jednalo se o úpravu okolí rodinné vily na dosti rozlehlém pozemku o velikosti 13 000 m². Před hlavní vchod vily situoval květinový parter s kruhovým bazénem. Zahradu domu rozdělil na část se skleníky, pařeništi, zeleninovými záhony, ovocnou zahradou a dětským hřištěm a část kde bylo umístěno tenisové hřiště a kulečnick. Podrobnému popisu i s vyobrazením samotného plánu zahrady se věnoval ve svém díle *České zahrady* (1920). O dva roky později, vypracoval v průběhu jednoho roku 10 projektů na vybudování zahrad při školách v Bělči u Třebechovic, Ludkovicích, Luštěnicích, Michálkovicích, Plotišti, Rohozné, Slavičíně, Svinech, Vilmímovicích a Zápech u Brandýsa nad Labem. Často tyto návrhy uveřejňoval tiskem jako součást časopisu *Zahrada*, společně s radami jak se o takovou zahradu starat a jak ji udržovat. Proto z počátku byly největšími odběrateli tohoto časopisu právě učitelé. V návrzích školních zahrad zakomponovával květinové letničkové partery, vytvářel botanicko- dendrologická oddělení sloužící k výuce (zde byly vysazeny různé květiny, dřeviny a stromy, sloužící jako „živé učební pomůcky“), hřiště, kůlnu pro nářadí, nezapomínal ani na zelinářské oddělení s malými záhonky, které studenti v rámci výuky obdělávali. Mnohdy v rámci zahrad vybuďoval i malé alpinum osázených sbírkou horských rostlin, k vybudování využil různých hornin a minerálů. Alpinum jako celek mělo rovněž sloužit jako učební pomůcka. V zahradách nechyběly ani tvarované ovocné stromy.

Obr. 75 Plán školní zahrady

Roku 1911 pokračuje v projektech školních zahrad, vytvořeno jich bylo 14. Většinou se jednalo o školní zahrady v menších obcích. konkrétně se jednalo o obce Čivice, Hlinné, Hošice, Kadlín, Kopřivnice, Kyselovice, Michálkovice, Miletín, Mžany, Popůvky, Řepy, Soušice, Zamachy a Zbečnick. A právě školní zahradu v Mžanech vyzdvihuje nad ostatní a ve své článku „Školní zahrada ve Mžanech u Sadové“ uveřejněném v časopise Zahrada školní a domácí (1910) ji popisuje jako jednu z nejideálnějších. V tomto roce přijal i zakázku na osázení dělnické kolonie v německém Neurode (dnes město Nowa Ruda v Polsku). Věnoval se ale i návrhům vilových zahrad. Projektovat zahradu pro továrníka Hermana Pollacka z Parníku u České Třebové. Ve svém návrhu například vedle hlavní cesty vedoucí k vilovým budovám navrhl vysázet kulovité akáty, které propojoval girlandami růží apod. Blíže je celý plán zahrady i s jejím vyobrazením popsán v článku „Zahrada při vile pánů Heř. Pollack a Syn, továrníků v Parníku u České Třebové“ v rámci časopisu Zahrada školní a domácí (1912). V následujícím roce již ubývá návrhů školních zahrad ve prospěch zahrad vilových. Objevují se i první projekty veřejných prostorů a dvou ovocných zahrad. Z návrhů úprav školních zahrad to byly zahrady v Horních Beřkovicích, Hracholuskách, Frýdku Místku (dříve Místku), Kostelce nad Černými lesy, Odunce u Hrotovic a větší zahrady v rámci areálu

Gymnázia v České Třebové. Z projektů soukromých vilových zahrad lze vybrat jako významnější projekty například zahradu Josefa Döllera v Chrasti, kterou Josef Vaněk často uváděl jako ukázkovou, dále pak úpravu zahrady Moritze Pama v Lanškrouně či vilovou zahradu pana J. Všeťky v Hradci Králové. O všech těchto zahradách najdeme rovněž bližší informace v časopise *Zahrada školní a domácí* (1912, 1920).

Obr. 76 Vilová zahrada architekta Josefa Döllera v Chrasti u Chrudimi

Roku 1913 navrhl Josef Vaněk v rámci své projekční kanceláře přes 20 projektů. Jednalo se opět o vilové zahrady, školní zahrady, úpravy hřbitovů, ovocné sady a úpravu okolí restaurace pana P. Zítka ve Slatiňanech. Z významnějších projektů stojí za zmínku úprava hřbitova v Trutnově, či vilové zahrady pro pana Bondyho, ředitele velkostatku pánů bratří Beniesů v Lysé nad Labem, vilová zahrada bratří Joklů v Humpolci, či úprava zahrádky před rodinným domkem pana Kaválka v Červeném Kostelci. Všechny tyto plány s podrobným vyobrazením a popisem Josef Vaněk rovněž publikoval ve svém periodiku *Zahrada školní a domácí* (1912, 1913). Kromě úpravy trutnovského hřbitova řešil Josef Vaněk i úpravu náměstí v Prachovicích a parkovou úpravu návsi v Kožlé u Ledče.

Rok před započatím první světové války projekční kancelář firmy Josef Vaněk vyprojektovala 47 návrhů školních a vilových zahrad, veřejných prostranství, úprav hřbitovů, ovocných zahrad a jednu úpravu výstavních prostor. Tohoto roku probíhala reorganizace školních zahrad v rámci rakovnického okresu. Všechny školy musely vyhotovit náčrtky svých zahrad s přesnými rozměry a sepsanými nedostatky. Při této příležitosti byl Josef Vaněk osloven, tyto náčrtky mu byly zaslány s prosbou o navržení nových zahrad s ohledem na požadavky jednotlivých škol. Nové školní zahrady tak byly vybudovány v Nové Huti, Lišanech, Olešné u Rakovníka, Novém Jáchymově, Velké Bukovné, Křešíně, Petrovicích, Městečku, Rybné nad Zdobnicí, Sobíňově, Týřovicích, Žloutkovicích, Drachkově, Příčné, Krušovicích, Broumech, Hrdlicích, Kněževsi, Kralovsi, Panošim Újezdě, Hřebečnicích, Křivoklátě, Přílepech, Svaté a Píscích. Ze známějších zahrad, opět vydaných tiskem prostřednictvím časopisu *Zahrada školní a domácí* (1914), lze jmenovat zahradu městského duchovního Antonína Staška v Německém Brodě (nynější Havlíčkův Brod), zahradu továrníka Františka Chvojky v Přelouči, ale i úpravu veřejných prostranství jako například úpravu náměstí ve Vamberku či v České Bělé, úpravu okolí kostela v Bohdalově či návrh úpravy hřbitova „U Kříže“ v Chrudimi.

V polovině roku, 25. července 1914, došlo k vyhlášení částečné mobilizace císařem Františkem Josefem I. a k vypovězení války Srbsku. Tato skutečnost znamenala pro Josefa Vaňka, jakožto záložníka, brzké narukování na vojnu. Válečné období ovlivnilo i chod podniku a projekční kanceláře v budoucích letech. Po celou dobu, kdy byl Josef Vaněk odveden vedla firmu jeho manželka Ludmila Vaňková. To, že podnik stále fungoval i přes období války, bylo velmi důležité, hlavně pak při rychlém nastartování poválečného vzrůstu podniku.

Roku 1915 byl počet navržených plánů 32. Většinu tvořily opět návrhy školních zahrad, například v Slabcích, Lužné, Senci, Branově, Třeboni, Jarově, Němčicích, Bukovině, Ostřešanech a dalších. Kromě úpravy školních zahrad se na Vaňka obraceli často i řídící škol s požadavkem o úpravy prostranství před školou. Zajímavým projektem byl návrh úpravy sanatoria Na Pleši, úprava veřejného prostoru v Kostelci nad Orlicí, ze soukromých zahrad například vilová úprava továrníka J. Davida v Olešnici.

Následující rok počet projektů rapidně poklesl na pouhých 10. Nejvýznamnější projekt představovala úprava pietního místa v Holicích u Olomouce. Roku 1917 počet vyhotovených projektů stále klesal a to na celkových 5. Navrženy byly tři školní zahrady v Husovicích, Hedčanech a Břežanech, veřejný prostor obce Hanušovice u Olomouce a zahrada pro lékaře Františka Messanyho v Pardubicích. Pro tuto zahradu bylo během let vytvořeno hned několik návrhů.

Roku 1918 se Josef Vaněk vrací z fronty domů. Celý průběh války a pobytu na frontě si Josef Vaněk s velkou pečlivostí zaznamenával do svého „válečného“ deníku. Tento deník byl později přepsán a doplněn fotografiemi z fronty a tvořil součást osobního archivu Josefa Vaňka. V rámci projektu Zahradně-architektonické tvorby v kontextu realizace cílů národního obrození během 1. Československé republiky (viz kap.4), byl zpracován a v minulém roce vyšel tiskem pod názvem „*Vzpomínky zahradního architekta Josefa Vaňka na velkou válku*“ (2017).

Z tohoto roku je zachováno 9 projektů, 7 vilových zahrad a 2 veřejná prostranství.

V následujícím roce již opět počet návrhů stoupá a to na celých 20. Důvodem předešlé klesající tendence byla i ta skutečnost, že kromě Josefa Vaňka, museli narukovat na frontu i mnozí jeho zaměstnanci a tudíž byl chod jeho podniku oslaben. Většinu projektů tvořily návrhy vilových zahrad.

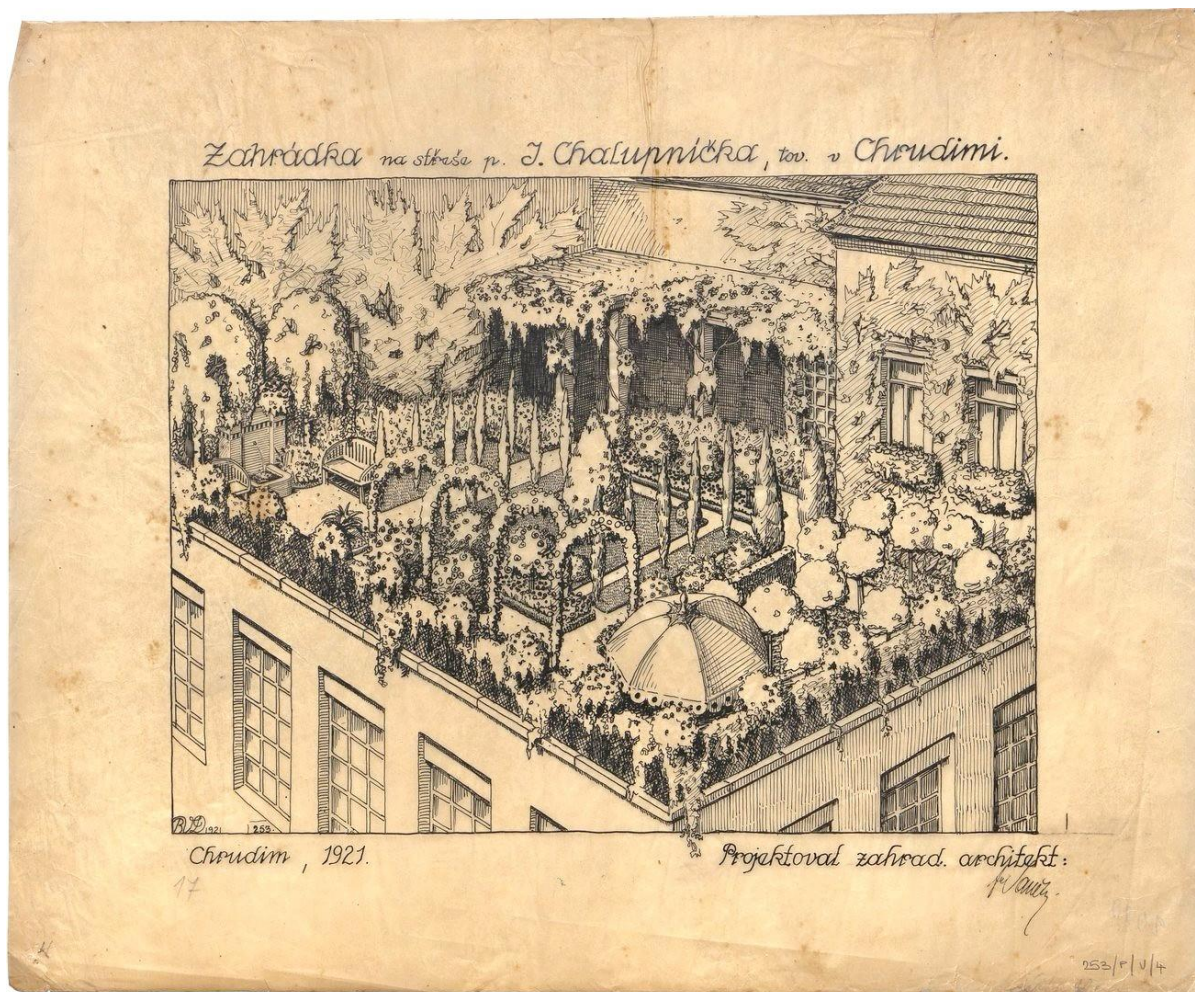
5.4.2. Dvacátá léta 20. století

Po skončení I. světové války, firma Josef Vaněk rychle získávala na věhlasu a prestiži. Josef Vaněk dostává velmi lukrativní nabídku od starosty Hradce Králové, aby svůj podnik přestěhoval z Chrudimi do Hradce Králové. Po dlouhém rozhodování Josef Vaněk ale nakonec zůstává v Chrudimi.

Během tohoto období bylo jeho projekční kanceláří vytvořeno průměrně každý rok kolem 120 projektů. Roku 1920 počet projektů teprve nabíral na stoupající tendenci. Vyprojektováno jich bylo celkem 20. V návrzích projektů se začaly objevovat zcela nové návrhy týkající se úpravy cvičišť u sokoloven jako např. v Hronově, Uhlířských Janovicích, Vejvanovicích u Hrochova Týnce a jinde. Nově se objevily i projekty úprav zámeckých areálů pro Leopolda Sternberga v Častolovicích. K významným projektům patřila i úprava parku v Litomyšli, veřejného prostranství v Ledči nad Sázavou a úprava urnového háje v Německém Brodě. Z projektovaných soukromých zahrad to byla například vilová zahrada mlynáře Jiřího Beneše v Janderově u Chrudimi (dnes součást Chrudimi).

V tomto roce vyhrává soutěž v projektech úpravy Rajské zahrady a zahrady Na Valech v rámci Pražského hradu. V roce 1921 vyprojektoval opět několik vilových zahrad pro významné továrníky a podnikatele. K nejvýznamnějším patří vilová zahrada továrníka Jana Weisse ve Dvoře Králové nad Labem, úprava zahrady stavitele Josefa Jarcovjána ve Zlíně a ojedinele ztvárněná střešní zahrada chrudimského továrníka Jana Chalupníčka. Tato velmi zvláštní zahrada vznikala na střeše továrny, kam se muselo navést šedesát centimetrů zeminy.

Osázena byla stromkovými a pnoucími růžemi, jalovci, rybízem a angreštem. Zahradu zpestřovala pergola a řada peren a letniček, velkou plochu zaujímal trávník.

Obr. 77 Unikátní návrh střešní zahrady továrníka J. Chalupníčka v Chrudimi

Dále se zabýval i úpravami hřbitovů a hrobek, projektoval i úpravu pomníku padlým a přiléhajících sadů v Sobíňově u Havlíčkova Brodu. V Dobřenicích navázal na zámeckou úpravu návrhem pereneta. Významné jsou i úpravy projektované na Slovensku, a sice úprava nemocničního areálu v Košicích.

V následujících letech projektuje dále celou řadu vilových zahrad. K pozoruhodným projektům z roku 1922 můžeme jmenovat zahradu pro továrníka Leo Singera firmy Bohumil Singer (továrny na kůže, hnací řemeny a kožené zboží) v Klatovech, zahradu velkostatkáře Vincence Junka v Humburkách, úpravu nemocničního areálu v Nechanicích, v neposlední řadě areál gymnázia v Moravských Budějovicích. Ve svých projektech pokračoval i na Slovensku, týkaly se návrhů vilových zahrad.

Josef Vaněk přijímal zakázky na plány zahrad nejen od majetných podnikatelů a umělců, ale rovněž od střední vrstvy obyvatelstva. Snadno si poradil i s občasnou platební neschopností

zadavatelů. Tento problém řešil splátkovým kalendářem. Důkazem toho je i zachovalá četná korespondence mezi zahradním architektem a konkrétními zadavateli zahrad.

Z roku 1923 jsou dochovány záznamy o projektech zahrady továrníka Josefa Balounka v Humburkách, vlastnického továrnu na cikorku, zahrada továrníka Ladislava Bartoně v České Skalici a další. Z úprav veřejné zeleně jsou známé projekty úprava pomníku padlých ve Slatiňanech, u pomníku Mistra Jana Husa v Hradišti u Nasavrku či úprava památného místa Růžový palouček u Litomyšle, tato úprava se ale nakonec nerealizovala. V místě svého působiště v Chrudimi navrhl úpravu hřbitova, úpravu městské zeleně v Hlinsku a Červeném Kostelci, úpravu zeleně v lázních v Ostrožné Nové Vsi. Nepřestává ani v úpravách školních zahrad. Realizuje úpravu zahrady hospodářské školy v Přelouči a zahradu gymnázia v Českém Brodě.

V následujícím velmi plodném roce navrhuje rovněž několik významných vilových zahrad, zahrady Sboru církve československé husitské ve Studnici, úpravy zahrady Domova legionářských sirotků v Bystřici pod Hostýnem, navrhuje zahradně-architektonické řešení v rámci velkoobchodu v Praze v Ječné ulici, úpravy parčíku u pomníku padlých v Chotěboři, úpravy nemocničního areálu Družstva Budoucnost v Hronově. V tomto roce vzniká i rozsáhlé alpinum u Vaňkovy vily v Chrudimi, pereneta v zámeckém areálu ve Slatiňanech, úpravy zeleně v lázních Velichovky. Nové školní zahrady v tomto roce upravil pro dvacet šest škol v Čechách i na Moravě.

Prioritním projektem pro rok 1925 byl velký projekt státního parku Topcivederu v Bělehradě o rozloze 150 ha a lázeňský areál v Korytnici na Slovensku. Z dalších projektů se jednalo ve velké míře o návrhy soukromých zahrad, úprava zeleně v těžebním areálu v Třebušicích u dolu Saxonia, sedmnáct úprav školních zahrad a sokolské cvičiště v Bystřici pod Hostýnem.

V roce 1926 je opět zaznamenáno několik projektů na Slovensku, jednalo se o vilovou zahradu JUDr. Pavla Fábryho v Bratislavě (ve vile nyní sídlí konzulát Ruské federace, samotná vila je zapsána na seznam kulturních památek), zahradu při Státní ovocnářské škole v Děvínské Nové Vsi. U nás se jednalo o úpravu zámeckého parku ve Smiřicích, úpravu tenisového klubu v Chrudimi či sokolského cvičiště v Nepomuku. V tomto roce vytvořil rovněž několik návrhů pro rozlehlé zahrady továrníků, jako například zahrady J.Geduldigera v Trutnově.

Mezi významné projekty následujícího roku patří zahrady sklářské školy v Železném Brodě, urnový háj v Jilemnici, zámecký areál pro správu arcibiskupského zámku v Javorníku, vilovou úpravu zahrady Ladislava Bartoně v České Skalici, areál textilní továrny Jindřicha Žida v Žamberku, úprava urnového háje v Trutnově a v Rychnově nad Kněžnou, školní

zahrady jedenácti školám, nemocniční zahradu v Jaroměři či zámecký park v Lubowci v Polsku. Vyprojektováno bylo i množství soukromých zahrad.

V tomto roce započala i Vaňkova spolupráce s akademickým sochařem Václavem Hynkem Machem, který měl vytvářet umělecká díla jako doplňky do navrhovaných zahrad. Na počest vzájemného přátelství Mach věnoval Josefu Vaňkovi dekorativní dětskou hlavu, kterou můžeme vidět na archivních dobových fotografiích rodiny Vaňkovi.

Roku 1928 Vaněk navrhuje v Bělehradě dvě soukromé rezidenční zahrady. Zahrady rovněž navrhuje pro své umělecké přátele jako je malíř Alfons Mucha či spisovatel Jan Vrba, z dalších významných zahrad může zmínit zahradu továrníka Josefa Königa ve Rtyni v Podkrkonoší, návrh cvičiště v Solnici, nemocniční areál v Dobřanech či urnový háj v Chrudimi.

Stěžejním projektem pro rok 1929 byla úprava Barrandovských teras v Praze. Zadavatelem byl podnikatel Miloš Havel, jenž se při svém pobytu v Americe inspiroval restauračním pavilonem nacházejícím se na skalisku nad Tichým oceánem. Vše si nafotil a po návratu z ciziny se rozhodl takovou restauraci vybudovat u nás. Jako příhodné místo zvolil úpatí Barrandovské skály. Josef Vaněk měl navrhnout úpravy tohoto nově vznikajícího komplexu navrženého architektem Maxem Urbanem. Navrhované úpravy se rovněž týkaly navazující nově vznikající barrandovské čtvrti o rozloze 50 ha. Dalším velkým návrhem tohoto roku byla rekonstrukce zahrady náchodského lékaře Jindřicha Stráníka, návrhy zahrádek domů v rámci tovární kolonie v Trinci, úpravy zeleně v okolí pomníku padlým v Jihlavě, či úprava náměstí tamtéž, úprava parku v Golčově Jeníkově či úprava hřbitova v Českých Budějovicích.

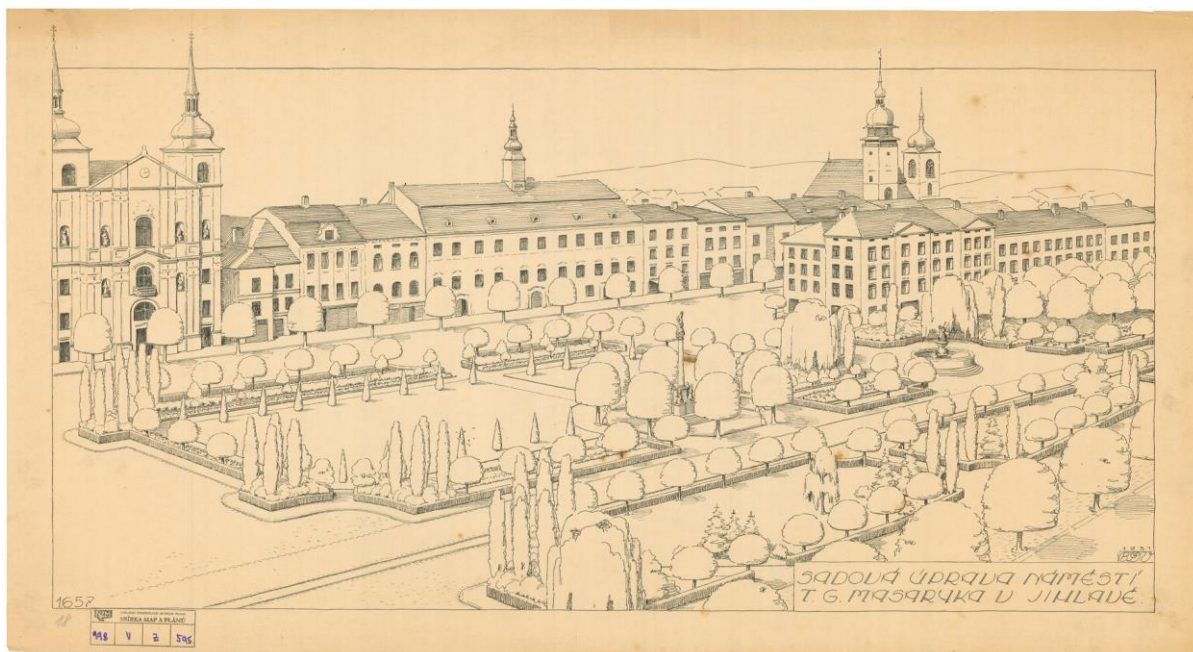
5.4.3. Třicátá léta 20. století

Třicátá léta byla ve znamení aktivního působení Josefa Vaňka v mnoha zahradnických spolcích, ve kterých získal členství v předchozích letech a stále přicházela další jmenování.

Projekční tvorbu započal v těchto letech roku 1930 ve Skutči vilovou zahradou pro akademického malíře Gustava Porše. S Gustavem Poršem Vaněk navázal přátelství na celý život, dokladem toho je i jejich zachovaná četná korespondence. Z dalších zajímavých projektů navržených v tomto roce to byla terasovitá zahrada továrníka Franze Morawetze v Úpici, návrh weekendové zahrady pro rodinu Šavrdových v Ostravici. Přibývají ale i návrhy typu sportovního areálu a koupaliště v Novém Bydžově, návrh sanatoria v Pelhřimově či

úprava zámku v Nových Hradech u Vysokého Mýta. Výjimkou nebyly ani návrhy školních zahrad, například v Nasavrkách a při dalších deseti školách.

V následujícím roce vyšlo z projekční kanceláře několik desítek soukromých zahrad. Mezi návrhy bylo i navržení vilové zahrady pro akademického malíře Václava Špálu v Praze na Ořechovce. Projektem trochu jiného rázu byl návrh zahrádek a okolí domů pro úředníky městského pivovaru v Plzni, klášterní zahrady ve Slatiňanech, či úprava zeleně nemocničního areálu v Rychnově nad Kněžnou. Z realizací veřejných prostorů lze uvést příkladem úpravu rozsáhlého areálu veřejných parků a sportovišť v Novém Bydžově, návrhy městské zeleně v Jihlavě a Chocni a návrh nového veřejného parku v Trutnově, či úprava prostor před sokolovnou a před budovou sirotčince tamtéž. Navrženo bylo i množství plánů k osázení pomníků padlým a památníkům významných osobností československých dějin či drobných úprav navesí, parčíků a náměstí v rámci celého státu.

Obr. 78 Návrh sadové úpravy náměstí T.G. Masaryka v Jihlavě

Roku 1933 mezi významné osobnosti, kterým Josef Vaněk projektoval zahradu, patřil akademický malíř Břetislav Benda. Následovalo opět nesčetně projektů soukromých zahrad, které v celé míře převyšovaly nad ostatními návrhy. Návrhů veřejných prostranství bylo podstatně méně, pouhá desítka. Mezi ně patřila úprava veřejné zeleně v Rokycanech, sanatoria v Náchodě, parčíku v Jablonci nad Jizerou, další úpravy zeleně pro město Hlinsko.

K úplně největšímu vrcholu v počtu vyprojektovaných návrhů úprav zeleně patří jednoznačně rok 1934. Vyhотовeno bylo 187 projektů soukromých zahrad, školních zahrad i veřejné zeleně. V projekční činnosti bylo pokračováno i pro zadavatele na Slovensku, z nichž nejvýznamnější byl návrh botanické zahrady pro Slovenské národní muzeum v Martině, náklad na zřízení takové zahrady činil 113 000 Kč. Z projektů veřejné zeleně to byl plán úprav areálu hřebčína v Nemošicích, úpravy okolí divadla v Chrudimi, úprava veřejného parku a pomníku u dívčí školy v Jihlavě, veřejný parčík v Novém Bydžově či ve Vimperku.

V roce následujícím, řazeným rovněž k velmi plodným a vydařeným rokům, bylo vytvořeno celkem 176 projektů. Většinu návrhů v tomto roce opět představovaly návrhy soukromých zahrad, úpravy veřejných prostranství tvořily z celkového počtu zrealizovaných návrhů pouhé tři desítky. Navržena byla veřejná zeleň například u pomníku padlým ve Velkém Poříčí, sokolské cvičiště a veřejný park v Týništi nad Orlicí, městský sad a park u kostela v Čelákovících a další.

V roce 1936 bylo vytvořeno mnoho projektů soukromých zahrad, ale i zahrad školních, jako například botanická zahrada při Střední zahradnické škole v Českých Budějovicích či pro Státním reálném gymnáziu v Nové Pace. Na Slovensku se jednalo o úpravu veřejné zeleně v Nových Zámcích a několik úprav soukromých zahrad.

Stěžejními pro rok následující bylo několik projektů na úpravy veřejných koupališť a cvičišť, ozdravoven a léčeben, například sportovní areál třineckých železáren, sokolské hřiště s koupalištěm v Herálci, areál ozdravovny ve Zbraslavicích či areál léčebny při Masarykově jubilejním ústavu pro léčbu TBC v Kostelci nad Černými Lesy. Z tohoto roku pochází i četné návrhy veřejné zeleně, například úprava náměstí v Mělníku a v Červené Řečici. Největší množství projektů ale tvořily opět návrhy soukromých zahrad.

V roce 1938 směřovalo několik významných projektů na Slovensko, jednalo se většinou o návrhy veřejné zeleně. Dále bylo navrženo několik vilových zahrad pro významné podnikatele a továrníky a rovněž Josef Vaněk navázal v pokračující spolupráci s bratry Havlovými v Praze v úpravách na Barrandovských terasách. Z projektů veřejné zeleně, byl nejzajímavějším návrh jubilejního parku v Moravských Budějovicích, či zcela netradiční projekt návrhu areálu letního tábora „Zdravé generace“ v Trhové Kamenici či návrh parteru a parkové úpravy železických lázní v Ostrově.

Ještě před vypuknutím II. světové války vzniklo ve Vaňkově projekční kanceláři 162 projektů. Ve velké míře se jednalo o návrhy soukromých zahrad, například pro velkostatkáře Františka Aschenbrennera ve Vysokém Chvojně nebo hudebního skladatele J. B. Foestera v Praze. Mezi početnými projekty nechyběly ani návrhy úprav školních zahrad a veřejných

parků, jmenovat můžeme úpravu veřejného parku v Proseči, veřejného sadu ve Strakonících nebo návrh okolí kostela ve Dvakačovicích.

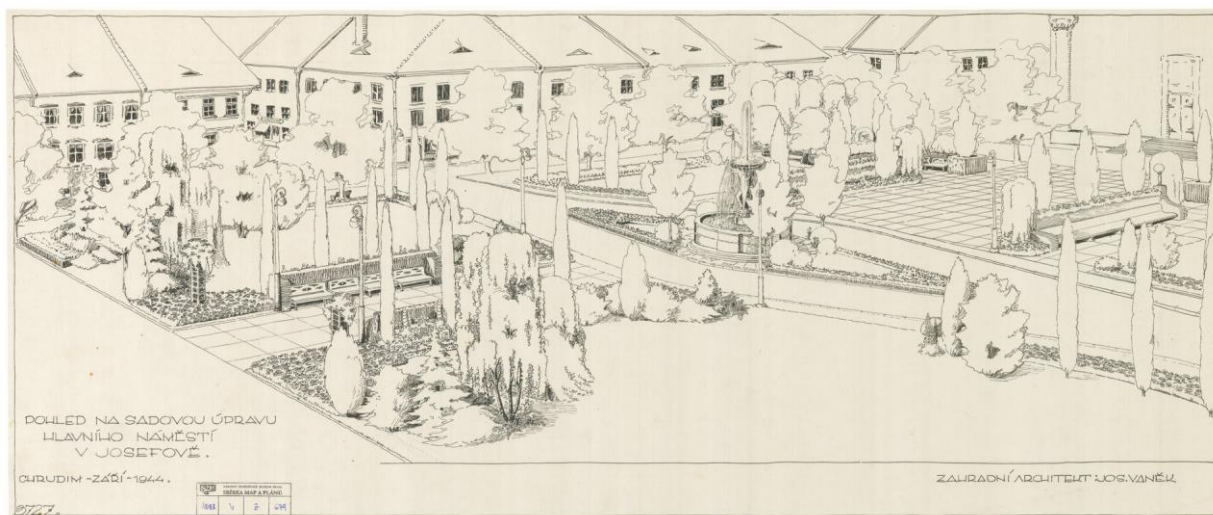
5.4.4. Čtyřicátá léta 20. století

Během války byl chod firmy oslaben o mnoho pracovníků, kteří museli narukovat. Mnoho pracovníků rovněž odcházelo pracovat do továren. V této době Josef Vaněk polemizuje i s myšlenkou opuštění květinářského oddělení v Píšťovech a soustředění se pouze na závod v Chrudimi. I přes velký zájem a odbyt veškerého sortimentu, který jeho podnik nabízel, Vaněk uvažoval o zrušení některých jeho oddělení. Hlavním důvodem byla potíž s personálem. Podle Vaňkovy korespondence svému příteli A. V. Fričovi mu tento problém svěřuje. Trápí ho nesevdomitost a nespolehlivost personálu, proto se odhodlává některá oddělení podniku zrušit. Jako první měl v plánu zrušit skleníkové kultury a pařeniště v Píšťovech, které nefungovaly podle jeho představ a byly pro každodenní kontrolu z Vaňkovy strany příliš daleko. V dopise se odkazoval na skutečnost, že hlavní specializací firmy je projekce zahrad a sadů a k tomu dodávání vlastního vypěstovaného materiálu. Od této myšlenky nakonec upustil a i přes všechny tyto skutečnosti roku 1944 zažádal o rozšíření svých školek o plochy pro ovocné stromky.

Ani za druhé světové války Vaněk nepřestával projektovat úpravy zahrad a jiné zeleně. Jednalo se o úpravy jak soukromých zahrad (zahrada vily spisovatelky Marie Majerové, zahrada významného chrudimského továrníka Františka Wiesnera, zahrada Josefa Řehounka, majitele cihelny a cementárny v Sezemicích), tak úpravy veřejné zeleně v Mnichovicích, náměstí v Týništi nad Orlicí, nemocniční zahrada v Novém Bydžově a Nechanicích či úprava okolí rybníka v Libčanech. V následujícím roce navázal Josef Vaněk spolupráci s významným českým spisovatelem Aloisem Jiráskem, který se stal rovněž jeho dlouholetým přítelem a často jej navštěvoval. Vaněk pro něj vypracoval návrh soukromé zahrady v Hronově. Mezi další významné osobnosti patřil ředitel vítkovických železáren Dr. Leopold Nowak, pro kterého projektoval návrh vilové zahrady. K velmi zdařilým patřily i návrhy úprav zeleně mlýnského areálu ve Smiřicích a úprava lesoparku „Grosse Hels“ v Jihlavě. V tomto roce byly vytvořeny návrhy i několika nemocničních areálů a ozdravoven, nechyběly ani úpravy veřejných prostranství jako například úprava okolí divadla a Tyršova náměstí v Hronově.

Roku 1942 se jednalo opětovně o projekty na dosázení Barrandovských teras, návrhy vilových zahrad a úpravy veřejné zeleně. Vyhotoveny byly návrhy úprav firemní zahrady při obuvnické továrně Rieker-Polický v Jablonném nad Orlicí, mlékárny v Hlinsku a další.

Roku 1943 projektovala opětovně Vaňkova projekční kancelář návrhy veřejné zeleně v Kostelci nad Orlicí, v České Skalici, Hlinsku a úpravu areálu Škodawerke v Hradci Králové. Nechyběly ani návrhy soukromých zahrad.

Obr. 79 Návrh sadové úpravy náměstí v Josefově (dnes součást Jaroměře)

Rok 1944 byl pro Vaňkovu projekční kancelář zajímavý získáním velmi prestižní zakázky. Jednalo se o vytvoření alpina v zámeckém areálu v Lánech pro prezidenta republiky. Další alpinum bylo v tomto roce navrženo i pro zámecký areál ve Slatiňanech. Stále vznikaly i projekty soukromých zahrad či úpravy zeleně koupališť.

Rok 1945 měl již pro Vaňkovu kancelář, co se týká návrhů, sestupnou tendenci. Navrženo bylo již pouze 90 projektů. Jednalo se vesměs o návrhy soukromých zahrad. Více návrhů bylo tvořeno pro Chrudim, jako úprava okolí Husova pomníku na Školním náměstí, náměstí Eduarda Beneše a další části chrudimské veřejné zeleně.

Po ukončení války se Josef Vaněk stává jednatelem Ovocnické jednoty v Chrudimi a členem Místní plánovací a iniciativní komise při Městském národním výboru v Chrudimi. Tak jako mnoho ostatních i Josef Vaněk byl toho názoru, že po skončení války se vrátí vše do starých kolejí. Pravda byla ale opakem. Poválečný stav měl velmi negativní vliv na zahradnický vývoj. Na obor zahradnictví nebylo již nahlíženo jako na samostatný obor rovnocenný oboru zemědělskému, nýbrž byl řazen jako jeho vedlejší, přidružená část. Tato skutečnost Josefa Vaňka velice trápila a hlavně předvíдалa příchod horším časům. Josef Vaněk si nastávající situaci velmi dobře uvědomoval, tak jako mnoho podobných podnikatelů. Vesměs všechny jeho peníze byly neustále v oběhu. Se svými starostmi se často svěřoval svým přátelům,

v dopise Gustavu Poršovi píše: „Zasáhlo nás to velmi krutě. Jediná naše útěcha jest, že nejsme v tom sami, že zase musí býti lépe. Myslím, že já jsem na tom ještě hůře. Poněvadž také žádné reservo nemám a při tom mám dosti dluhů a hlavně, mám velkou režii, i když obchody nejdou. Já nemohu personál propustiti, ponevadž by všecko zašlo (květiny, stromky atd.) a proto musím personál držeti, i když se neprodává.“ (Ottomanská a Steinová, 2017).

Jeho nelehkou finanční situaci tížily i neustálé odklady či rušení realizací již vyhotovených plánů. Poválečné období mělo vliv na stále klesající tendenci projekční činnosti. Roku 1946 bylo vyhotoveno ještě sedmdesát šest návrhů, v roce následujícím už pouze padesát návrhů. Většinu návrhů tvořily opět úpravy soukromých zahrad, ze zajímavějších projektů to byly například úprava křížové cesty a klášterní zahrady Školských sester ve Slavkově u Brna, návrh na úpravu zeleně u kašny a sousoší v Chrudimi, úprava zeleně před věznicí v Mírově, úpravy veřejné zeleně v Trutnově, městské sady ve Žďáře nad Sázavou nebo okolí kostela v Kočím či Nymburku.

V roce 1948 pokračuje v projekční činnosti na Slovensku návrhem zábavného parku v Šal'e a dalšími. Josef Vaněk v této době již tušil nastávající velkou změnu. Roku 1949 začala být situace pro existenci firmy neúnosná. Pro jeho podnik byly vyměřeny velmi vysoké daně a další různé poplatky. Částka, kterou měl platit, dosahovala až k třem stům tisícům. Tím, ale vše jen začalo. Následovala postupná likvidace nakladatelství s převzetím veškerých skladových zásob Družstvem knihkupců v Praze.

10. srpna 1949 byla rozhodnutím Okresního národního výboru v Chrudimi zavedena na celou firmu národní správa.

5.4.5. Padesátá léta 20. století

V nastávajících letech se Josef Vaněk věnoval především osvětové činnosti. Přednášel po celé republice, byl členem různých komisí a výstav pro ovoce. Jeho přednášky byly velmi vyhledávané a navštěvované. Doložená je ale i projekční činnost. Lze ji sledovat mezi lety 1954 – 1958, kdy se Josef Vaněk spolupodílel na plánech úprav převážně veřejné zeleně. Mezi zmiňované plány patřila úprava u divadla ve Vysokém Mýtě, veřejný park v Rovni, park a koupaliště ve Skutči, úpravy sídlišť ve Frenštátě, nový areál nemocnice v Chrudimi či úprava zoologické zahrady ve Dvoře Králové. Podílel se i na mnoha projektech soukromých zahrad v Chrudimi, Vysokém Mýtě, Hradci Králové, Poděbradech, Napajedlech a Hulíně.

5.5. Projekty zahradního architekta Josefa Vaňka ve východních Čechách v 1. polovině 20. století

Četnost projektů zahradních úprav byla v rámci České republiky nejpočetnější právě ve východních Čechách. Hlavním důvodem byla dobrá dostupnost z hlavního sídla projekční kanceláře v Chrudimi a hojně zastoupená klientela. Jednalo se plány a projekty soukromých, rodinných zahrad; rozsáhlých a vilových zahrad; veřejné zeleně; hřbitovů, hrobek a hrobů; objektů sportovišť a rekreačních areálů; zeleně areálů škol, odborných ústavů a institucí v rámci výchovy; zeleně areálů nemocnic, léčeben a odborných ústavů; zeleně zámeckých areálů parků a zahrad; zeleně církevních objektů a poutních míst; zeleně areálů podniků a kolonií; zeleně lázeňských areálů; areálů – památníků či historických areálů v krajině či kontextu s jiným významným objektem. Území východních Čech představují tři regiony a sice Královohradecký a Pardubický kraj a Kraj Vysočina. V porovnání zakázek mezi těmito třemi kraji jednoznačně vyhrává kraj Pardubický. Celkem zde bylo zjištěno 743 záznamů (Ottomanská a kol., 2017). Nejvíce zákazníků pocházelo z Chrudimského okresu. Jednalo se o návrhy úprav jak soukromé, tak veřejné zeleně. Mnoho zakázek bylo vytvořeno pro samotné město Chrudim, kde byl Josef Vaňek velmi aktivní i ve veřejném životě. Projekty se týkaly úprav veřejných parků a sadů, okolí veřejných budov, nábřeží, dětských hřišť, hřbitovů a vytvoření urnového háje. Mezi záznamy týkající se Chrudimi jsou i plány úprav zahrady a alpina u firmy Josefa Vaňka. Četné návrhy stejného charakteru byly vytvořeny i pro Hlinsko a Choceň. Projektovány byly i úpravy zámeckých parků ve Slatiňanech (návrh alpina, pereneta, japonské zahrady) a v Nových Hradech. V rámci celého regionu se jednalo o množství úprav školních zahrad, okolí pomníků a památníků.

Tab.1 Přehled zjištěných městských parků a parkově upravených ploch ve Východních Čechách projektovaných zahradním architektem Josefem Vaňkem

ROK RELIZACE	MĚSTO, OBEC	FUNKČNÍ TYP ZELENĚ
1912	Tuněchody	úprava zeleně okolo kostela
	Prachovice	úprava zeleně náměstí

1913	Chrudim	úprava zeleně na veřejných prostranstvích
	Trutnov	parková úprava hřbitova židovské obce
1914	Vamberk	úprava náměstí
	Česká Bělá	úprava veřejného prostoru
	Bohdalov	úprava zeleně okolo kostela
	Chrudim	parková úprava hřbitova U Kříže
1915	Kostelec nad Orlicí	úprava veřejného prostoru
1918	Úhřetice	úprava veřejných sadů
	Činěvesy	úprava Masarykových sadů
1919	Nasavrky	úprava parku, obnova „Kaštanky“, výsadby na náměstí
1920	Litomyšl	úprava veřejného parku
	Ledec nad Sázavou	úprava veřejného prostoru
1921	Sobíňov	úprava okolí pomníku padlým a přiléhajících sadů
	Hlinsko, Slatiňany	úprava parčíků, náměstí, úpravy kolem pomníků
	Heřmanův Městec	
	Seč	
	Nasavrky	
	1923	Litomyšl
Slatiňany		úprava okolí pomníku padlým
Hradiště u Nasavrck		úprava okolí pomníku Mistra Jana Husa
Hlinsko		úpravy městské zeleně
Červený Kostelec		úpravy veřejných prostranství a parků
1924	Chotěboř	úprava kolem pomníku padlým
1925	Lázně Bohdaneč	úprava náměstí
1926	Červený Kostelec	úprava veřejných prostranství a parků
1927	Nasavrky	úprava veřejné zeleně
1928	Dobříkov	úprava kolem pomníku padlým
	Hořice v Podkrkonoší	úprava „Jubilejních sadů“

1929	Jihlava	úprava kolem pomníku padlým,
		úprava veřejného parku u nádraží
	Golčův Jeníkov	úprava veřejného parku
1930	Dobříkov	úprava kolem pomníku padlým
1931	Slatiňany	úprava veřejné zeleně
	Časy	úprava kolem pomníku padlým
	Choceň	úprava veřejného parku a sadů
	Nový Bydžov	úprava veřejného parku
	Jihlava	úprava veřejné zeleně – náměstí T.G.M., Štefánikovo náměstí
1932	Trutnov	úprava veřejného parku tzv. Nového veřejného parku
	Velké Opatovice	úprava veřejné zeleně
	Seč	úprava veřejné zeleně
	Doudleby nad Orlicí	úprava veřejného parku
	Staré Čivice	úprava veřejného parku a návsi
	Moravany	úprava veřejného parčíku
1933	Hlinsko	úprava veřejné zeleně
	Týniště nad Orlicí	úprava veřejného parku u řeky Orlice
	Hlinsko	parková úprava okolí budovy soudu
	Černovice	úprava veřejného parčíku
	Jablonec nad Jizerou	úprava veřejného parčíku
1934	Chrudim	úprava veřejné zeleně – okolí městského divadla
	Jihlava	úprava kolem pomníku padlým
		úprava veřejného parku
	Nový Bydžov, Nechanice, Bukovina	parkové úpravy veřejných prostranství, úpravy kolem pomníků
1935	Jablonné nad Orlicí	úprava veřejného parčíku a veřejného sadu
	Týniště nad Orlicí	úprava veřejného parku
	Velké Poříčí	úprava kolem pomníku padlým
	Čelákovice	úprava městského sadu a parku u kostela

1937	Bylany	úprava veřejné zeleně
1938	Chrudim	úprava prostoru okolo městského divadla
	Starý a Nový Ples	úprava kolem pomníku padlým
	Dvakačovice	úprava zeleně okolo kostela
	Proseč	úprava veřejného parku
1940	Česká Skalice	úprava veřejné zeleně na náměstí
1941	Mnichovice	úprava kolem pomníku padlým
	Týniště nad Orlicí	úprava veřejné zeleně na náměstí
	Česká Skalice	úprava veřejné zeleně na náměstí
	Libčany	parková úprava okolí rybníka
	Jihlava	lesopark „Gosse Hels“
	Hronov	úprava veřejné zeleně na náměstí
	Choceň	úprava veřejné zeleně – osázení nábřeží Orlice
1942	Jablonné nad Orlicí	úprava veřejné zeleně na náměstí a parčíku
	Chlum u Hlinska	Památný strom
	Staré Čivice	úprava parčíku a návsi
	Oslavany	úprava parčíku
1943	Kostelec nad Orlicí	úprava veřejné zeleně
	Česká Skalice	úprava veřejné zeleně, úprava návsi v Malé Skalici
	Pardubice	úprava veřejné zeleně
	Hradec Králové	úprava veřejné zeleně
	Hlinsko	úprava veřejné zeleně
		úprava kolem pomníku padlým
1944	Mladočov	úprava návsi
	Česká Skalice	úprava veřejné zeleně pře hřbitovem
		úprava veřejné zeleně
		úprava náměstí Eduarda Beneše
Jaroměř	parkové úpravy náměstí v Josefově	
1945	Chrudim	úprava kolem pomníku Mistra Jana Husa
1946	Trutnov	úprava veřejné zeleně náměstí
	Žďár nad Sázavou	úprava městských sadů

	Kočí	úprava veřejné zeleně kolem kostela
1947	Heřmanův Městec	úprava veřejné zeleně
	Chrudim	úprava zeleně u kašny
1948	Trutnov	úprava veřejné zeleně na Stalinově a Pařížském náměstí
	Nymburk	úprava veřejné zeleně v okolí kostela
1949	Polička	úprava okolí hradeb

5.6. Projekty městských parků a parkově upravených ploch architekta Josefa Vaňka v Pardubickém kraji v 1. polovině 20. století

Návrhy nově zakládaných parků či parkově upravených ploch na počátku 20. století byly zásadně přizpůsobeny charakteru území, ve kterém měl být park situovaný. Úpravy zeleně se zásadně lišily podle toho, kde byly zamýšlené. V urbanizovaných částech měst či obcí se v úpravách používalo formálního rozdělení, ovlivněného okolními budovami a charakterem daného místa. Typické bylo toto rozdělení v rámci úprav náměstí a návší, které byly členěny pravidelnou sítí cest. V takových kompozicích nechybělo bohaté zastoupení keřů a alejových stromů, květinových záhonů, živých plotů, zvýrazněné umístěním výtvarného objektu v podobě pomníku, kašny apod. Po obvodu parků se často vysazovaly mohutné dřeviny, využívalo se ale i zajímavých solitérů k podtrhnutí významu např. pomníku v parku. V případě, že k parku přiléhala nějaká významná městská budova, užívalo se více květinových záhonů.

Pro parky veřejné se používalo v návrzích zásadně krajinářské kompozice. Kostru kompozice celého parku tvořily skupiny dřevin a porostů, tvořících optický obvod parku. Středové partie parků představoval trávník s obvodovými výsadbami keřů i peren volně přecházejících do podrostů dřevin. V parcích bývaly často situovány různá hřiště, tenisové kurty, či sloužily pro pořádání společenských akcí. Typickým prvkem každého parku bylo umístění laviček či jiného odpočinkového místa. Taková místa byla velmi často doprovázena nějakým formálním prvkem vegetačním v podobě květinových záhonů či dřevin na půdorysu kruhu nebo polokruhu, alejí, živých plotů apod. Nedílnou součástí každé kompozice bylo i umístění zahradně – architektonického prvku či zahradní stavby

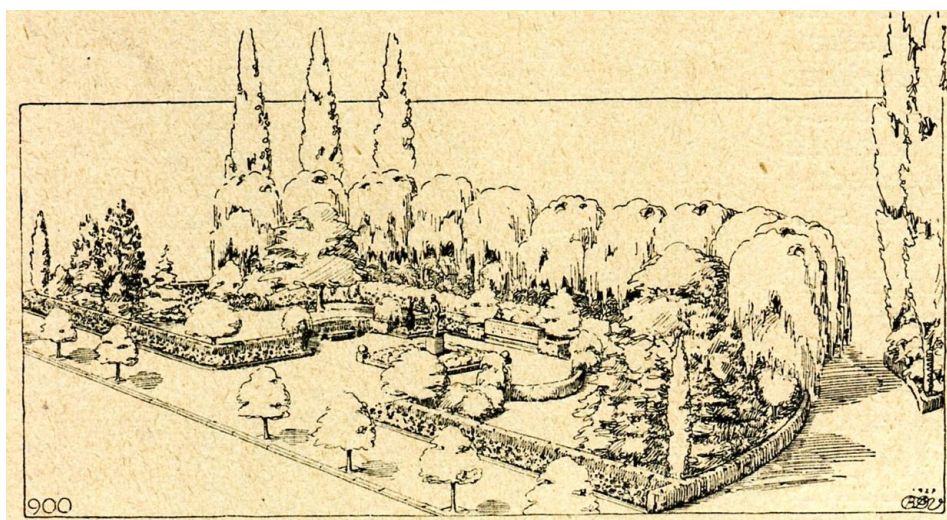
Začátek minulého století přinesl do Českých zemí i nový zvláštní trend parkových uprav. A sice parkově upravené hřbitovy. Myšlenka zakládání moderních, parkově upravených hřbitovů, pochází z Ameriky, kde takto upravený hřbitov do jisté míry sekunduje veřejný park. Princip myšlenky spočívá v rozdělení škatulkovitě uspořádaného hřbitova do parkovitých ploch, upravených v přírodním, anglickém stylu. Hřbitov je tvořen rozsáhlou zalesněnou plochou s vodní plochou, skalní partií, dlouhými perspektivními průhledy, podobně jako v parcích. Jednotlivé hroby jsou pak součástí přírodních partií (Vyskočil, 1914). První parkově upravený hřbitov byl vybudován v Německu v Ohldorfu u Hamburku. Hlavní záměr moderních hřbitovů byl, aby člověk při vstupu do něho nenarazil při prvním pohledu na pomníky a mohyly, představující symboly smutku, nýbrž aby se již od prvního kroku cítil, jako by byl v parku. Kolem hlavních hřbitovných cest byly sázeny aleje, křoviny, zakrývající hlavní účel hřbitova. Teprve vstupem do vedlejších cest jsou viditelné jednotlivé hroby, oddělené od sebe živými ploty. Myšlenka moderních hřbitovů byla promyšlena až do takových detailů, které předpokládaly do budoucna rozrůstající se tendenci města, vedoucí následně k zrušení stávajícího hřbitova a jeho přestěhování opět na okraj města. Na tomto místě by pak zbyl již hotový park, pouze by se z něj musely přemístit pomníky a provést drobné úpravy. Trendu úprav moderních hřbitovů se u nás ujal s velikým zápalem i Josef Vaněk. Upraven takto byl například hřbitov U Kříže v Chrudimi.

Projekty týkající se návrhů městských parků tvoří ve srovnání s množstvím projektů jiného účelů pouhý zlomek. Ve výsledcích jsou záměrně prezentovány i úpravy veřejné zeleně jako úpravy náměstí, parčíků, okolí pomníků apod., které zastávají podobné funkce jako park. Zjištěné záznamy jsou chronologicky řazeny po letech. Záznamy pocházejí z knihy plánů (archiv Národního zemědělského muzea), studia dochovaných plánů, z publikace *Život a dílo zahradního architekta Josefa Vaňka* (Ottomanská, Šteinová, 2017), konferenčního sborníku *Zahradní architektura 1. poloviny 20. století* (Barošová a kol., 2017), významným pomocným zdrojem byly časopisy *Zahrada školní a domácí* vydaných v průběhu let trvání nakladatelství Josefem Vaňkem.

5.6.1. Zjištěné městské parky a parkově upravené plochy v návrzích zahradního architekta Josefa Vaňka v Pardubickém kraji v 1. polovině 20. století

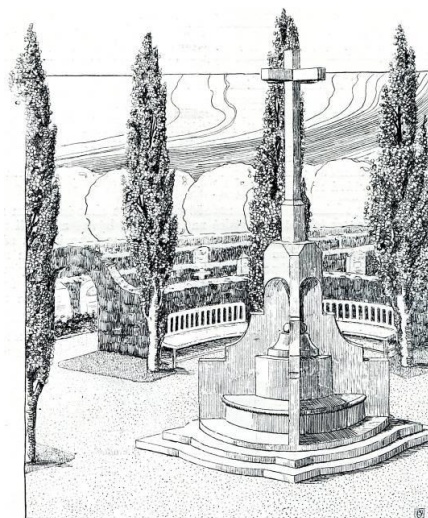
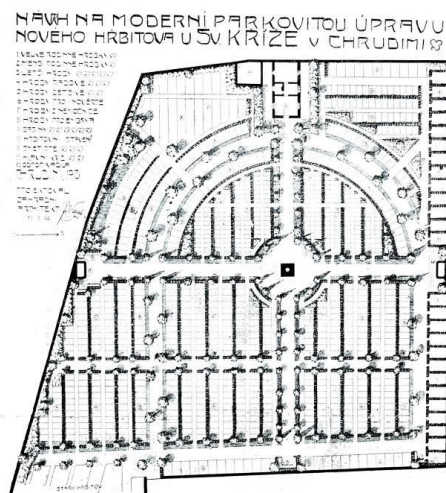
Nejvíce zakázek na úpravy zeleně bylo v rámci celé republiky zrealizováno v Pardubickém kraji. Velkým dílem k tomu přispělo Chrudimsko, místo sídla firmy Josef Vaněk. Chrudim samotná poskytovala Vaňkovi velmi širokou klientelu. „Atény Východních Čech“ jak se tehdy Chrudimi přezdívalo, byla v období 1. poloviny 20. století střediskem odborného školství. A právě učitelé byly prvními Vaňkovými zákazníky, pro které navrhoval školní zahrady. K prvním klientům z měšťanské vrstvy mu dopomohl i jeho tchán Karel Kudrna, chrudimský učitel a původní redaktor časopisu *Zahrada domácí a školní*, který byl v Chrudimi velmi váženou a oblíbenou osobností. Převážná část návrhů úprav zeleně se tak jako jinde zpočátku týkala převážně návrhů školních zahrad a vilových zahrad. Přesto v období ještě před první světovou válkou bylo upraveno okolí kostela v Tuněchodech (1912), náměstí v Prachovnicích (1913, 1914) a ve stejných letech proběhlo i několik úprav veřejné zeleně v Chrudimi.

V letech následujících navazují úpravy zeleně v Úhřeticích (1918) - realizací veřejných sadů a v Nasavrkách, kde se jednalo hned o několik projektů. Návrh veřejného parku, osázení náměstí a úpravy tzv. „Kaštanky“, která je dnes Přírodní památkou. Po té přicházejí další zakázky na úpravu stromořadí, parčíků, úprav náměstí a okolí významných městských budov z Hlinska, Slatiňan, Heřmanova Městce, Seče. Mnoho zakázek rovněž představovalo parkové úpravy okolo pomníku padlým. Po první světové válce se téměř každá obec snažila uctít památku padlých vojáků důstojným památníkem. Pomník se většinou zadával u některého z akademických sochařů a zahradní úprava se svěřovala zahradnímu architektovi.

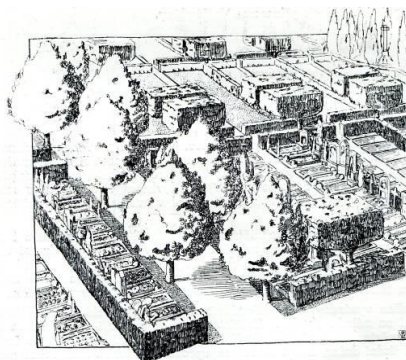
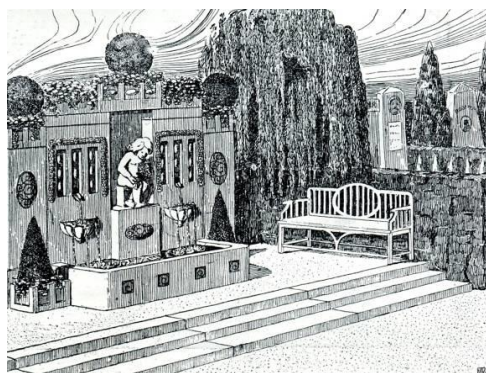

Obr. 80 Ukázka úpravy okolí pomníku padlým hrdinům

Ve své projekční činnosti Josef Vaněk reagoval i na světovou módu a sice na zakládání parkově upravených hřbitovů a urnových hájů.

Obr. 81, 82 Návrh moderní parkové úpravy hřbitova v Chrudimi

Obr. 83, 84 Návrh moderní parkové úpravy hřbitova v Chrudimi

Ve třicátých letech přibývají projekty sokolských cvičišť ve Vejvanovicích, Slatiňanech a Chrudimi, kde se jedná o realizaci tenisového klubu. Ve Slatiňanech projektuje i ovocný sad spojený se zelinářskou zahradou v rámci klášterního areálu a několik úprav zámecké zahrady. V úpravách veřejné zeleně nadále pokračuje v Chrudimi, kde projektuje i ozelenění firemního areálu Transporty a vzniklých ploch kolem nově postavené nemocnice.

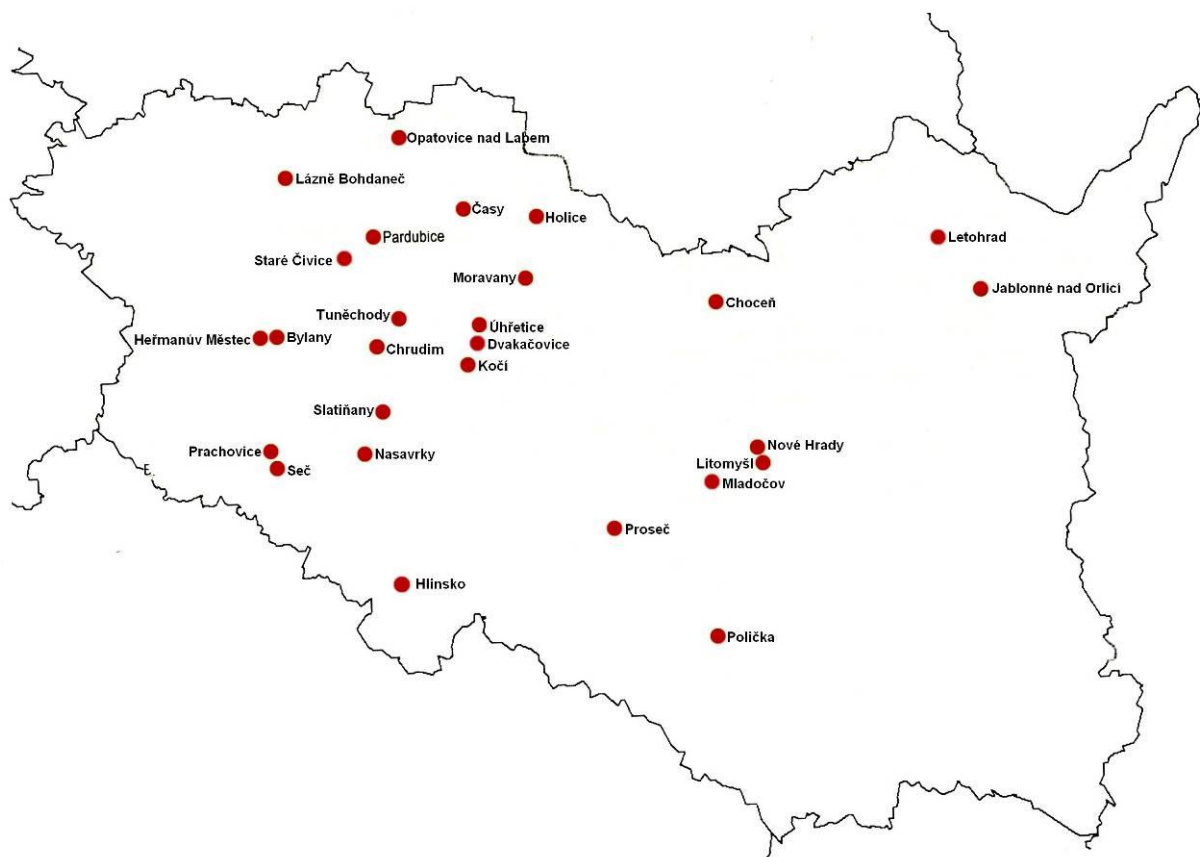
Hned za Chrudimskem se vyznačuje velkým množstvím realizovaných projektů Pardubicko. I zde je převážná část plánů směřovaná na soukromé zahrady, školní zahrady, sportoviště, veřejnou zeleň a úpravy hřbitovů. Pro Pardubice se jedná v průběhu let o několik úprav veřejné zeleně. Z větších realizací zde byly upraveny tovární areály firmy Prokop a synové, kartonážky a okolí Salesiánského chlapeckého domova. V nedaleké obci Časy Josef Vaněk navrhl úpravu kolem pomníku padlých (1931). Následovalo několik úprav náměstí v Lázních Bohdaneč, například náměstí při Masarykově lípě (1925) a v časovém odstupu let 1932 –

1942 několik úprav pro obec Staré Čivice (pomník padlým, náves a nový park). K větším zakázkám patřila úprava areálu Státního hřebčína v Nemošicích.

K nerealizovaným projektům patří úprava posvátného místa Růžového paloučku u Litomyšle (1923). V Litomyšli projektoval Josef Vaněk také veřejný park (1920). Více zakázek směřovalo i pro obec Mladočov, z úprav veřejné zeleně se jednalo hlavně o úpravu návsi (1945). Ještě před znárodněním podniku realizoval v Poličce úpravu okolí hradeb a parkovou úpravu okolí kostela (1949).

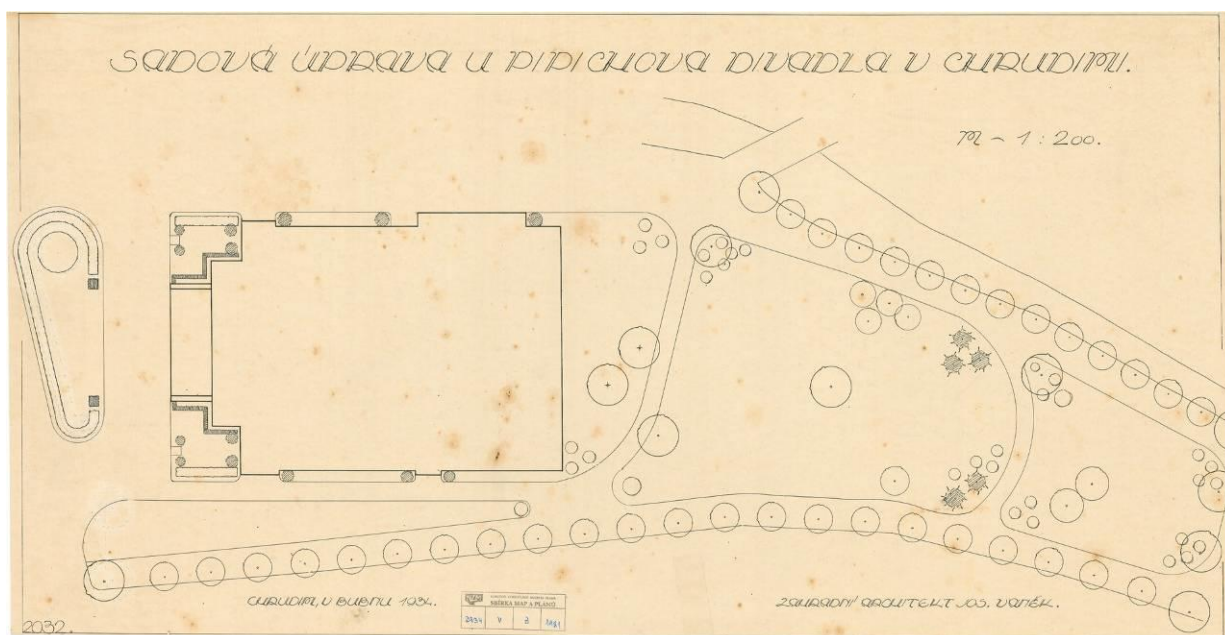
Poslední oblastí v Pardubickém kraji, která se vyznačuje velkolepými projekty vilových zahrad pro továrníky a podnikatele bylo Orlicko-ústecko. V Chocni projektuje veřejné sady a nový park (1931), o deset let později pak osázení nábřeží Orlice. Úpravu pomníků padlým realizuje v Dobřenicích (1929). V Jablonném nad Orlicí se jedná o realizaci veřejného parku pod místní školou (1935), úpravu náměstí a parkovou úpravu v okolí kostela (1942). K dalším městům, pro které Vaněk projektoval množství návrhů, patří Letohrad (dříve zvaný Kyšperk). Mimo jiné zde projektuje ozelenění ulic při nově vzniklých čtvrtích rodinných vilek.

Mapa č.1 Znázornění zjištěných měst a obcí v Pardubickém kraji, ve kterých Josef Vaněk realizoval návrhy městských parků a parkově upravených ploch

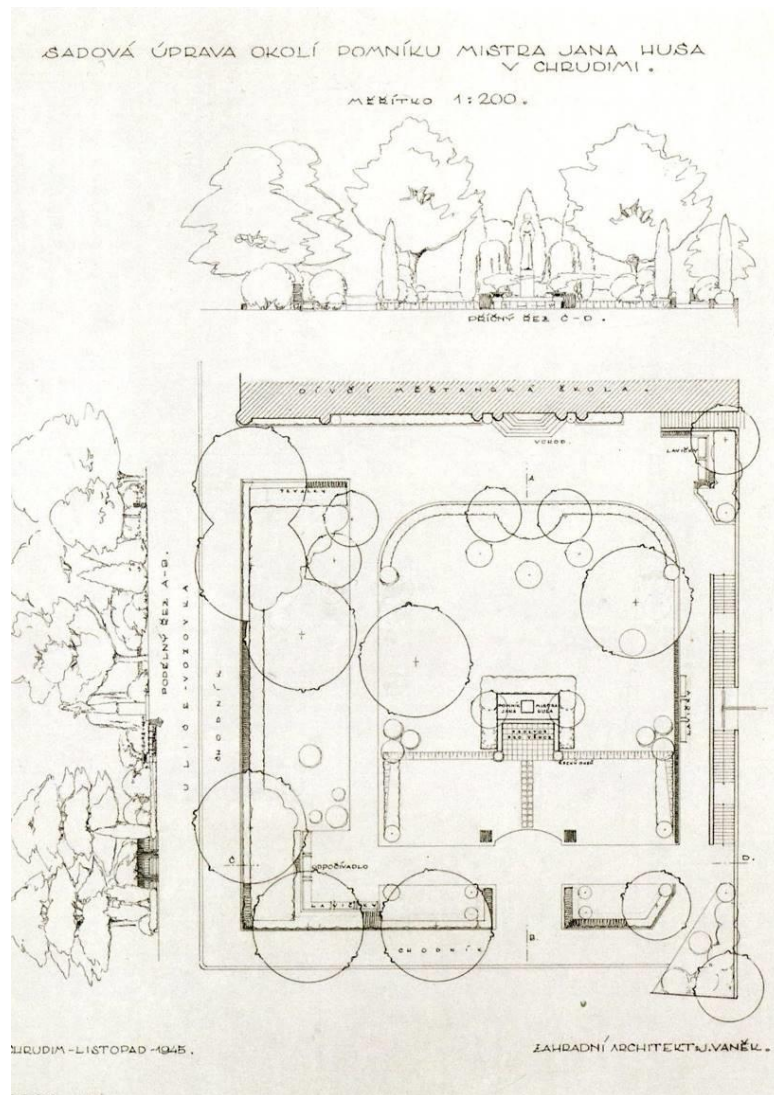
5.6.2. Výběr městských parků a parkově upravených ploch projektovaných Josefem Vaňkem v 1. polovině 20. století v Pardubickém kraji

Plán č.1 SADOVÁ ÚPRAVA ZA DIVADLEM KARLA PIPPICHA V CHRUDIMI

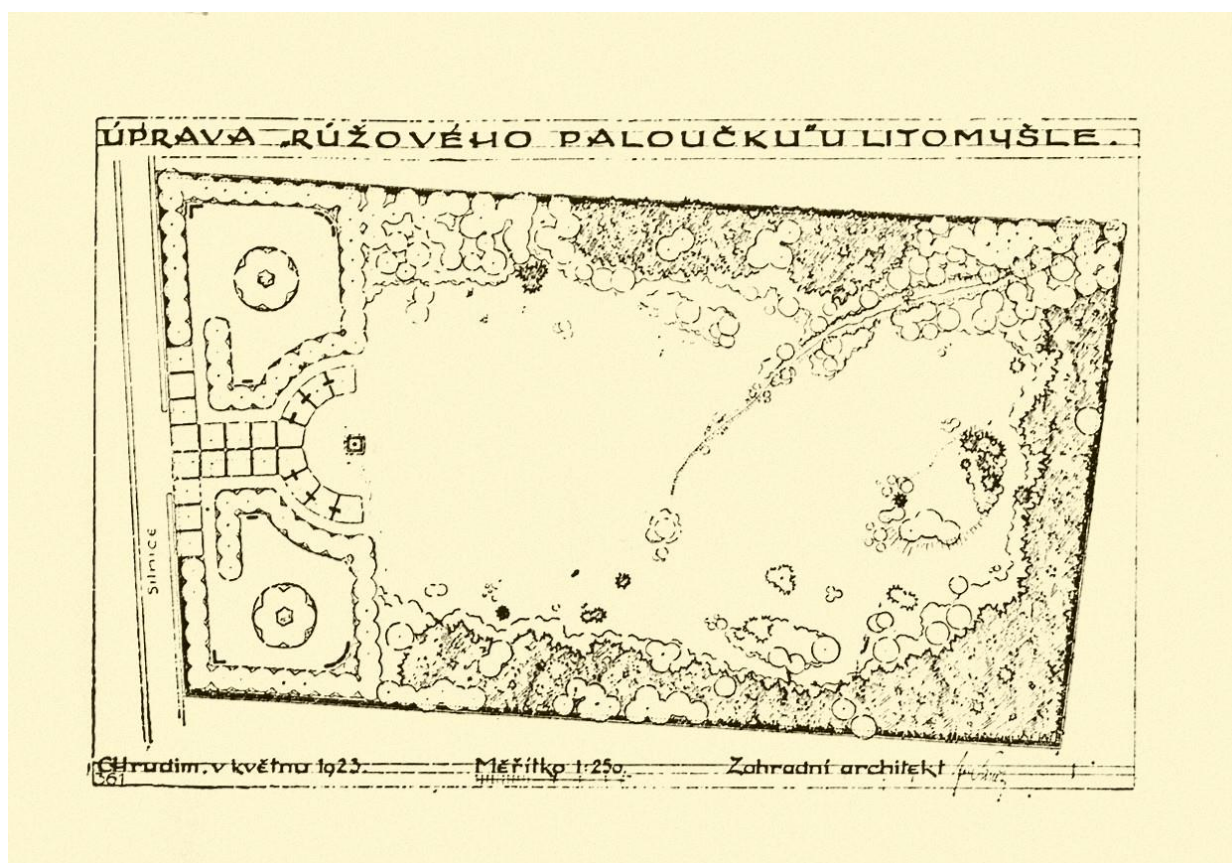
Obr. 85, 86 Pohled na úpravu zeleně za divadlem Karla Pippicha V Chrudimi

Plán č.2 SADOVÁ ÚPRAVA OKOLÍ POMNÍKU MISTRA JANA HUSA V CHRUDIMI

Obr. 87, 88 Pohled na úpravu zeleně pomníku Mistra Jana Husa v Chrudimi

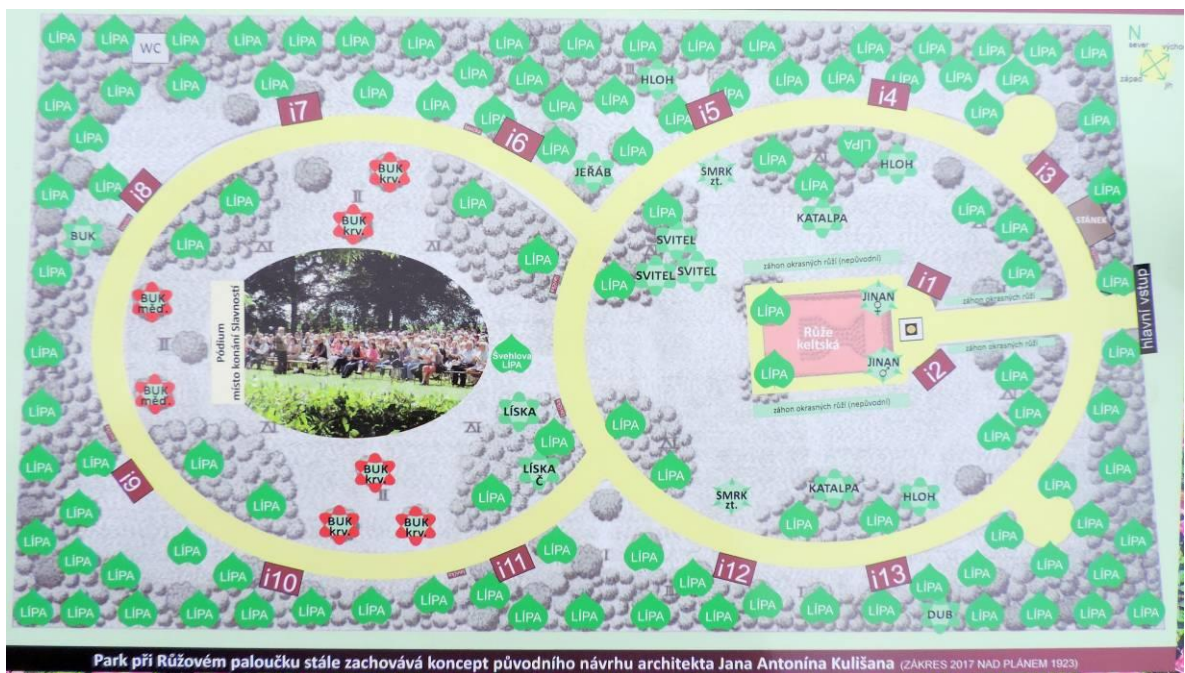
Plán č. 3 RŮŽOVÝ PALOUČEK U LITOMYŠLE

Obr. 89 Plán návrhu „Růžového paloučku“ u Litomyšle

Dle pověsti se na tomto posvátném místě v dávných dobách scházeli Čeští bratři ke konání bohoslužeb. V povědomí bylo toto místo označováno jako přírodní chrám. Ovlivněn touto

historií Josef Vaněk (1925) příchod na toto místo řešil jako vchod do basiliky. Vstupní portál představovaly lípy. Po obou stranách hlavního vstupu mělo být jakési „chrámové nádvoří“ pro návštěvníky, vytvořeno pro jejich pohodlí a utáboření. Uprostřed těchto „nádvoří“ umístil skupiny jehlancových stromů, které měly znázorňovat chrámové věže. Přímo od hlavní brány je vidět pomník, vzadu za ním palouk ve formě lesní mýtiny, připodobňující bájný historický palouček, osázený růžemi. K oživení plochy byl od středu do levého rohu veden přirozený potůček. Ze zeminy získané z prohloubení koryta potůčku chtěl Vaněk upravit malé návrší, které by pak osázel buky a smrky. Vchod na Palouček a půlkruh okolo pomníku představuje v půdorysu kalich.

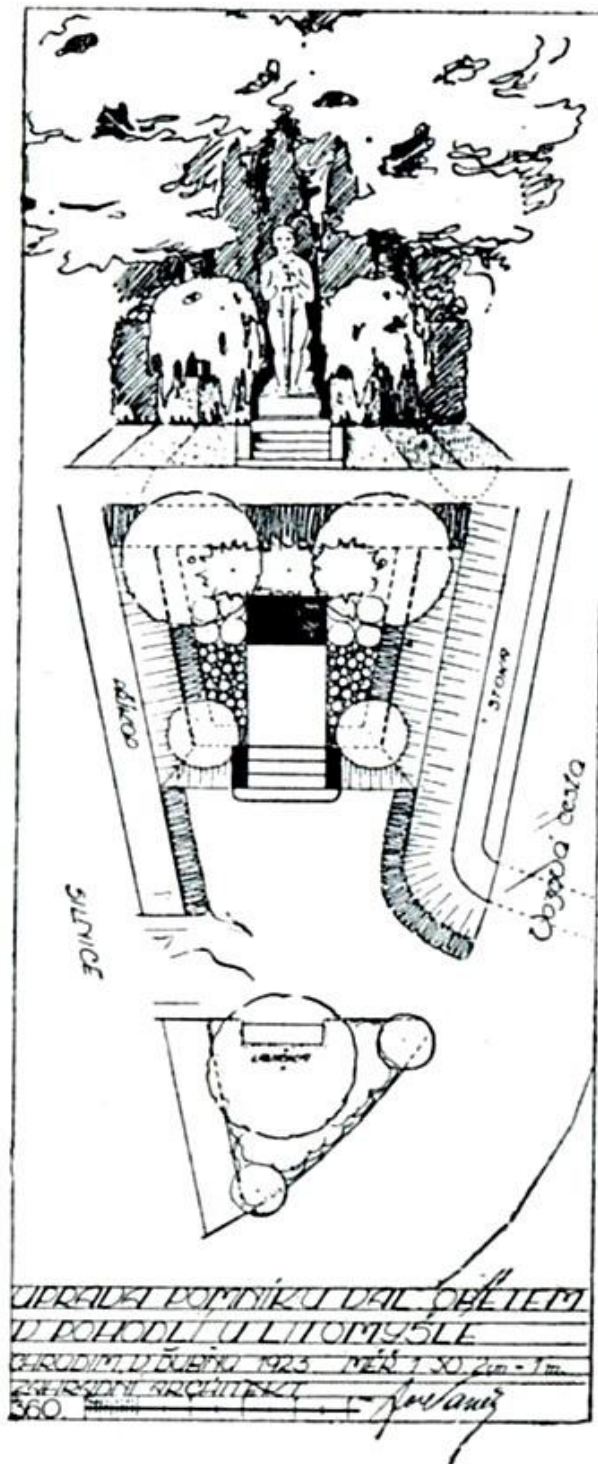

Obr. 90 Znárodnění současné výsadby na „Růžovém paloučku“ u Litomyšle

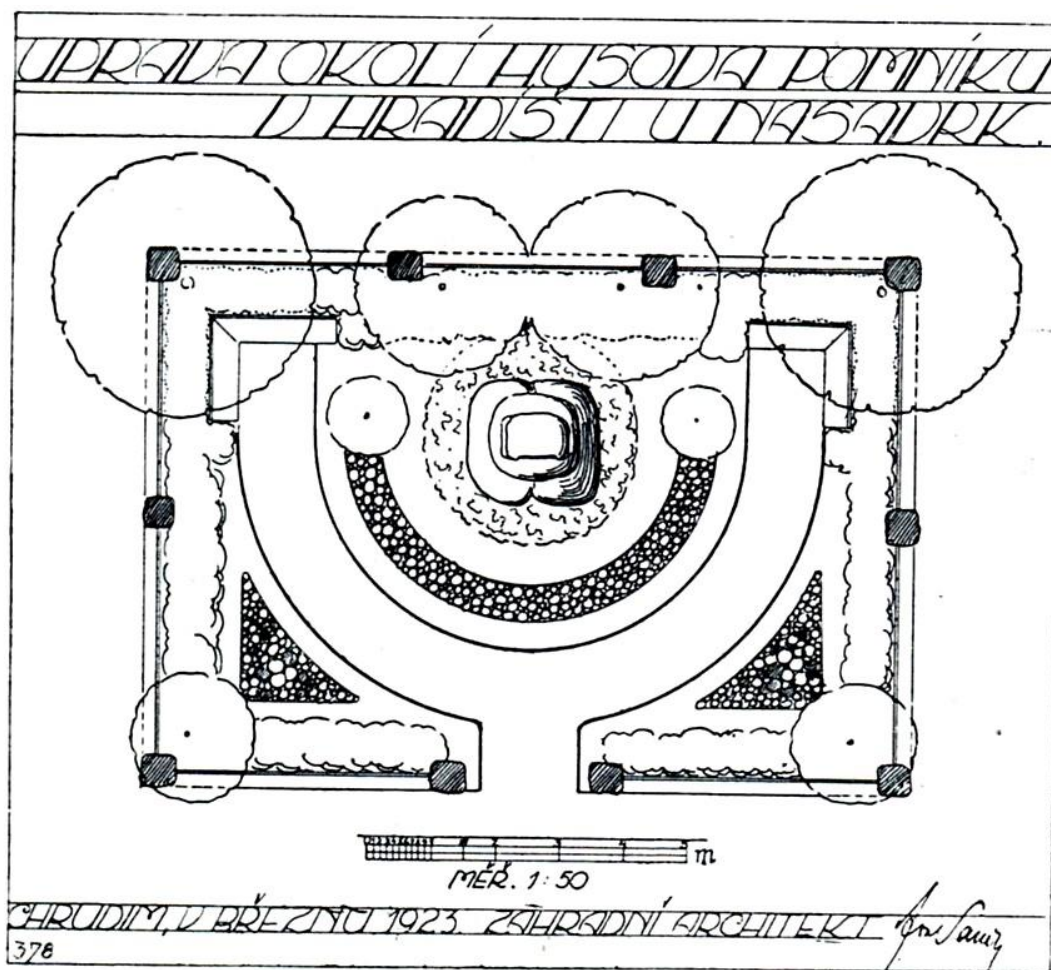
Obr. 91, 92 Pohled na pomník od vstupní brány, pohled na středovou výsadbu růží

Plán č. 4 ÚPRAVA POMNÍKU VÁLEČNÝM OBĚTEM V POHODLÍ U LITOMYŠLE

Za pomníkem jsou tři sloupovité konifery a v rozích dva *Prunusi Pissardi* fl.pl. s krvavě červeným listem. Na rabatech jsou pereny a na kraji dva smuteční stromy *Caragana pendula*.

Plán č. 5 ÚPRAVA HUSOVA POMNÍKU V HRADIŠTI U NAsAVRK

Za pomníkem jsou vysazeny dva topoly a v rozích krvavé buky. Před pomníkem půlkruhové rabato s červenými růžemi keřovými. oba trojúhelníky v rozích jsou osázeny bíle kvetoucími perenami. Kolem plotu jsou bíle kvetoucí křoviny a v rozích červenolistý *Prunus Pissardi*. Veškeré rostlinstvo je v barvě bílé a červené.

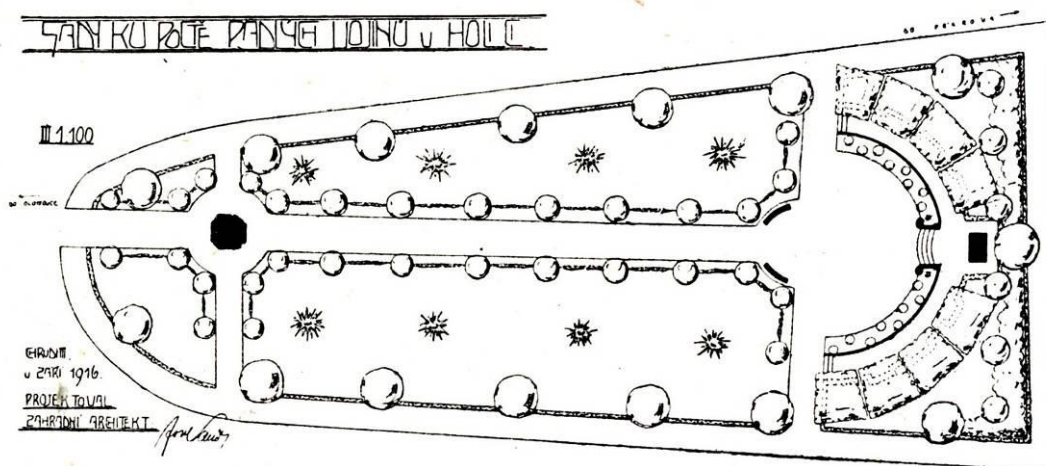
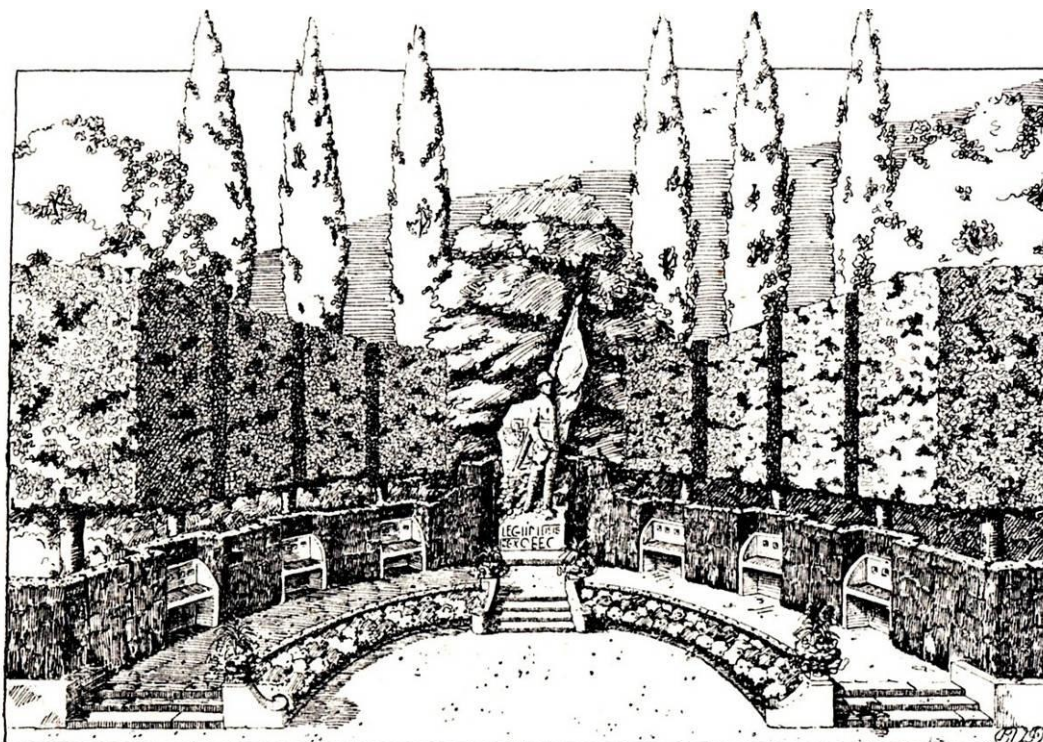
Obr. 93, 94 Perspektiva návrhu pomníku v Hradišti, pohled na současný stav pomníku

Plán č. 6 NÁVRH NA PARKOVITOU ÚPRAVU NÁMĚSTÍ V PRACHOVICÍCH

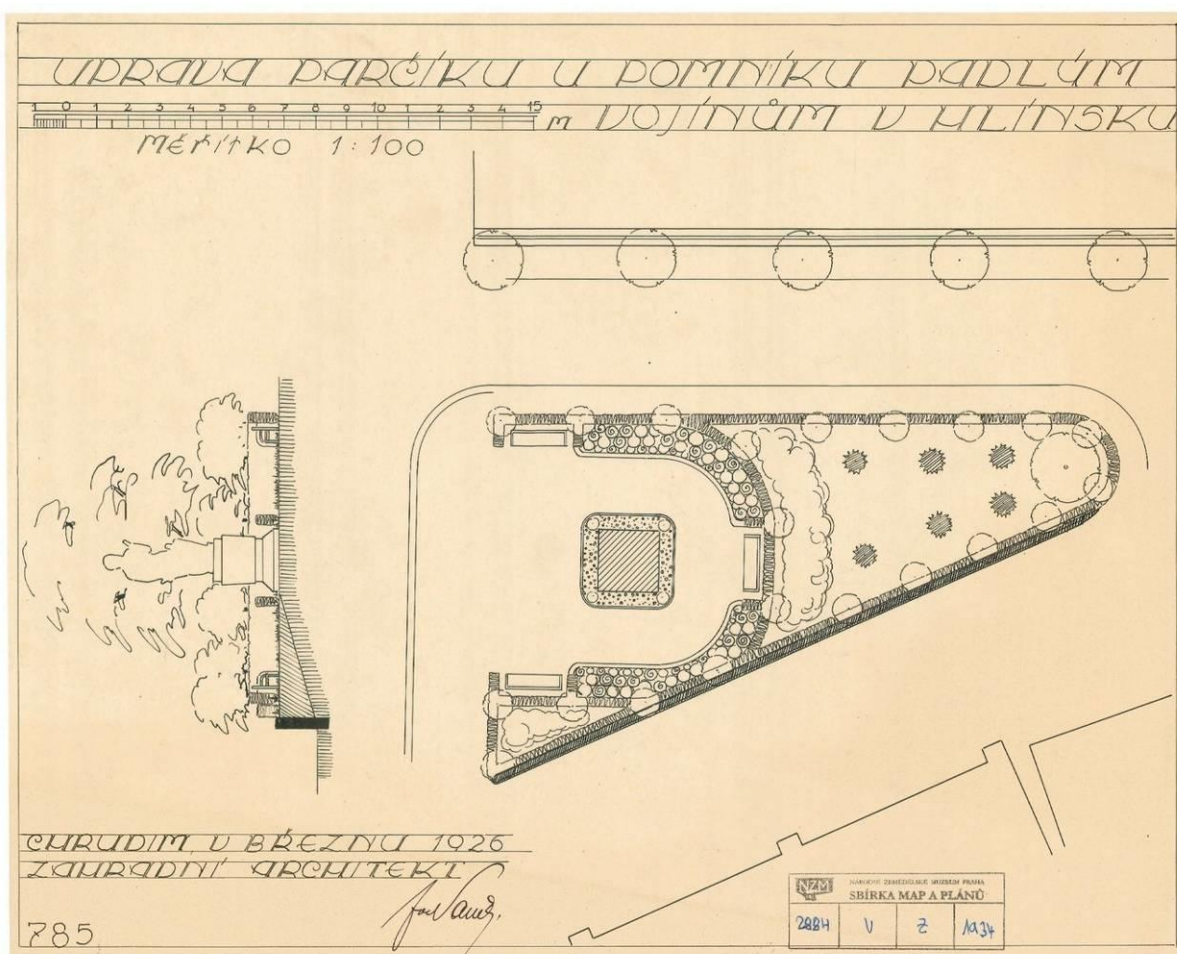
Při úpravě náměstí byl brán zřetel na stávající komunikace a chodníky, které byly lemovány lipovými alejemi. Podél cest byla situována četná odpočívadla. V ostatních částech náměstí spíš převažovala trávnicková plocha s různými ozdobnými křovinami a stromy. Uprostřed náměstí byla vysázena skupina s křovinami, která mohla později sloužit jako místo pro pomník.

Plán č. 7 SADY KU POCTĚ PADLÝCH VOJÍNŮ U HOLIC

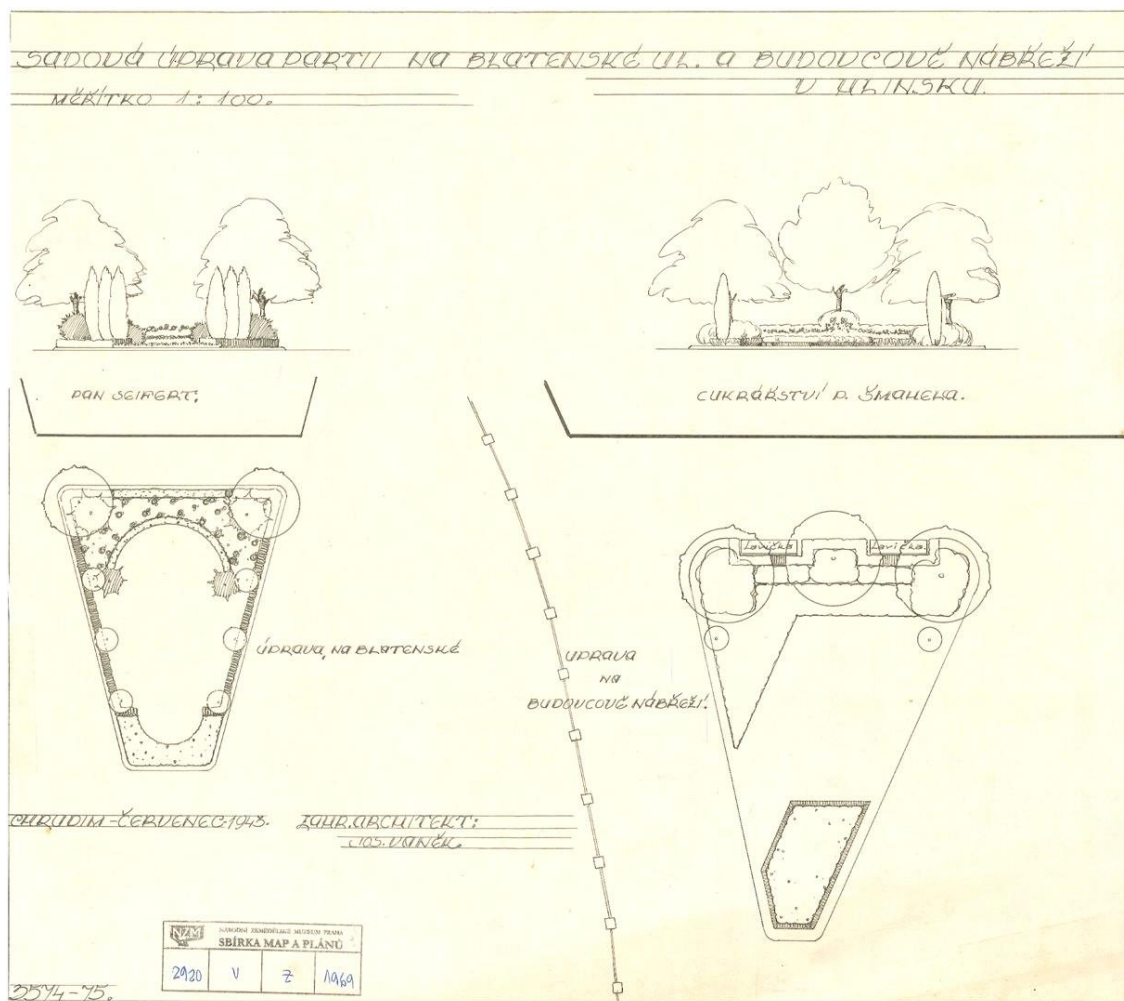
Projekt spočíval v celkové úpravě stanoviště a ve vhodném umístění památníku pro padlé vojíny. Socha na levém konci se měla zachovat. Na širším konci plochy byla navezena navážka a upravena v půlkruh. Uprostřed bylo postaveno hlavní schodiště a kolem vedlejší schody. Půlkruhová cesta je na přední straně lemována živým plotem z buxusů, na zadní straně stříhaným živým plotem z vysokých zeravů, nad nimiž se rozkládají do krychle stříhané mohutné lípy. Uprostřed je mohyla a za ní stojí krvavý buk. Pozadí tvoří jehlancovité vysoké topoly. Ve středu celé plochy vede hlavní cesta, osázená červenými hlohy, spojovanými věncovým z pnoucích růží. Ve středu ploch jsou stříbrné smrčky.

Plán č. 8 ÚPRAVA PARČÍKU U POMNÍKU PADLÝM VOJÍNŮM V HLÍNSKU

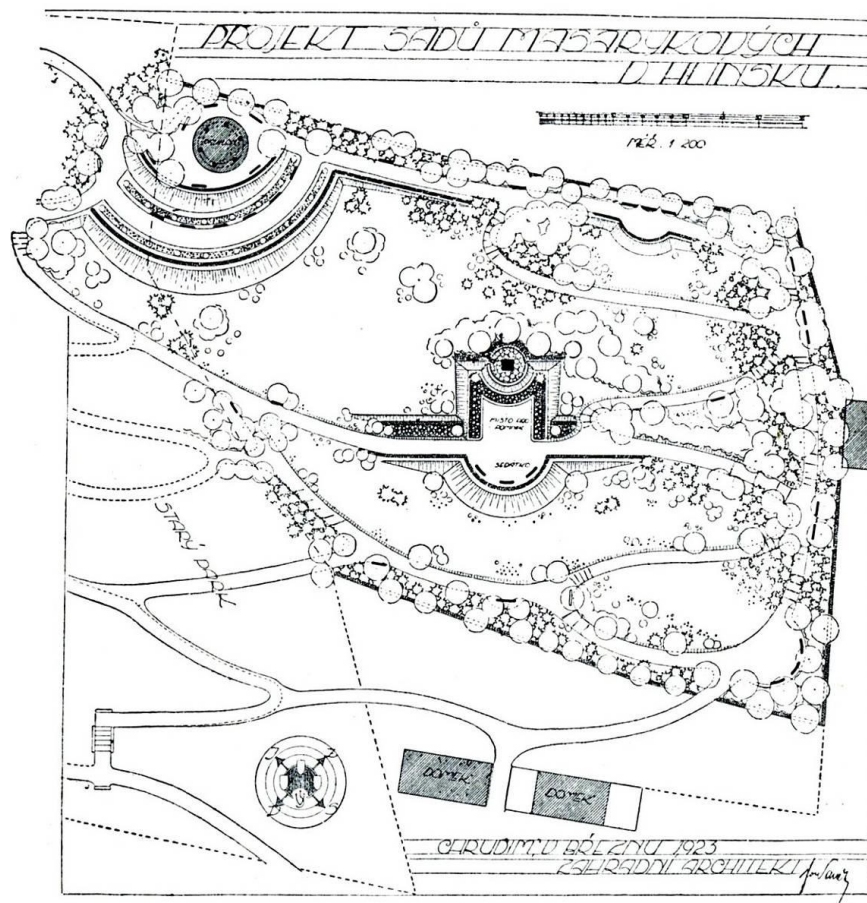
Obr. 95, 96 Pohled na současnou parkovou úpravu okolo pomníku

Plán č. 9 SADOVÁ ÚPRAVA PARKU NA BLATENSKÉ ULICI A BUDOVCOVĚ NÁBŘEŽÍ V HLINSKU

Obr. 97, 98 Pohled na současnou parkovou úpravu nábřeží

Plán č. 10 PROJEKT SADŮ MASARYKOVÝCH V HLINSKU

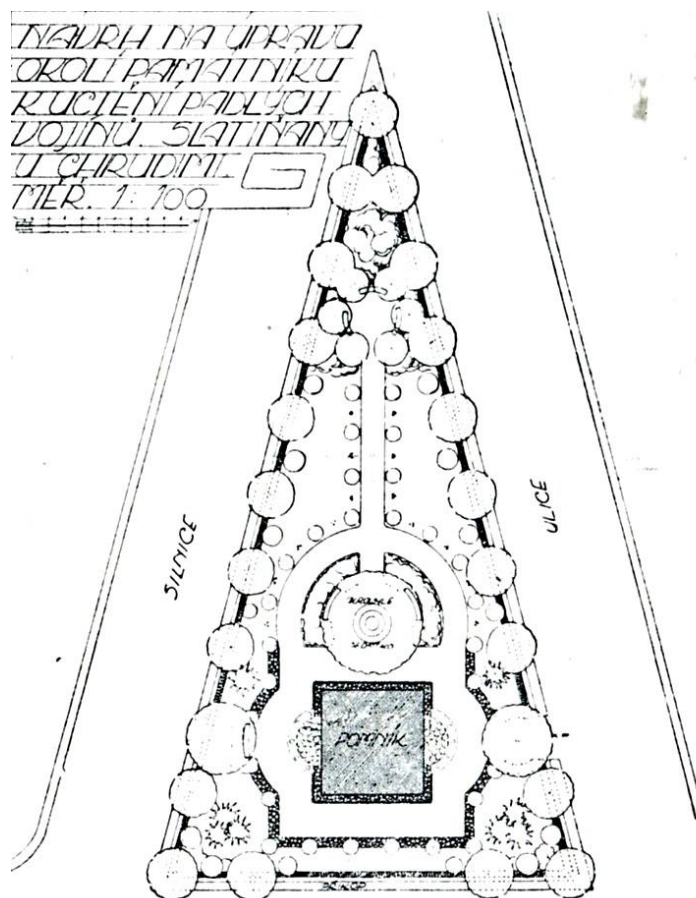

Projekt spočíval na rozšíření starého parku na velmi nerovném pozemku. Na nejvyšším místě je uprostřed situován pavilon, sloužící zároveň jako rozhledna po okolí. Uprostřed parku je projektován pomník presidenta Masaryka.

Obr. 99 Masarykovy sady v Hlinsku

Plán č. 11 NÁVRH NA ÚPRAVU OKOLÍ POMNÍKU K UCTĚNÍ PADLÝCH VOJÍNŮ, SLATIŇANY U CHRUDIMI

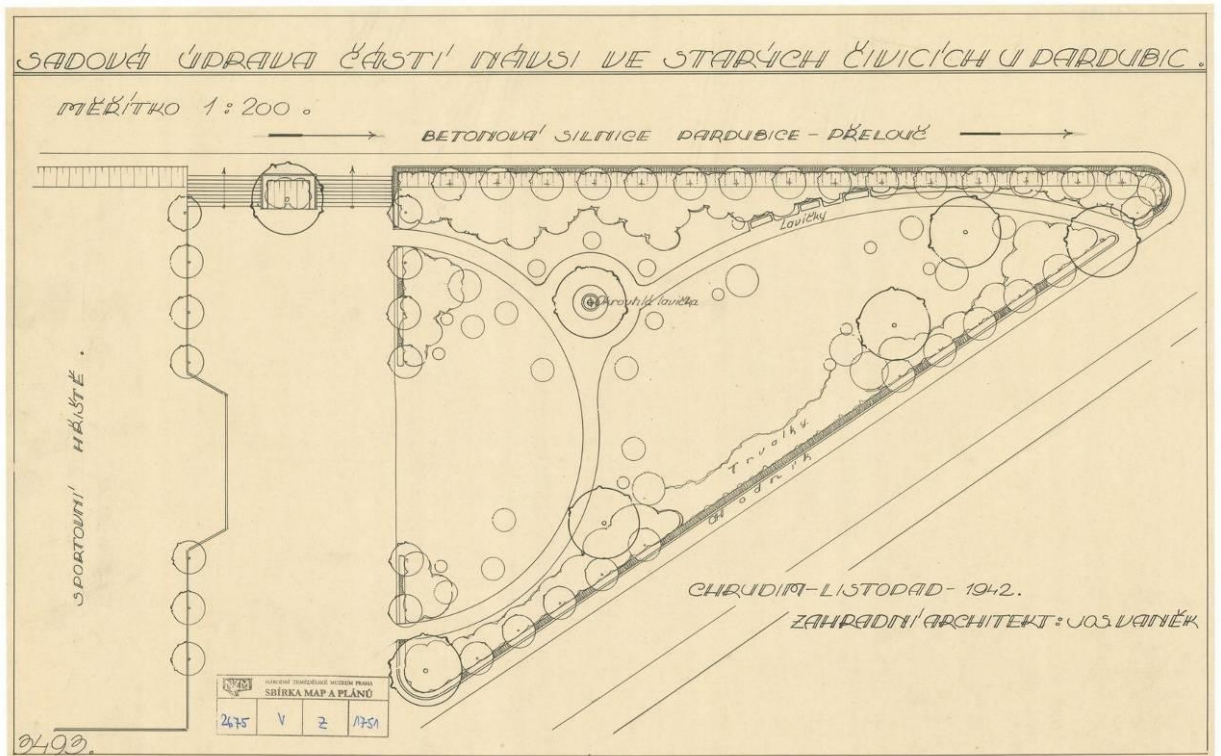
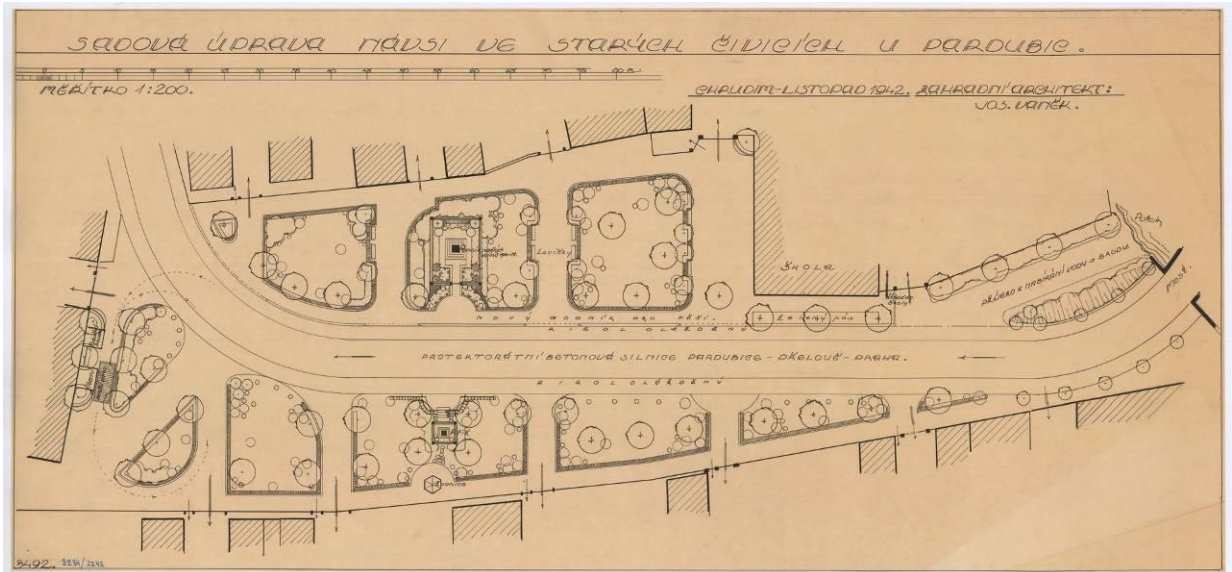
CHRUDIM, ÚNDR. 1923. ZŠHRADNÍ ARCHITEKT

Za pomníkem a po obou stranách pomníku stojí tři staré lípy, které byly ponechány. Při hranici vysázeny kulovité stromy a živý plot. Za cestou u pomníku jsou rabata s perenami a stromky šeríku. V pozadí je odpočívadlo.

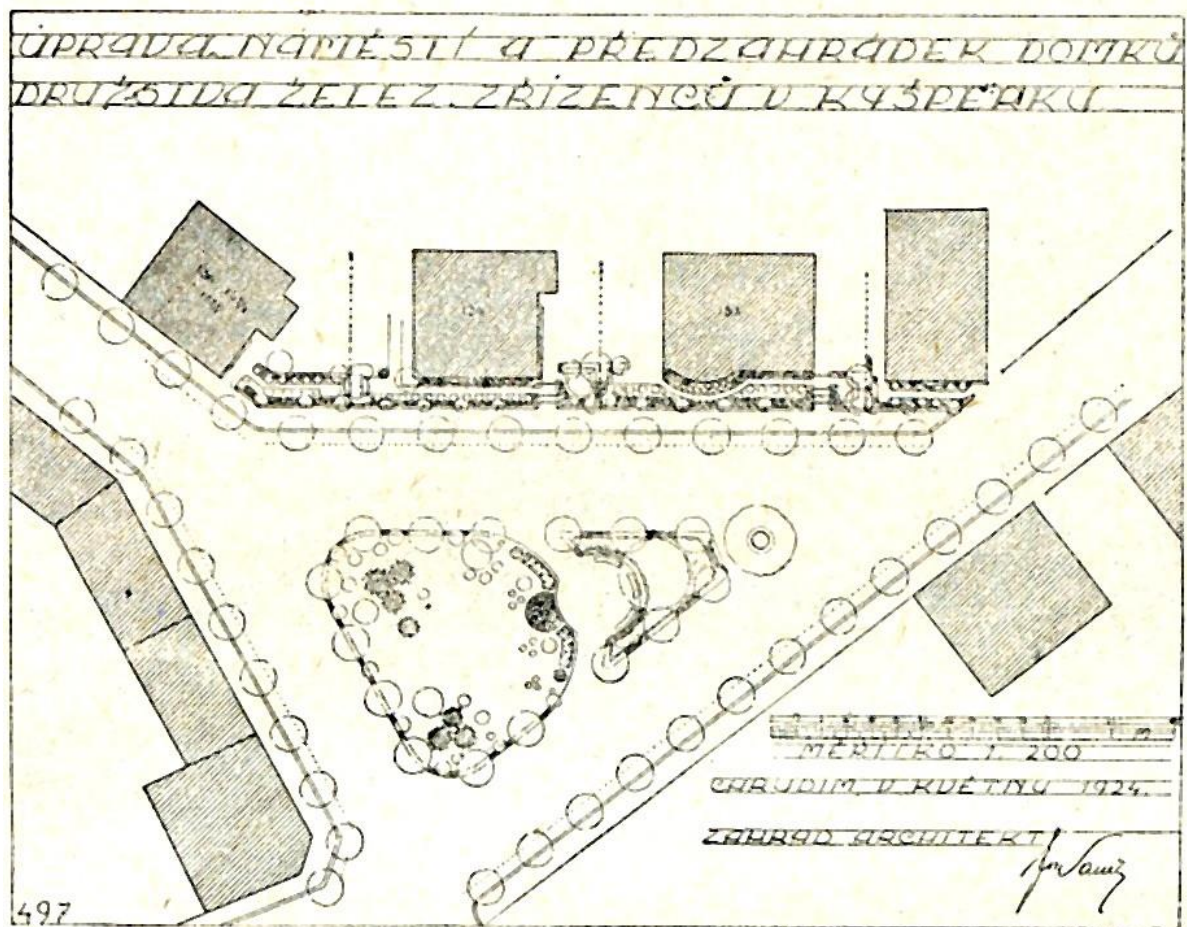

Obr. 100 Pohled na současnou úpravu pomníku

Plán č. 12 SADOVÁ ÚPRAVA NÁVSI VE STARÝCH ČIVICÍCH U PARDUBIC

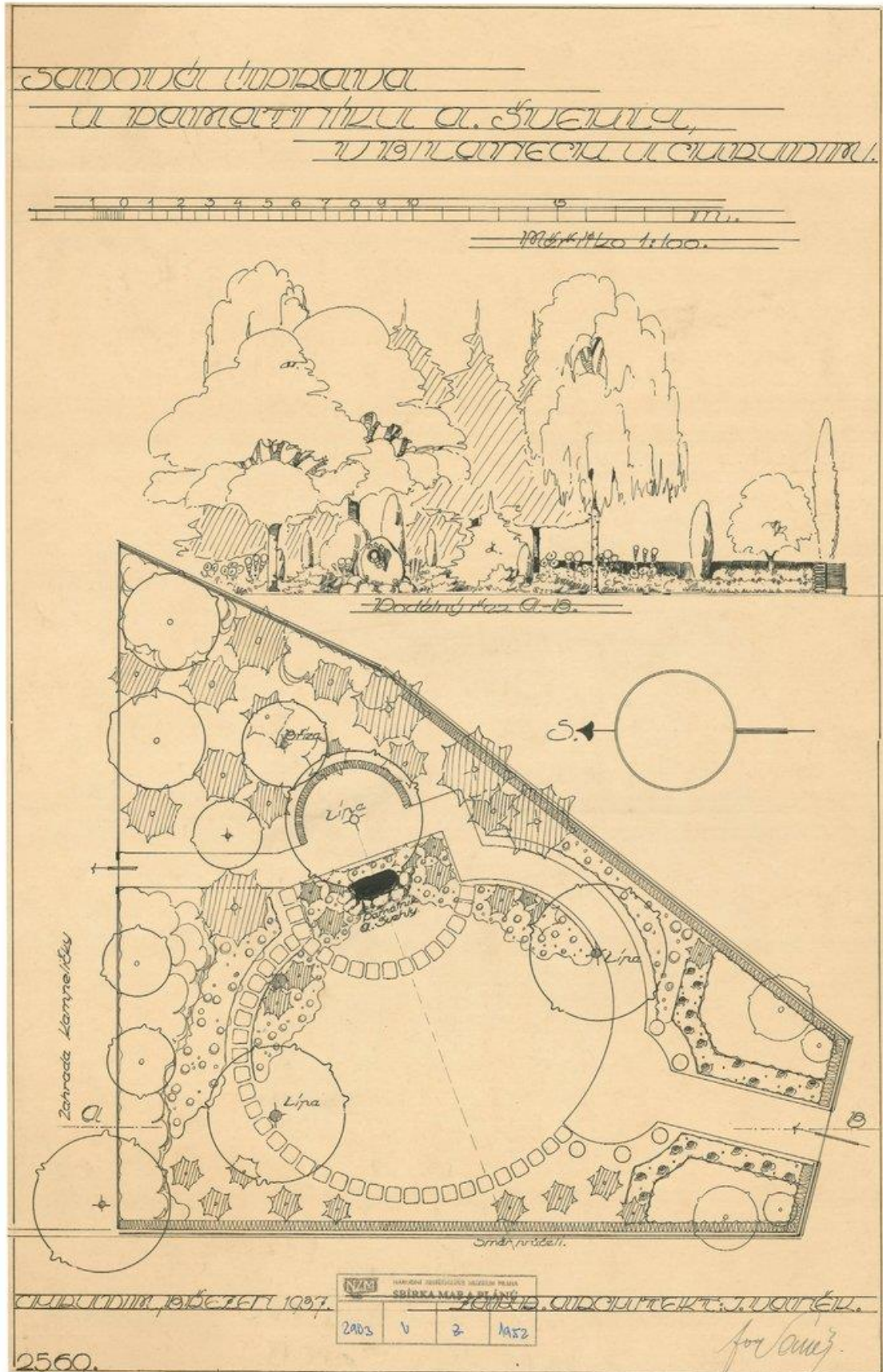

**Plán č. 13 ÚPRAVA NÁMĚSTÍ A PŘEDZAHRÁDEK DOMKŮ DRUŽSTVA
ŽELEZNIČNÍCH ZŘÍZENCŮ V KYŠPERKU**

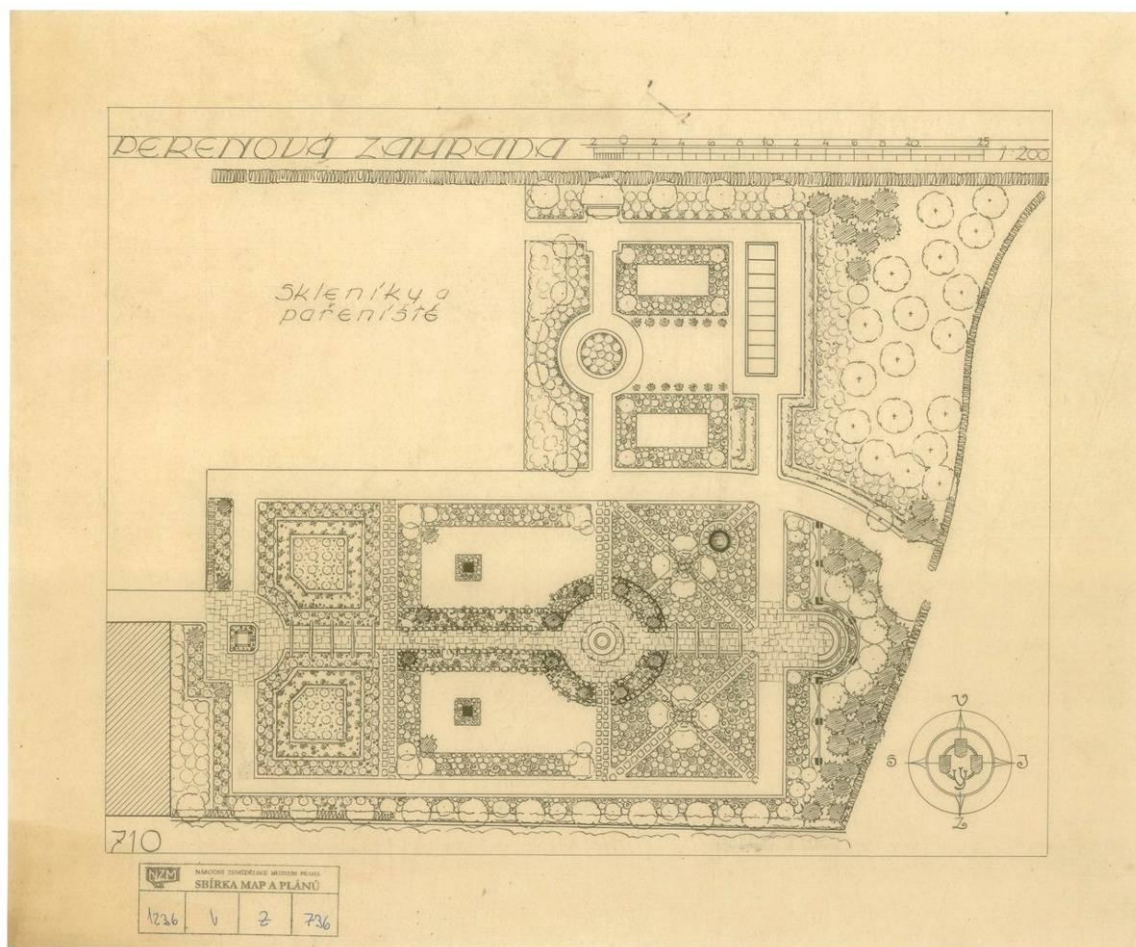

Předzahrádky jsou osázené hlavně růžemi a perenami. Zahrádky vroubí drátěný plůtek v betonové podezdívce. Jednotného rázu všech zahrádek bylo docíleno použitím oblouků šlahounovitých růží zdobících plůtek. K chodníků byly vysazeny kulovité javory. Pod stávající smuteční vrbu umístil kruhové odpočívadlo, okolo živý plůtek. Parčík dále dotváří výsadba několika okrasných jehličnanů, stromků, keřů a peren.

Plán č. 14 SADOVÁ ÚPRAVA U PAMÁTNÍKU A. ŠVEHLY V BYLANECH

Plán č. 15 PERENOVÁ ZAHRADA V ZÁMECKÉM AREÁLU VE SLATIŇANECH

Obr. 101, 102 Pohled na současný stav zahrady

6 DISKUZE

Období první poloviny 20. století, zvláště pak období prvorepublikové bylo dobou, kdy naše země byla na vrcholu vyspělosti a zaujímala přední místo v rámci Evropy. České země se vyznačovaly moderním smýšlením a plánováním jak v architektuře, tak v urbanismu. Doba první republiky podporovala vyšší společenské vrstvy, a právě zde se nastartoval zájem o úpravu okolí vil a veřejných prostranství. Za podpory již zmíněné vyšší společnosti vzniklo mnoho nových moderních objektů i celých čtvrtí. Postupně se tak neoddelitelnou součástí obydlí stávaly velmi vkusné, odborně založené zahrady.

Dobře nastartovaný pokrok se udržel až do 50. let minulého století, kdy z politických důvodů docházelo ke změně majetkových poměrů. Objekty měnily nejen své majitele, ale často byly přizpůsobovány i novým účelům. Nebyly ani pracovní síly, ani finance na údržbu do té doby luxusně udržovaných zahrad, což předznamenalo jejich postupnou zkázu. Často byly ztraceny i původní nákresy, plány výsadeb i dobové fotografie jednotlivých objektů.

Tento neutěšený stav přetrval až do konce minulého století, kdy v 90. letech v rámci restitucí bylo mnoho majetku navráceno původním majitelům. Jedním z trendů, který přetrvává i v století současném, je stále více se zvyšující zájem o historii, historické objekty a rekonstrukce historických vilových zahrad i parků. Mnoho měst přistoupilo a přistupuje v rámci revitalizací zeleně měst k častým rekonstrukcím parků, či parkových úprav kolem pomníků aj., ve snaze docílit alespoň částečného vzhledu z doby jejich vzniku. Jak se toto počínání daří, se můžeme často sami na vlastní oči přesvědčit.

Bohužel mnohá prostranství veřejné zeleně se do dnešní doby nezachovala vůbec, a to ani v náznaku, v mnohých případech, ale zůstaly ještě zachovány letité dřeviny. Opakem tomu je případ některých vilových zahrad, které mohou být díky mnoha zachovaným architektonickým i zahradním prvkům brány jako cenné kulturní dědictví, které je nutno zachovat pro generace budoucí. Budeme-li pátrat po stopách projektů zahradního architekta Josefa Vaňka, nalezneme rovněž pouhý zlomek dochovaných prvků, podle kterých můžeme dané objekty identifikovat. Opírat se můžeme především o existenci dochovaných vzrostlých dřevin či většinou o torza někdejších trendů své doby jako jsou altánky, besídky, bazénky aj. Všechny tyto zachovalé stopy, které Josef Vaněk prostřednictvím svého díla zanechal, do nás vnáší nostalgiu a představy o době dávno minulé.

Můžeme si položit otázku, jak je možné, že Josef Vaněk za svůj velmi čínorodý život stihl vyprojektovat tolik plánů a přitom vést vzkvétající firmu? Mohl to vůbec stihnout? Odpověď je snadná. Ano, mohl. Josef Vaněk byl člověk mnoha předností. V první řadě byl velkým

odborníkem a pro svou věc velmi zapáleným. Za druhé byl velmi schopným podnikatelem, byl velice precizní a pečlivý. Díky studiu a praxi v cizině měl potřebné zkušenosti k založení takové firmy a rovněž znalost cizích jazyků mu byla velkou výhodou. Doba počátku dvacátého století rovněž podnikání takového charakteru nahrávala. Obor, ve kterém podnikal byl zcela novým a postupem času velmi žádaným. Taktéž zvolené místo pro podnikání – Chrudim, mělo za sebou již dobrou školkařskou tradici a byly tu vhodné půdní podmínky. Nejdůležitějším však pro celý chod a vzrůst podniku byli jeho zaměstnanci – kreslič, zahradníci, zahradní architekti, technici, administrativní pracovníci či jiní specialisté, kteří se starali o jednotlivé oddělení závodu. Nic z toho by ale nebylo platné bez obrovského rodinného zázemí, které mu poskytovala především jeho manželka Ludmila.

Množství menších zahrad při rodinných vilkách či domcích se rovněž v základu opakovaly, proto jich mohlo být vytvořeno tak veliké množství. Většího rozmachu ve fantazii, i když rovněž vedenou určitými pravidly, si mohl dovolit při navrhování vilových zahrad pro majetné umělce, podnikatele a továrníky či v krajinářských úpravách na podstatně větších plochách. Jak můžeme tušit, hrála zde roli i finanční hotovost majitele zahrady.

Zajímavá je představa, jak by asi podnik vypadal dnes, do jakých rozměrů by se rozrostl či naopak, kdyby nepřišla válka a po ní znárodnění. Prvorepubliková Chrudim, místo sídla firmy Josefa Vaňka, byla ve všech směrech soběstačná, s plně zastoupenými všemi obory. Byl tu pivovar, lihovar, nedaleko cukrovar, věhlasný podnik Transporta, jehož součástí byl vedlejší závod Leguma, rychlírna zeleniny, která byla snad první tohoto druhu u nás a nejmodernější v celé střední Evropě a mnoho dalších. Historii ale nelze vrátit a to ani věhlasnou slávu někdejšího Vaňkova závodu. Důležité ale je pokusit se zachovávat odkaz našich předků a brát si z jejich díla ponaučení. V tomto směru si myslím, že tvorba Josefa Vaňka plně splnila svůj účel, neboť mnohé jeho odborné knihy a publikace dosud nebyly překonány a jsou tak neustále cennými rádci, tak jak si to Josef Vaněk přál.

7 ZÁVĚR

Diplomová práce, vypracovaná na téma Vývojové trendy v návrzích městských parků ve východních Čechách v tvorbě zahradního architekta Josefa Vaňka v 1. polovině 20. století, zahrnuje tvorbu tohoto prvorepublikového velikána a dále je věnována studiu a shrnutí trendů zahradních prvků používaných zmiňovaným zahradním architektem v průběhu jeho celé tvorby.

Hlavní pozornost je pak věnována městským parkům, parkově upraveným plochám ve východních Čechách, zvláště pak Pardubickému kraji a charakteristice používaných vegetačních prvků Josefem Vaňkem. Důležitou součástí tvoří vypracovaný seznam těchto parků a parkově upravených ploch, doplněný o existující plány a ve vybraných příkladech i současnou dokumentací.

Pro vytvoření charakteristiky obecných pojmů souvisejících se zadaným tématem diplomové práce bylo potřebné studium se všemi historickými, společenskými i politickými souvislostmi.

Josef Vaněk byl významný zahradní architekt, redaktor, nakladatel, publicista, odborný spisovatel, školkař, ovocnář a v neposlední řadě neúnavný průkopník a propagátor československého zahradnictví. Proslul jako velmi plodný projektant a realizátor zahrad i veřejné zeleně. Přestože doba aktivního působení Josefa Vaňka trvala necelých čtyřicet let, počet jeho zrealizovaných projektů přesáhnul čtyři tisíce plánů. Setkat se s nimi můžeme nejen v České republice, ale i za jejími hranicemi. Zvláště zachovalé realizace najdeme v zahrádkách rodinných domků, jejichž návrhům věnoval nejvíce času. Tvorba Josefa Vaňka je díky jemu samotnému jedinečně zmapována, důkazem toho je jeho velmi obsáhlý rodinný archiv.

Diplomová práce klade důraz na jedinečný pokrok v přístupu k zvelebování přírodního okolí nejen u rodinných domů, ale i v celé širší veřejné zeleně. Vyzdvihuje kompoziční principy způsobů zakládání zahrad, jejich propojenost s domem či budovou, využívání uměleckých, stavebních i vegetačních prvků. Tvorbu Josefa Vaňka, ale i ostatních prvorepublikových architektů, silně ovlivnilo studium v zahraničí. Nasbírané vědomosti a zkušenosti využili ve své tvorbě v domácích projektech. Díky nim zahradní umění nezaostávalo za jinými státy, ale rozvíjelo se kupředu souběžně s dobovými mezinárodními trendy. Zvláště pak svou celoživotní publikační činností položili základ naší moderní zahradnické literatury. Josef Vaněk napsal či se podílel na vydání desítek knih a článků o zahradnickém oboru. Vaňkova technická kancelář spolu se školkařským a květinářským úsekem vyprodukovala a

zrealizovala několik tisíc projektů domácích a vilových zahrad, sportovišť, veřejných parků, úprav náměstí, pomníků, hřbitovů, nemocničních a jiných areálů.

Ve svých počátcích byla tvorba Josefa Vaňka inspirována ještě historizujícími motivy, kde velkou úlohu hrála míra zdobnosti. V této době byl pro Vaňka velikým vzorem zahradní architekt Josef Thomayer. Považoval ho za svého učitele a hlavního poradce. Důkazem toho je do současné doby zachovaná bohatá korespondence, uložená v rodinném archivu rodiny Vaňkovy v Chrudimi.

Typické pro vilové a menší rodinné zahrady navržené Josefem Vaňkem bylo funkční dělení zahrady na část okrasnou a užitkovou. Okrasná část zahrady byla typická pestrým květinovým parterem s besídkou či pergolou, často ozvláštněná i rosariem s vodním prvkem či plastikou. Základním prvkem užitkové zahrady byl ovocný sad, tvořený pro Josefa Vaňka velmi oblíbenými ovocnými zákrsy. Zahrada byla plánovaná vždy se zřetelem na půdorys rodinného domu či budovy, náhradou pak mohla být besídka nebo jiná zahradní stavba. Jednoznačný pro zahrady byl vždy pravidelný květinový parter, umístěný a založený v ose budovy. V zahradách o větší výměře přecházela zahrada do ploch krajinářsky řešených s výsadbou skupin i solitérů dřevin a keřů.

Charakteristickým rysem pro Vaňkovu tvorbu byla oblíbenost v barevnosti a kontrastních kombinacích v používaných rostlinách. K výsadbám používal různobarevné intenzívně kvetoucí letničky, nejvíce preferovanými však pro jeho užívání byly trvalky. Právě proto je Josefa Vaňka odbornou veřejností nejvíce vnímán jako popularizátor pěstování trvalek. Rovněž je považován za zakladatele moderního perenářství a jeho šíření do soukromých zahrad. Období 1. poloviny 20. století, zejména pak období trvání první republiky můžeme považovat i za dobu největší popularity trvalek a trvalkových výsadeb.

Josef Vaňka patřil k velkým milovníkům růží. Využíval je ve všech jejich formách, jako plazivé, převislé či stromkové aj. Často kombinoval záhony růží s jehličnany např. s tisem, který podle Vaňka vytvářel jedinečnou tmavou kulisu pro vyniknutí krásy růží. Součástí zahrad byly nezřídka i aleje tvořené plnokvětými hlohy, mandloněmi či šeríky, podílely se tak rovněž na zvýšení celkové barevnosti zahrady. Další neodmyslitelnou součástí každé zahrady byl prvek drobné zahradní architektury, jako besídka, loubí nebo pergola často doplněné o zahradní nábytek či lavičku, sloužící k oddechu ve stínu. Tyto stavby, natřené výhradně bílým nátěrem, situoval před tmavé pozadí, tvořené z jehličnatých dřevin. Dřevěné zahradní stavby nechával obrůst popínavými rostlinami. Charakteristickým prvkem, který nechyběl v žádném plánu byla tvarovaná vegetace, jako například živé pravidelně stříhané ploty či stěny. To, co Josefa Vaňka snad nejvíce proslavilo, bylo jeho masivní propagování používání ovocných

zákrasů. Tyto zmenšeniny ovocných stromů způsobovaly doslova převrat v sadovnictví. Jedním z důvodů bylo jejich velké uplatnění v malých zahradách. Oblibou v tvarování stromů a nejen ovocných se Josef Vaněk zásadně lišil od jiných zahradních architektů.

Zahradnímu architektu Josefu Vaňkovi bylo věnováno již mnoho prací a tištěných publikací, nicméně autorka věří, že tato práce je přínosná a čtenářům je formou této práce předložen ucelený přehled na vývoj veřejné zeleně, potažmo městských parků, vztažených na tvorbu zahradního architekta Josefa Vaňka v období 1. poloviny 20. století.

8 SEZNAM LITERATURY

- TÜZIN, B. I. 2009 et col. A Multi-Criteria Evaluation of Green Spaces in European Cities. In *European Urban and Regional Studies* 16 (2). 193 – 213.
- BALANÁNOVÁ, P. 2000. Zeleň v ulicích. *Urbanismus a územní rozvoj*. III. (3). 32–33.
- BATĚK, L. 1911. Pokrok v sadovnictví našich měst. *České zahradnické listy*. VIII. (20). 252 – 253.
- BYRNE, J. et WOLCH, J. 2009. Nature, Race, and Parks. Past Research and Future Directions for Geographic Research. In *Progress in Human Geography* 33 (6). 743 – 765. [cit. 2018-01-06]. Dostupné z <http://users.clas.ufl.edu/msscha/landarch/readings/nature_race_parks.pdf>
- ČERNÍK, J. 1929. Které alpínky vysázíme na květnatou zeď? *Zahrada*. XXIII. 242 – 243.
- ČERNÍK J. 1929. Které alpínky vysázíme na květnatou zeď? *Zahrada*. XXIII. (17). 264 – 265.
- FALKE, J. (rok neuveden). *Der Garten. Seine Kunst und Kunstgeschichte*. W. Spemann. Berlín a Stuttgart. 158
- FINGEROVÁ, R. 2012. Josef Vaněk. Osobnosti. Z minulosti vyrůstá budoucnost. *Inspirace*. 1. 4 -7.
- FLODROVÁ, M. (2004). „Brněnské zahrady, parky, sady a zeleň vůbec.“ In Plánková, E. *Moje vzpomínky na parky a zajímavá zákoutí Brna*. Brno. 7 – 24.
- FRANĚK, M. 2002. Vliv městské zeleně na chování lidí. In: *Veřejné prostory a život města: sborník příspěvků konference*. Brno. VUT FA, 53–59. ISBN 80-214-2339-0.
- FRÝBOTOVÁ, O. 2013. Květinový detail v objektech s kulturně historickými hodnotami. Diplomová práce. Lednice. Mendelova univerzita v Brně, Zahradnická fakulta v Lednici. 104.
- FULÍN, M. 1907. *Domácí zahrada*. Praha. A.Reinwart. 248.
- HAMPEL, C. 1893. *Gartenbeete und Gruppen*. Berlin, s. 366.
- HOMEROVÁ, M. 2012. *Kapitoly z dějin evropského města*. Praha. Akropolis. 364.
- HORKÝ, J. 1984. *Krajina, zeleň a voda v práci architekta*. Praha. SNTL. 232.
- HOWARD, E. 1924. *Zahradní města budoucnosti*. Přeložil O. Fierlinger, R. Svoboda. Praha. 122 s.
- HRADECKÝ, J.V. 1935. Kouzlo perenové zahrady. *Zahrada*. XXX. (9), 162 - 163.
- HRŮZA, J. a kol. 1999. *Vývoj urbanismu I. a II. díl*. Lednice. ČVUT Praha.

HURYCH, V. 2008. Mělník, město v zeleni. Skuhrov. FARGO studio ve spolupráci s Městem Mělník. 90.

CHALUPNÍKOVÁ, B. 2011. Vývoj zahradní architektury 1. poloviny 20. století se zaměřením na zahradního architekta Josefa Vaňka. Diplomová práce. Pardubice. Filozofická fakulta. 117.

KAVKA, B. 1971. Květiny. In Stehlík, V. et al. Naučný slovník zemědělský K-L. Praha. Státní zemědělské nakladatelství. 832.

KAVKA, B. 1981. Rabato. In STEHLÍK, Václav, et al. Naučný slovník zemědělský Q-Ž. Praha. Státní zemědělské nakladatelství.

KAVKA, B. a ŠINDELÁŘOVÁ, J. 1978. Funkce zeleně v životním prostředí. Praha. Státní zemědělské nakladatelství, 235. ISBN 07-009-78

KLOUČEK, J. Parter. In KAVINA, Karel, et al. 1942. Zahradnický a ovocnicko-vinařský slovník naučný N-Ž. Praha: Československá akademie zemědělská. 793.

KUPKA, J. 2006. Zeleň v historii města. Praha. Nakladatelství ČVUT. 146. ISBN 80-010-3443-7.

KOUTNÁ, I. 2013. Soukromá zahrada v období přelomu 19. a 20. století. Bakalářská práce. Lednice. Mendelova univerzita v Brně, Zahradnická fakulta v Lednici. 89.

KRÝSA, J. 1925. Ulehčování prací osazováním zahrad trvalkami. Československé zahradnické listy. XXII. (29). 229–230.

KRYZÁNEK, L. 2017. Lesní města, nová zbraň proti smogu. Ze světa. Mladá fronta dnes, 25.2. 2017

KUMPÁN, J. 1911. Moderní krasosadovnictví? České zahradnické listy. VIII. 41 – 42.

KUMPÁN, J. 1938. Novodobé zahrady. Praha. Vydavatelství národohospodářských publikací V. J. Procházka. 96 s.

KUMPÁN, J. 1938. Před založením zahrady. Praha. Vlastním nákladem. 32 .

KUPKA, J. 2006. Zeleň v historii města. Praha. Nakladatelství ČVUT. 146. ISBN 80-010-3443-7.

KULÍŠAN, A. (rok neuveden). Květinové skupiny. Praha. Zemědělské knihkupectví a. Neubert. 56.

KUŤKOVÁ, T. a ŠIMEK, P. 2000. Kritické zhodnocení nabídky trvalek na našem trhu. Záhon květin. In Luhačovice 2000 – Umění spolupráce. Praha. 55 – 57.

LANTA, A. 1927. Výběr růží do zahrad na skupiny a rabátka. Zahrada. XXI (10). 145 - 146.

- MÁCL, J. 1924. Perenové rabato podél cesty, v pozadí křoviny. *Zahrada*. XIX. (2). 17–19.
- MACL, J. 1932. Stále kvetoucí růže – Polyantky pro zahrádky. *Zahrada*. XXVII. (12). 185.
- MACL, J. 1928. Osazování květnatých zdí zahradě. *Zahrada*, XXIII. (15). 226 – 227.
- MACOUN, S. 1938. Květnice. In KAVINA, K. a kol. *Zahradnický a ovocnicko-vinařský slovník naučný E-M*. Praha: Československá akademie zemědělská. 413-414.
- MACOUN, S. 1942. Rabato. In KAVINA, K. a kol. *Zahradnický a ovocnicko-vinařský slovník naučný N-Ž*. Praha. Československá akademie zemědělská. 304.
- MAREČEK, J. 1997. Květinový záhon. In MAREČEK, F. *Zahradnický slovník naučný CH-M*. Praha. Ústav zemědělských a potravinářských informací. 250. ISBN: 80-85120-62-3.
- MAREČEK, J. 2001. Rabato. In MAREČEK, F. *Zahradnický slovník naučný R-Ž*. Praha. Ústav zemědělských a potravinářských informací. 674. ISBN 80-7271-075-3.
- MACHÁČEK, J. 2002. Hodnocení vlivů na prostředí ve městech. Praha: IFEC. 144.
- MACHÁČKOVÁ, J. a kol. 2008. Problémy obecné kultury v českých zemích 1781 – 1989. Opava. Slezské zemské muzeum v Opavě. 509.
- MATOUŠ, J. 1971. Květiny kobercové. In STEHLÍK, V. a kol. *Naučný slovník zemědělský K-L*. Praha. Státní pedagogické nakladatelství. 834.
- MIKEŠ, J. 1925. O vývoji a ušlechtování růže. *Zahrada*. XX. (1), 2 - 4.
- MIKEŠ, J. 1925. O vývoji a ušlechtování růže. *Zahrada*. XX. (4), s. 48 - 51.
- MRÁZ, B. a MRÁZOVÁ-SCHUSTEROVÁ, M. 1971. *Secese*. Praha. Obelisk. 72.
- NÁDVORNÍKOVÁ, T. 2013. Dosavadní role vybraných veřejných parků ve společenském životě města Pardubic a možnosti jejího budoucího využití pro kulturní akce. *Magisterská práce*. Brno. Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. 131.
- NISSEN, S. 2008. „Urban Transformation. From Public and Private Space to Spaces of Hybrid Character.“ In *Sociologický časopis* 44 (6): 1129 – 1149. [cit. 2018-01-06]. Dostupné z <https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/6512/ssoar-2008-6-nissen-urban_transformation_from_public_and_public.pdf?sequence=1>
- NOVÁK, Z. 1995. Historický vývoj parku v systému městské zeleně. In: *Městské historické parky. Referáty ze semináře v Olomouci (11. – 14.9. 1995)*. Olomouc. Památkový ústav. 2-5.
- NOVÁK, Z. 1997. Kobercové záhony. In MAREČEK, F. *Zahradnický slovník naučný CH-M*. Praha. Ústav zemědělských a potravinářských informací. 181. ISBN 80-85120-62-3.
- NOVÁK, Z. 1999. Parter. In MAREČEK, F. *Zahradnický slovník naučný N-Q*. Praha. Ústav zemědělských a potravinářských informací. 221. ISBN 80-86153-60-6.

- NOVOTNÝ, J. 1958. Zeleň ve městě. Praha. SNTL. 203.
- SCHMIDLIN, E. 1852. Die Bürgerliche Gartenkunst. Stuttgart. 628.
- OTTOMANSKÁ, S. 2011. Použití dřevin ve vybrané etapě zahradního umění: přelom 19. a 20. století na území východních Čech. Disertační práce. Lednice. Mendelova univerzita v Brně, Zahradnická fakulta, Ústav biotechniky zeleně. 165.
- OTTOMANSKÁ, S. a STEINOVÁ, Š. 2017. Život a dílo zahradního architekta Josefa Vaňka (1886 – 1968). Praha. Národní zemědělské muzeum, s.p.o. 306. ISBN 978-80-86874-84-5
- OTTOMANSKÁ, S. a kol. 2017. Zahradní umění první Československé republiky a její zahradníci. Praha. Národní zemědělské muzeum, s.p.o. 183. ISBN 978-80-86874-86-9
- OTTOMANSKÁ, S. a kol. 2017. Po stopách českých prvorepublikových architektů. Praha, Národní zemědělské muzeum, s.p.o. 182. ISBN 978-80-86874-85-2
- OTTOMANSKÁ, S. a STEINOVÁ, Š. 2015. Život a dílo zahradního architekta Josefa Kumpána (1885-1961). Praha. ISBN 978-80-86874-62-3
- OTTOMANSKÁ, S. a kol. 2017. Projekční kancelář zahradního architekta Josefa Vaňka. Sborník konference Zahradní architektura první poloviny 20. století. Praha. Národní zemědělské muzeum. 80 – 95. ISBN 978-80-86874-86-9.
- PETRŮ, Jaroslav. 1971. *Zahrady a parky Jihomoravského kraje*. Praha. Orbis. 16.
- PACÁKOVÁ-HOŠŤÁLKOVÁ, B. 1999. *Zahrady a parky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha. Libri. 521. ISBN 80-85983-55-9.
- STAŇKOVÁ, J a PECHAR, J. 1979. *Tisíciletý vývoj architektury*. Praha. SNTL. 427.
- STEINOVÁ, Š a ŠTÉR, R. 2017. *Vzpomínky zahradního architekta Josefa Vaňka na velkou válku*. Kritická edice. Praha. Národní zemědělské muzeum, s.p.o. 247. ISBN 978-80-86874-77-7
- STEINOVÁ, Šárka a kol. 2017. *Zahradní architektura první poloviny 20. století*. Praha. Národní zemědělské muzeum, s.p.o.
- STEINOVÁ, Š. 2008. *František Thomayer, život a dílo zahradního architekta*. Praha. Národní zemědělské muzeum. 103. ISBN 978-80-86874-09-8.
- STEINOVÁ, Š. a kol. 2017. *Zahradní umění první Československé republiky a její zahradníci*. Praha. Národní zemědělské muzeum, s.p.o. 500. 978-80-86874-79-1
- ŠILHÁNKOVÁ, V. 2003. *Veřejné prostory v územně plánovacím procesu*. Brno. VUT. 144. ISBN 80-214-2505-9.

- ŠIMEK, P. a ZÁMEČNÍK, R. 2015. Památková obnova vilových zahrad založených v meziválečném období. Brno. Národní památkový ústav. Edice Odborné a metodické publikace, svazek 66. 86.
- ŠNAJDÁRKOVÁ, R. a KUŤKOVÁ, T. 2014. Použití růží (*Rosa* sp.) v zahradní a krajinářské architektuře období 1.Československé republiky. *Prameny a studie*. 54. 7 – 14.
- TĚŠITEL, J. J. 1937. K použití trvalek v zahradách. *Naše zahrádka*. XXVI. (4). 49.
- VANĚK, J. (rok neudán) Pěstování rostlin všeho druhu. Velká příruční kniha zahradnictví. Praha. 275.
- VANĚK, J. 1909. Skupiny květinové. Praha. 83.
- VANĚK, J. 1911. Městský park. *Zahrada domácí a školní*. V. (8-9), 154 - 155.
- VANĚK, J. 1911. Pergoly. *Zahrada domácí a školní*. VI. (1). 16.
- VANĚK, J. 1911. Parter. *Zahrada domácí a školní*, VI. (2). 33.
- VANĚK, J. 1912. Zahradní města. *Zahrada domácí a školní*. VII. (2). 17 - 18.
- VANĚK, J. 1913. Zahradní města. *Zahrada domácí a školní*. VII. (6). 81 - 82.
- VANĚK, J. 1913. Sadovnictví XX. století. *Zahrada domácí a školní*. VIII. (1). 11 - 12.
- VANĚK, J. 1914. Návrh na úpravu moderního, parkovitého hřbitova v Chrudimi. *Zahrada domácí a školní*. VIII. (6). 86, 87, 89, 90, 91.
- VANĚK, J. 1914. Květinový trávník. *Zahrada domácí a školní*. IX. (1 – 2). 9 - 10.
- VANĚK, J. 1915 Co jsou pereny? *Zahrada domácí a školní*. X. (1 – 2). 5 - 6.
- VANĚK, J. 1920. České zahrady. Album plánu moderních zahrad. Chrudim: Nákladem autora.
- VANĚK, J. 1924. Návrh na osázení perenového rabata. XIX. (3). 42 - 43.
- VANĚK, J. 1925. Zahradní pergoly, besídky, nábytek a jiné dřevěné architektury v zahradě. *Zahrada*. XIX. (7-8). 119 - 121.
- VANĚK, J. 1925. Úprava okolí pomníku. *Zahrada*. XIX.(9). 135 - 136.
- VANĚK, J. 1925. Nejkrásnější ozdobou zahrady jsou pereny: květiny zahradní vytrvalé, jejich pěstění a upotřebení. *Zahradnická bursa*. 5.
- VANĚK, J. 1925. Besídka a pergola v zahradě. *Zahrada*. XX. (5). 76 - 77.
- VANĚK, J. 1925. Úprava „Růžového paloučku“ u Litomyšle. *Zahrada*. XX. (7). 108 – 109.

- VANĚK, J. 1925. České zahrady. Album plánu moderních zahrad. 2.díl .Pardubice. Společná knihtiskárna.
- VANĚK, J. 1926. Zahradní nábytek. Zahrada. XX (2) 28 - 30.
- VANĚK, J. 1926. Zahradní nábytek. Zahrada. XX. (3). 37.
- VANĚK, J. 1926. František Thomayer – sedmdesátníkem. Zahrada. XX. (12). 177.
- VANĚK, J. 1926. Návrh na vysázení peren na rabato. Zahrada. XX. (14). 212, 213.
- VANĚK, J. 1926. Návrh na osázení rabata perenami. Zahrada. XX. (15). 230, 232.
- VANĚK, J. 1926. Návrh na vysázení peren na rabato. Zahrada. XX. (16). 247, 248.
- VANĚK, J. 1926. Růže „Císařovna Augusta Victoria. Zahrada. XXI.(4).
- VANĚK, J. 1927. Úprava cest zahradních. Zahrada. XXI. (14). 216 - 218.
- VANĚK, J. 1927 (b). Zahradní plastiky. Zahrada. XXII. (2). 35 - 36.
- VANĚK, J. 1927 (c). Výzdoba okolí pomníku. XXII. (3). 170, 172.
- VANĚK, J. 1927. Zahradní nábytek. Zahrada. XXII. (11). 38 - 39.
- VANĚK, J. 1931. Vhodné popínavé dřeviny. Zahrada. XXV (4). 58 - 59.
- VANĚK, J. 1937. Vhodné alpinky pro květnaté zidky mezi kameny na skalkách. Zahrada. XXXII. (4). 53 - 54.
- VANĚK, J. 1937. Sadová úprava návší, náměstí a všech volných prostranství. Zahrada. XXXII. (14). 210 - 211.
- VANĚK, J. 1937. Cesty pískové nebo dlaždicové. Zahrada. XXXIII. (11). 163.
- VANĚK, J. 1941. Alpinum v zahradě. Chrudim.
- VANĚK, J. 1942. Obruba. In KAVINA, K. a kol. Zahradnický a ovocnicko-vinařský slovník naučný N-Ž. Praha. Československá akademie zemědělská.
- VYLÍČILOVÁ, S. 2006. Zahradní architekt Josef Vaněk. Dětství a vzdělání. Díl I. Chrudimské vlastivědné listy. Regionální muzeum v Chrudimi. 16-17.
- VYLÍČILOVÁ, S. 2006. Zahradní architekt Josef Vaněk. Vzdělání. Díl II. Chrudimské vlastivědné listy. Regionální muzeum v Chrudimi. 13-15.
- VYLÍČILOVÁ, S. 2006. Zahradní architekt Josef Vaněk. Příchod do Chrudimě, firma, přednášková, organizační a dobročinná činnost, nakladatelství a publikační činnost, sběratelství. Díl III. Chrudimské vlastivědné listy. Regionální muzeum v Chrudimi. 11-16.

- VYLÍČILOVÁ, S. 2011. Chrudimská botanická zastavení. Park na Školním náměstí. Chrudimské vlastivědné listy. Regionální muzeum v Chrudimi. 4 (20).
- VYLÍČILOVÁ, S. 2011. Vzpomínka na zahradního architekta Ing. Květoslava Vaňka. Chrudimské vlastivědné listy. Regionální muzeum v Chrudimi. 17-18.
- VYSKOČIL, M. 1914. Moderní, parkovité hřbitovy. Zahrada domácí a školní. VIII. (6). 88 - 92.
- WAGNER, B. 1981. Základy sadovnické a krajinářské kompozice. Historický vývoj. Praha. Státní pedagogické nakladatelství. 257.
- WITTMANN, M. 2012. Urbánní prostředí v souvislostech: utváření udržitelného města a jeho přírodní zázemí v souvisejících tématech. Brno: Akademické nakladatelství CERM. 107. ISBN 978-80-7204-802-1.
- WOCKE, E. 1940. Die Kulturpraxis der Alpenpflanzen und ihre Anwendung im Steingarten und Alpinum. 3. vollst. neubearb. Aufl. Berlin: Paul Parey, 367.
- ŽALÁKOVÁ, L. 1992. Zhodnocení díla významných českých sadovníků v první polovině tohoto století. Diplomová práce. Brno, Zahradnická fakulta. 115.

Ostatní studovaná související literatura

- ANDRLOVÁ, H. 2016. Květinový detail v tvorbě významných zahradních tvůrců poloviny 19. a počátku 20. století. Bakalářská práce. Mendelova univerzita v Brně, Zahradnická fakulta v Lednici. 109.
- BERNARD, O. 2013. Letničky v parcích a zahradách 4. část. Inspirace. 1.
- DUFEK, V. 2009. Odkaz zahradního architekta Františka Thomayera. Prameny a studie. 42.
- FIERLINGER, O. 1938. Zahrada a obydlí, základní zásady zahradní kompozice. Umění a řemesla. 14. Praha. Jan Laichter. 55.
- GEHL, J. 2012. Města pro lidi. Brno. Partnerství. 25.
- GOLOVKIN, B.N. a kol. 1990. Trvalky, rozkvetlá zahrada. Lidové nakladatelství. 349.
- HIEKE, K. 1984. České zámecké parky a jejich dřeviny. Praha. SZN. 464.
- HANSEN, R. und STAHL, F. 1990. Die Stauden und ihre Lebensbereiche in Gärten und Grünanlagen. Auflage. Verlag Eugen Ulmer. Stuttgart.
- HURYCH, V. 1995. Okrasné dřeviny pro zahrady a parky. Praha. Květ. 183. ISBN 80-85362-19-8.

- KALANDRA, Č. 1927. Domáci Zahrada. Milotice nad Bečvou. 398.
- KOBETIČ, P. 1992. Ing. Vlastimil Vaněk (1918 – 1999). Chrudimské vlastivědné listy. Chrudim. 10 -11.
- KULIŠAN, A. J. (rok neuveden). Květinové skupiny. Praha. Zemědělské knihkupectví A. Neubert. 56.
- KROUPA, J. 2004. Dějiny a teorie zahradního umění. Brno. Masarykova univerzita.
- MACL, J. 1936. Vaňkovo zahradnické a přírodovědecké muzeum v Chrudimi. Zahrada školní a domácí. XXX. 148 - 149.
- MACHÁČEK, F. 1908. České zahradnické listy. V. 272.
- MACHÁČEK, F. 1909. České zahradnické listy. VI. 296.
- MACHÁČEK, F. 1910. České zahradnické listy. VII. 306.
- MACHÁČEK, F. 1911. České zahradnické listy. VIII. 304
- MATOUŠ, J. 1971. Květiny kobercové. In STEHLÍK, V. a kol. *Naučný slovník zemědělský K-L*. Praha. Státní zemědělské nakladatelství. 834.
- MIKEŠ, J. 1932. Nejkrásnější ozdobou zahrady jsou pereny. Zahrada. XXVI (11). 168 – 169.
- MIKEŠ, J. Nejkrásnější ozdobou zahrady jsou pereny. Zahrada. XXVI. (12). 178 – 179.
- PRŮCHA, J. a VANĚK, V. 1971. Katalog květin. Praha. 69.
- STEHLÍK, V. 1976. Naučný slovník zemědělský. Praha. Ústav vědeckotechnických informací. 743.
- ŠIMEK, P. 1998. Vymezení pojmu vegetační prvek a jeho praktické uplatnění. Sborník Konference k 20. výročí trvání samostatného oboru pro zahradní a krajinářskou tvorbu. MZLU. 87 – 95.
- ŠPECINGER, O. 1986. Velké životy. Josef Vaněk. Záhradnictvo. 1. 32.
- ŠPECINGER, O. 1986. Velké životy. Vaněk – školkař a pěstitel. Záhradnictvo. 2. 89 – 90.
- ŠPECINGER, O. 1986. Velké životy. Vaňkovi časopisy. 3. 183.
- ŠPECINGER, O. 1986. Velké životy. Vydavatelství Josefa Vaňka. Záhradnictvo. 4. 185 – 186.
- ŠPECINGER, O. 1986. Velké životy. Spisy Josefa Vaňka. Záhradnictvo. 5. 234 – 235.
- ŠPECINGER, O. 1986. Velké životy. Vaňkova přednášková činnost. Záhradnictvo. 6. 282.

- ŠPECINGER, O. 1986. Velké životy. Architekt Josef Vaněk. *Záhradnictvo*. 7. 329 – 330.
- ŠPECINGER, O. 1986. Velké životy. Josef Vaněk na veřejnosti i doma. *Záhradnictvo*. 8. 381.
- ŠPECINGER, O. 1986. Velké životy. Josef Vaněk a jeho spolupracovníci. *Záhradnictvo* .9. 427 – 429.
- ŠPECINGER, O. 1986. Velké životy. Vaňkovi uměleční přátelé. *Záhradnictvo*. 10. 474.
- ŠPECINGER, O. 1986. Velké životy. Sběratelství Josefa Vaňka. *Záhradnictvo* .11. 524.
- ŘEHÁČKOVÁ, M. 1990. Dějiny národního podniku Transporta Chrudim v období mezi dvěma světovými válkami. Diplomová práce. Univerzita Hradec Králové. 116.
- ULRICH, P. 2007. Slavné vily Královéhradeckého kraje. Praha. FOIBOS. 263.
- VÁLEK, Josef. 2003. Co byla Leguma? Chrudimské vlastivědné listy. 4.
- VANĚK, J. 1907. Zahrada domácí a školní. I. 196.
- VANĚK, J. 1908. Zahrada domácí a školní. II. 192
- VANĚK, J. 1908 – 09. Zahrada domácí a školní. III. 200.
- VANĚK, J. Zahrada domácí a školní, roč. IV., Chrudim, 1910, s. 200.
- VANĚK, J. 1910. Školní zahrada ve Mžanech u Sadové. Zahrada domácí a školní. V. (1). 1-3.
- VANĚK, J. 1912. Zahrada při vile pánů Heř. Pollack a Syn, továrníků v Parníku u České Třebové. Zahrada domácí a školní. VII. (1). 6-7.
- VANĚK, J. 1912. Zahrada při vile p. architekta Jos. Döllera, stavitele v Chrasti. Zahrada domácí a školní. VI. 121 – 123.
- VANĚK, J. 1912. Zahrada při vile p. Všeťečky v Hradci Králové. Zahrada domácí a školní. VI. (12). 177, 179, 181.
- VANĚK, J. 1912. Moderní zahrada pana G. Bondyho, ředitele velkostatku pánů Bratří Beniesův Litovli u Lysé nad Labem. Zahrada domácí a školní. VII. (3). 33, 35, 37, 39, 40 - 41.
- VANĚK, J. 1913. Zahrada při vile p. J.V. Kaválka v Červeném Kostelci. Zahrada domácí a školní. VII. (4). 56 – 57.
- VANĚK, J. 1913. Parková úprava hřbitova israelské obce v Trutnově. Zahrada domácí a školní. VII. (9 – 10). 117 - 119.

- VANĚK, J. 1913. Parkovitá úprava náměstí v Prachovicích.. Zahrada domácí a školní. VII., (10). 147.
- VANĚK, J. 1913. Vzorová tvarová zahrada p.Fr. Slavíka v Úhřeticích. Zahrada domácí a školní. VII. (11 – 12). 162.
- VANĚK, J. 1914. Plán zahrady p.Ant. Staška v Německém brodě. Zahrada domácí a školní. VIII. (5). 72.
- VANĚK, J. 1914. Parkovitá úprava náměstí v České Bělé.. Zahrada domácí a školní. VII. (8 – 9). 124 - 125.
- VANĚK, J. 1914. Zahrada při vile p.F. Chvojky, továrníka v Přelouči. Zahrada domácí a školní. VIII. (11 – 12). 173.
- VANĚK, J. 1914. Parkovitá úprava návsi v Koželé u Ledče. Zahrada domácí a školní. VIII. (11 – 12). 163 - 164.
- VANĚK, J. 1914 - 15. Zahrada domácí a školní. IX. 138.
- VANĚK, J. 1916. Pokyny pro osazování květinových záhonů Zahrada domácí a školní. X. (9 – 10). 111 - 112.
- VANĚK, J. 1917 - 18. Zahrada domácí a školní. XII. 96.
- VANĚK, J. 1922. Jak docílíme hojnosti krásného ovoce? Chrudim. 135.
- VANĚK, J. 1922 – 23. Zahrada. XVII. 175.
- VANĚK, J. 1924. Zahrada .XVIII., Chrudim. 188.
- VANĚK, J. 1925. Březová alej. Zahrada. XX. (7). 97.
- VANĚK, J. 1925. Zakládání skalních partií v zahradě. Zahrada. XIX. (10). 149- 150.
- VANĚK, J. 1927. Úprava hrobky. Zahrada. XXII. (2). 24.
- VANĚK, J. 1927. Úprava náměstí. Zahrada. XXII. (9). 138, 140
- VANĚK, J. 1930. Zahrada. XXIV. 288.
- VANĚK, J. 1931 – 32. Zahrada. XXVI. Chrudim. 290.
- VANĚK, J. 1932 - 33. Zahrada. XXVII. Chrudim. 289.
- VANĚK, J. 1934. Zahrada. XXVIII. Chrudim. 288.
- VANĚK, J. 1935 – 36. Zahrada. XXX, Chrudim. 328.
- VANĚK, J. 1936. Panské zahrady v Nových hradech. Zahrada. XXXI. 71.

- VANĚK, J. 1937. Výhody dlaždicových cest. *Zahrada*. XXXI. (4). 183 – 184.
- VANĚK, J. 1937. Vhodné alpinky pro květnaté zídky mezi kameny na skalkách. *Zahrada*. XXXII. (4). 53 - 54.
- VANĚK, V. a VAŇKOVÁ, J. 1982. Sto nejkrásnějších trvalek. Praha. Státní zemědělské nakladatelství. 304.
- VANĚK, V. a kol. 1973. Trvalky v zahradě. Praha. Státní zemědělské nakladatelství. 495.
- VANĚK, V. a KASPAROVÁ, H. 1993. Letničky a dvouletky. Praha. Brázda. 160.
- VÁVRA, B. 1931. Převíslé stromy v zahradách. *Zahrada*, XXV.(.). 154 - 156.
- VÍCHOVÁ, A. 2011. Městské parky. Prostranství zvláštního typu. Diplomová práce. Brno. Masarykova univerzita v Brně. Fakulta sociálních studií.
- VĚTVIČKA, V. 2004. Trvalky. Praha. Nakladatelství AVENTINUM. 224. ISBN 80-7151-234-6.
- VEPŘEK, P. a kol. 1909. Chrudimsko a Nasavrcko. Díl II. Poměry zemědělské a národohospodářské. Chrudim. Nákladem výboru ku popisu okresu chrudimského a nasavrckého. 546.
- ZÁMEČNÍK, R. 2014. Květinový detail v zahradách první republiky. *Prameny a studie*. 52. 131–162.
- ZÁMEČNÍK, R. 2013. Zahradní architekti první republiky. *Zprávy památkové péče*. 73 (4). 309-316.
- WIESNER, F. 1995. Život mého otce Dr. Ing. Františka Wiesnera. *Chrudimské vlastivědné listy*. 5.

Osobní sdělení:

- CIBULKA, Václav. Osobní sdělení, v Chrudimi , 10.11. 2017.
- MATĚJKA, Jan. Osobní sdělení, v Chrudimi, 23.4. 2017.
- VAŇKOVÁ, Jaroslava. Osobní sdělení, v Chrudimi, v průběhu let 2006, 2007, 2011.
- BURDYCHOVÁ, Milena. Osobní sdělení, v Chrudimi, v průběhu let 2006, 2007.

Zákony a technické normy

Zákon o obcích 128/2000 Sb. Hlava I. Obecná ustanovení. Díl 4 Názvy obcí, jejich částí, ulic a veřejných prostranství, číslování budov, znak a vlajka obcí. §34.

NORMA ČSN 83 9001. Sadovnictví a krajinářství – Terminologie: Základní odborné termíny a definice. Praha: Český normalizační institut, 1999

Seznam zdrojů obrazových příloh

- Obr. 1 *Návrh květinového koberce*. - MACHÁČEK, F. 1910. České zahradnické listy. VII. 306.
- Obr. 2 *Zahradní architekt Josef Vaněk*. Soukromý archiv Josefa Vaňka.
- Obr. 3 *Obecná škola v Černilově*. Soukromý archiv Josefa Vaňka.
- Obr. 4, 5 *Zahradnictví hraběte Franz – Thun – Hohensteina v Děčíně, zámecké skleníky*. Soukromý archiv Josefa Vaňka.
- Obr. 6 *Pomologický ústav v Tróji*. Soukromý archiv Josefa Vaňka.
- Obr. 7 *Studentská kapela*. Soukromý archiv Josefa Vaňka.
- Obr. 8 *Pomologický ústav v Reutlingenu*. Soukromý archiv Josefa Vaňka.
- Obr. 9 *Pomologický ústav v Proskavě*. Soukromý archiv Josefa Vaňka.
- Obr. 10, 11 *Praktické cvičení v nivelování, Proskava, skleníky v Proskavě*. Soukromý archiv Josefa Vaňka.
- Obr. 12 *Velký Kamín*. Soukromý archiv Josefa Vaňka.
- Obr. 13 *Divadelní společnost (1908)*. Soukromý archiv Josefa Vaňka.
- Obr. 14 *Sídlo firmy Josef Vaněk zahrady Chrudim*. Soukromý archiv Josefa Vaňka.
- Obr. 15, 16 *Květinářské oddělení podniku v Pišt'ovech*. Soukromý archiv Josefa Vaňka.
- Obr. 17, 18 *Umělý déšť k zalévání záhonů v Pišt'ovech, zakládání jirinkové plantáže*. Soukromý archiv Josefa Vaňka.
- Obr. 19, 20 *Sezónní práce ve školkách*. Soukromý archiv Josefa Vaňka.
- Obr. 21 *Personál firmy, 1936*. Soukromý archiv Josefa Vaňka.
- Obr. 22, 23 *Plantáže ve školkách s tvarovanými buxusy a stříbrnými smrky*. Soukromý archiv Josefa Vaňka.
- Obr. 24, 25 *Kypření půdy frézou ve školkách*. Soukromý archiv Josefa Vaňka.
- Obr. 26, 27 *Stromky zabalené na expedici, stroj na balení stromků*. Soukromý archiv Josefa Vaňka.
- Obr. 28, 29 *Firemní vozy*. Soukromý archiv Josefa Vaňka.
- Obr. 30 *Reklama firmy*. - VANĚK, J. 1931 – 32. Zahrada. XXVI. Chrudim. 290.
- Obr. 31 *Reklama firmy*. - VANĚK, J. 1931 – 32. Zahrada. XXVI. Chrudim. 290.
- Obr. 34 *Chrudimské kurzy (1936)*. Soukromý archiv Josefa Vaňka.
- Obr. 32, 33 *Reklamy firmy*. - VANĚK, J. 1930. Zahrada. XXIV. 288.
- Obr. 35, 36, 37 *Ukázky vydaných knih*. Fotoarchiv Regionálního muzea v Chrudimi.
- Obr. 38 *Reklamní leták časopisu Zahrada*. Státní okresní archiv Chrudim.

- Obr. 39, 40, 41 *Ukázky vydaných knih*. Fotoarchiv Regionálního muzea v Chrudimi.
- Obr.42, 43 *Exponáty růžařského muzea*. Fotoarchiv Regionálního muzea v Chrudimi.
- Obr. 44 *Exponát růžařského muzea*. Fotoarchiv Regionálního muzea v Chrudimi.
- Obr.45 *Razítko růžařského muzea*. Fotoarchiv Regionálního muzea v Chrudimi.
- Obr. 46 *Záhony letniček*. VANĚK, J. 1934 – 35. *Zahrada*. XXIX. Chrudim.
- Obr. 47 *Kvetoucí rabato růží polyantek*. VANĚK, J. 1938 – 39. *Zahrada*. XXXIII. Chrudim. 9.
- Obr.48 *Živý plot z tvarovaných smrků*. VANĚK, J. 1934 – 35. *Zahrada*. XXIX. Chrudim. 106.
- Obr. 49 *Živý plot z habru*. VANĚK, J. 1934 – 35. *Zahrada*. XXIX. Chrudim. 107.
- Obr. 50 *Oblouky popnuté pnoucími růžemi*. VANĚK, J. 1931 – 32. *Zahrada*. XXVI. Chrudim. 3.
- Obr. 51 *Květnaté zidky*. VANĚK, J. 1937 – 38. *Zahrada*. XXXII. Chrudim.88.
- Obr. 52 *Květnaté zidky*. VANĚK, J. 1931 – 32. *Zahrada*. XXVI. Chrudim.
- Obr. 53 *Alpinum*. VANĚK, J. 193 – 38. *Zahrada*. XXXII. Chrudim.53.
- Obr. 54, 55 *Alpinum*. VANĚK, J. 1941. *Alpinum v zahradě*.
- Obr. 56 *Dlaždicovitá cesta*. - VANĚK, J. 1937. *Výhody dlaždicových cest*. *Zahrada*. XXXI. (4). 183 – 184.
- Obr. 57 *Skalka s vodopádem*. VANĚK, J. 1937 – 38. *Zahrada*. XXXII. Chrudim.54.
- Obr. 58 *Bazének s fontánou*. VANĚK, J. 1927 – 28. *Zahrada domácí s školní*.XXII. 118.
- Obr. 59 *Bazén s vodotryskem*. VANĚK, J. 1912 – 13. *Zahrada domácí s školní*.VII. Chrudim.88.
- Obr.60, 61 *Zahradní besídka*. VANĚK, J. 1922 – 23. *Zahrada*. XVII. Chrudim.10.
- Obr. 62 *Besídka s navazující pergolou*. VANĚK, J. 1925 – 26. *Zahrada*. XX. Chrudim.76.
- Obr. 63, 64 *Různá provedení zahradních besídek*. VANĚK, J. 1938 – 39. *Zahrada*. XXXIII. Chrudim.6, 29.
- Obr. 65 *Besídka*. VANĚK, J. 1908. *Zahrada domácí s školní*. II. 45.
- Obr. 66 *Zahradní pergola*. VANĚK, J. 1912 – 13. *Zahrada domácí s školní*.VII. Chrudim. 7.
- Obr. 67 *Pergola s odpočívadlem*. VANĚK, J. 1913 – 14. *Zahrada domácí s školní*.VIII. Chrudim.20.
- Obr. 68 *Loubí s odpočívadlem*. VANĚK, J. 1912 – 13. *Zahrada domácí s školní*.VII. Chrudim. 137.
- Obr. 69 *Ovocné loubí*. VANĚK, J. 1910 – 11. *Zahrada domácí s školní*.V. Chrudim. 36.

- Obr. 70 *Ovocné loubí*. VANĚK, J. 1922 – 23. *Zahrada*. XVII. Chrudim.24.
- Obr. 71 *Nákres zahradní lavičky*. VANĚK, J. 1925 – 26. *Zahrada*. XX. Chrudim.28.
- Obr. 72 *Nákres lavičky kolem stromu*. VANĚK, J. 1925 – 26. *Zahrada*. XX. Chrudim.60.
- Obr. 73, 74 *Ukázky zahradních plastik*. VANĚK, J. 1927 – 28. *Zahrada*. XXII. Chrudim.37, 69.
- Obr. 75 *Plán školní zahrady*. Archiv Regionálního muzea v Chrudimi
- Obr. 76 *Vilová zahrada architekta Josefa Döllera v Chrasti u Chrudimi*. - VANĚK, J. 1912. *Zahrada při vile p. architekta Jos. Döllera, stavitele v Chrasti. Zahrada domácí a školní*.VI. 121 – 123.
- Obr. 77 *Unikátní návrh střešní zahrady továrníka J. Chalupníčka v Chrudimi*. Archiv Národního zemědělského muzea v Praze, dostupné přes <http://www.starelesnimapy.cz>
- Obr. 78 *Návrh sadové úpravy náměstí T.G. Masaryka v Jihlavě*. Archiv Národního zemědělského muzea v Praze, dostupné přes <http://www.starelesnimapy.cz>
- Obr. 79 *Návrh sadové úpravy náměstí v Josefově (dnes součást Jaroměře)*. Archiv Národního zemědělského muzea v Praze, dostupné přes <http://www.starelesnimapy.cz>
- Obr. 80 *Ukázka úpravy okolí pomníku padlým hrdinům*. VANĚK, J. 1927 – 28. *Zahrada*. XXII. Chrudim.170.
- Obr. 81, 82 *Návrh moderní parkové úpravy hřbitova v Chrudimi*. VANĚK, J. 1920. *České zahrady*. Album plánu moderních zahrad. Chrudim: Nákladem autora.66.
- Obr. 83, 84 *Návrh moderní parkové úpravy hřbitova v Chrudimi*. VANĚK, J. 1920. *České zahrady*. Album plánu moderních zahrad. Chrudim: Nákladem autora.66.
- Obr. 85, 86 *Pohled na úpravu zeleně za divadlem Karla Pippicha V Chrudimi*. Archiv Národního zemědělského muzea v Praze, dostupné přes <http://www.starelesnimapy.cz>
- Obr. 87, 88 *Pohled na úpravu zeleně pomníku Mistra Jana Husa v Chrudimi*. Fotoarchiv Regionálního muzea v Chrudimi.
- Obr. 89 *Plán návrhu „Růžového paloučku“ u Litomyšle*. - VANĚK, J. 1925. *České zahrady*. Album plánu moderních zahrad. 2.díl .Pardubice. Společná knihtiskárna. 95.
- Obr. 91 *Znázornění současné výsadby na „Růžovém paloučku“ u Litomyšle*. Fotoarchiv Regionálního muzea v Chrudimi.
- Obr. 92, 93 *Pohled na pomník od vstupní brány, pohled na středovou výsadbu růží*. Fotoarchiv Regionálního muzea v Chrudimi.
- Obr. 94 *Perspektiva návrhu pomníku v Hradišti*, Archiv Národního zemědělského muzea v Praze, dostupné přes <http://www.starelesnimapy.cz>

Obr. 95 *Pohled na současný stav pomníku*. Fotoarchiv Regionálního muzea v Chrudimi.

Obr. 96, 97 *Pohled na současnou parkovou úpravu okolo pomníku*. Fotoarchiv Regionálního muzea v Chrudimi.

Obr. 98, 99 *Pohled na současnou parkovou úpravu nábřeží*. Fotoarchiv Regionálního muzea v Chrudimi.

Obr. 100 *Pohled na současnou úpravu pomníku*. Fotoarchiv Regionálního muzea v Chrudimi.

Obr. 101, 102 *Pohled na současný stav zahrady*. Fotoarchiv Regionálního muzea v Chrudimi.

Seznam zdrojů plánů

Plán č.1 Sadová úprava za divadlem Karla Pippicha v Chrudimi. Archiv Národního zemědělského muzea v Praze, dostupné přes <http://www.starelesnimapy.cz>

Plán č. 2 Sadová úprava okolí pomníku Mistra Jana Husa v Chrudimi. OTTOMANSKÁ, S. a STEINOVÁ, Š. 2017. Život a dílo zahradního architekta Josefa Vaňka (1886 – 1968). Praha. Národní zemědělské muzeum, s.p.o. 306. ISBN 978-80-86874-84-5

Plán č. 3 Růžový palouček u Litomyšle. Archiv Národního zemědělského muzea v Praze, dostupné přes <http://www.starelesnimapy.cz>

Plán č. 4 Úprava pomníku válečným obětem v Pohodlí u Litomyšle. VANĚK, J. 1925. České zahrady. Album plánů moderních zahrad. 2.díl .Pardubice. Společná knihtiskárna. 102.

Plán č. 5 Úprava Husova pomníku v Hradišti u Nasavrku. OTTOMANSKÁ, S. a STEINOVÁ, Š. 2017. Život a dílo zahradního architekta Josefa Vaňka (1886 – 1968). Praha. Národní zemědělské muzeum, s.p.o. 306. ISBN 978-80-86874-84-5

Plán č. 6 Návrh na parkovitou úpravu náměstí v Prachovicích. VANĚK, J. 1913. Parkovitá úprava náměstí v Prachovicích.. Zahrada domácí a školní. VII., (10). 147.

Plán č. 7 Sady ku počtě padlých vojáků u Holic. VANĚK, J. 1920. České zahrady. Album plánů moderních zahrad. Chrudim: Nákladem autora.66.

Plán č. 8 Úprava parčíku u pomníku padlým vojínům v Hlinsku. Archiv Národního zemědělského muzea v Praze, dostupné přes <http://www.starelesnimapy.cz>

Plán č. 9 Sadová úprava parku na Blatenské ulici a Bundovcově nábřeží v Hlinsku. Archiv Národního zemědělského muzea v Praze, dostupné přes <http://www.starelesnimapy.cz>

Plán č. 10 Projekt sadů Masarykových v Hlinsku. Archiv Národního zemědělského muzea v Praze, dostupné přes <http://www.starelesnimapy.cz>

Plán č. 11 Návrh na úpravu okolí pomníku k uctění padlých vojínů, Slatiňany u Chrudimi. Fotoarchiv Regionálního muzea v Chrudimi.

Plán č. 12 Sadová úprava návsi ve Starých Čivčích u Pardubic. Archiv Národního zemědělského muzea v Praze, dostupné přes <http://www.starelesnimapy.cz>

Plán č. 13 Úprava náměstí a předzahrádek domků družstva a železničních zřízenců v Kyšperku. Fotoarchiv Regionálního muzea v Chrudimi.

Plán č. 14 Sadová úprava u památníku A. Švehly v Bylanech. Archiv Národního zemědělského muzea v Praze, dostupné přes <http://www.starelesnimapy.cz>

Plán č. 15 Perenová zahrada v zámeckém areálu ve Slatiňanech. Archiv Národního zemědělského muzea v Praze, dostupné přes <http://www.starelesnimapy.cz>

